

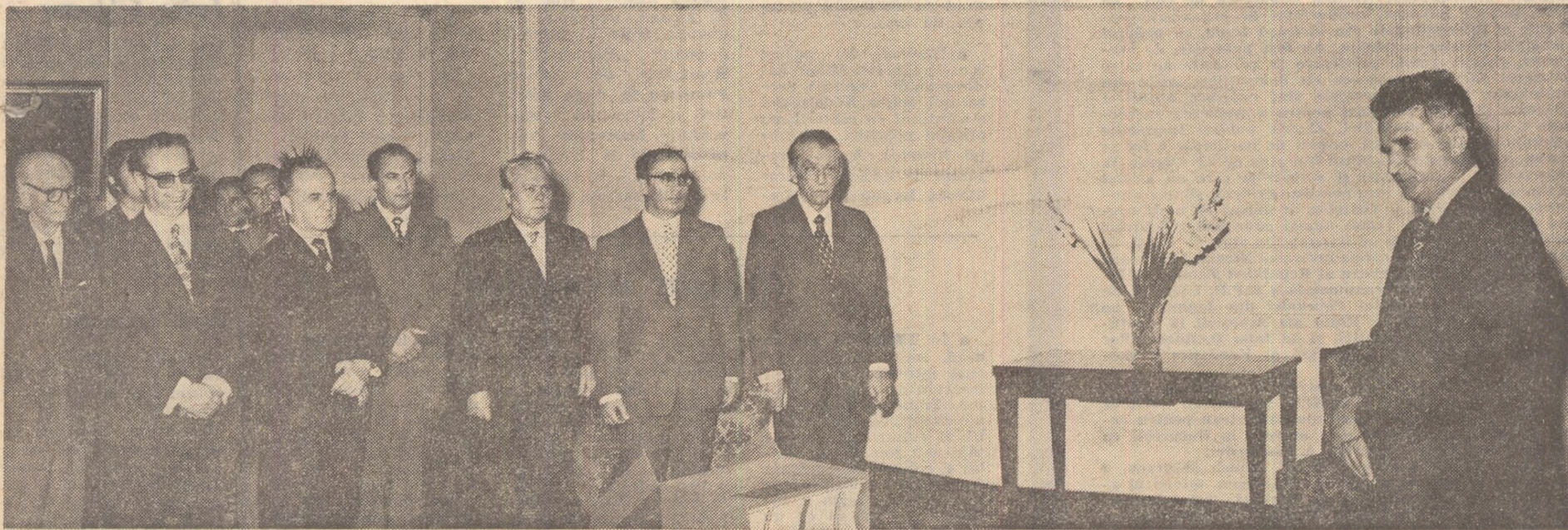
România literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

35

MARILE, SUPERBELE COLOANE
reportaj de VASILE BĂRAN

(Paginile 12—13)

Floarea darurilor

ÎN ziua de joi, 22 august, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, a primit un grup de scriitori și artiști plastici.

Cu acest prilej, tovarășul George Macovescu, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, președintele Asociației scriitorilor din București, a înmănat tovarășului Nicolae Ceaușescu, în semn de profund omagiu, volumul *Floarea darurilor*, pe care poezii din întreaga țară l-au dedi-

cat marii sărbători a poporului nostru — a XXX-a aniversare a eliberării României de sub dominația fascistă.

La rindul lor, artiștii plastici au oferit tovarășului Nicolae Ceaușescu, ca semn al dragostei, prețurii și recunoștinței lor, macheta statuii ecvestre a lui Ștefan cel Mare.

Adresându-se scriitorilor și artiștilor plastici, a luat cuvîntul tovarășul Nicolae Ceaușescu.

CUVÎNTUL TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

Dragi tovarăși,

Aș dori să mulțumesc, atât scriitorilor, cit și artiștilor plastici pentru această inițiativă manifestată în ajunul celei de-a XXX-a aniversări a eliberării României de sub dominația fascistă, a actului răsturnării dictaturii militare-fasciste — care a marcat un moment crucial în istoria patriei noastre, deschizînd poporului drumul spre o viață nouă, liberă.

În acești 30 de ani, literatura și arta — poezia și sculptura, ca părți componente însemnate ale acestui larg domeniu de activitate — au cunoscut o dezvoltare puternică. De altfel, în general, pe parcursul dezvoltării istorice a României, în împrejurările deosebite și în marile momente ale evoluției naționale, ale luptei sociale, artiștii — scriitorii, poezii, pictorii, sculptorii, compozitorii — s-au aflat întotdeauna în rîndurile înaintate ale poporului. Ei au militat pentru progresul țării, pentru realizarea unității naționale, pentru dreptate socială și națională. Nu este întâmplător că cei mai mari poezii români au fost și oameni politici, militanți înflăcărați pentru idealurile de unitate, libertate și neatințare ale poporului nostru. Artiștii, poezii, sculptorii au redat în operele lor sentimentele maselor, năzuințele lor înaintate, lupta lor pentru o viață mai bună. Nu aș vrea să fac acum istorie, dar este greu să uiți versurile lui Vasile Alecsandri, ale lui Mihai Eminescu, care în poezia „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie” a exprimat cu atîta forță și talent tocmai aceste aspirații, viziunea unui viitor nou. Sau pinzele lui Nicolae Grigorescu, care a redat atât de emoționant și veridic imaginea luptei de eliberare națională a poporului, paginile glorioase ale războiului de independență. Nu este, poate, întâmplător faptul că în anii tinereții mulți din marii noștri artiști și-au realizat operele cele mai inspirate; mă refer la exemplul lui Eminescu, al lui Ciprian Porumbescu și al altora.

Iată de ce apreciez că inițiativa poezilor români de astăzi de a cînta în versurile lor lupta partidului și poporului nostru este un lucru minunat. Sper că și prin valoarea lor poeziile sînt la înălțimea acestei inițiative.

Doresc să menționez și cu acest prilej că partidul nostru dă o înaltă prețuire activității scriitorilor, a artiștilor plastici, a tuturor creatorilor de artă din țara noastră, apreciază munca uniunilor de creație. Oamenii de literatură și artă, uniunile au un rol din ce în ce mai important în ridicarea nivelului cultural al poporului nostru, în formarea și educarea omului nou, constructor al socialismului, a omului care, odată eliberat de sub dominația claselor exploatare, se eliberează și de tarele morale ale vechii orînduirii, se înalță pe plan spiritual, își însușește o concepție înaintată și acționează în toate împrejurările în spiritul umanismului nou. Acest om, stăpîn pe destinele sale, își făurește viitorul în mod liber, așa cum dorește. Desigur, el are plusurile și minusurile lui, vede și lipsurile și greutățile, dar esențial pentru el este ceea ce s-a înfăptuit în patria noastră de la Eliberare și pînă acum, transformarea revoluționară a societății, precum și lupta neobosită pentru ridicarea ei pe noi culmi de civilizație și progres. Telul suprem al acestui om nou este realizarea perspectivelor pe care le deschide programul partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, de înaintare a României spre comunism, înfăptuirea idealurilor celor mai înalte de bunăstare și fericire ale poporului nostru.

Sînt convins că poezii și artiștii plastici, toți creatorii de artă vor merge și în viitor în același pas cu creatorii bunurilor materiale, punînd la baza operelor lor nu numai talentul și imaginația, ci și concepția noastră științifică despre lume, ideologia umanistă. În felul acesta se va dezvolta și înflori arta noastră nouă, revoluționară, arta demnă de epoca pe care o trăim, de ceea ce a realizat poporul nostru sub conducerea partidului, de ceea ce ne propunem să realizăm.

Cu aceste gânduri, doresc să vă mulțumesc și să vă urez dumneavoastră, tuturor scriitorilor și artiștilor plastici, succese tot mai mari în activitatea viitoare.

Împlinire

Răsunetul vast și adînc al acelei zile de sărbătoare măreață în care am încheiat, cu mîndrie, trei decenii de muncă și de rod bogat — pentru a deschide porțile deceniilor viitoare, se păstrează viu, în toată țara, în toate sufletele românești.

Coloanele multicolore, animate și parcă nesfîrșite, au trecut de multe ori pe sub privirile noastre în cei treizeci de ani de la Eliberare. Noi înșine, umăr la umăr cu tovarășii noștri de muncă, am străbătut orașul și în același timp am strălătit istoria, în rîndurile compacte ale acestor coloane. Era fierbinte fiorul de entuziasm pe care-l simțeam, cu fiecare pas făcut înainte, cu fiecare aclamație ce se înalța, printre faldurile steagurilor, pentru Partid și pentru Patrie, pentru tovarășii ce se străduiesc cu atîta vrednicie să producă, să creeze, să cîrmuiască și — mai presus de toți și de totul — pentru cîrmaciul ferm, fără ezitare, mereu pe drumul propășirii, pentru tovarășul Nicolae Ceaușescu.

De data aceasta, odată cu a 30-a zi aniversară, am avut, mai mult ca oricînd, sentimentul unanimității al împlinirii. Țara, Poporul, Partidul, Conducătorul, uniți, indisolubil, în același gînd și efort, au trăit și păstrează, ca pe o comoară de neprețuit, bucuria bilanțului triumfal. Pentru a fi așezat în adevărata lumină ce i se cuvine, bilanțul acesta prezintă, ca piatra prețioasă, toate fațetele strălucitoare ale succeselor noastre. Chîpul, în splendoare, al României, țară mîndră de uriașul avînt al construcției sale socialiste. Țară liberă și demnă, mîndră de consecvența riguroasă a drumului său înainte și mai sus. Țară de pace și dreptate, stimată, pretinzînd în lume, pentru promovarea consecvență a ideilor de amplificare a colaborării și cooperării, pe bazele, astăzi înscrise ca postulate de valoare universală, ale egalității în drepturi, avantajului reciproc, înlăturării oricărei discriminări în relațiile internaționale.

Fiecare pas pe drumul istoriei a însemnat, pentru țara și poporul nostru, un pas înainte sub conducerea Partidului Comunist Român către înfăptuirea idealului de transformări revoluționare, sociale și naționale. Realizările din aceste trei decenii ne-au dat dreptul să simțim, în conștiința noastră, sentimentul puternic și pe deplin justificat de mîndrie ce-l așteptăm și omenească, sentiment caracteristic marilor împliniri. Transformările adînci înfăptuite în acest important interval de istorie, am putea spune în dimensiunea temporală a unei întregi generații, au demonstrat forța partidului nostru, a poporului nostru, au contribuit, în mod esențial, la cristalizarea unei conștiințe noi, socialiste, în numele căreia simțim caldă bucurie caracteristică nu numai zilelor de sărbătoare, ci tuturor momentelor din viața poporului nostru. „Îmi exprim deplina încredere — a spus tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea din sesiunea jubiliară a Marii Adunări Naționale — că eroica noastră clasă muncitoare, harnica noastră țărănimă, intelectualitatea nouă, toți oamenii muncii, tineri și vîrstnici, bărbați și femei, fără deosebire de naționalitate, întregul nostru popor, vor dezvolta cuceririle revoluționare dobîndite în acești 30 de ani, vor înalța și mai sus steagul socialismului pe pămîntul României, vor asigura poporului o viață demnă, îmbelșugată”. Acesta este, cum nu se poate mai frumos și mai stimulator formulat, mesajul pe care l-a adresat țării întregi tovarășul Nicolae Ceaușescu, în acea vibrantă atmosferă sărbătorească. Un mesaj izvorît din sentimentul plin, creator, al marilor înfăptuiri și al perspectivelor mărețe, din viața materială și spirituală a României socialiste.

R.I.

România literară

COLEGIUL :

Zaharia Stancu, preşedinte al Ununii Scriitorilor, Ana Blandiana, Şerban Cioculescu, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Ion Horea, Nicolae Manolescu, Darie Novăceanu.
DIRECTOR : George Ivaşcu. Redactor şef adjunct : G. Dimisianu. Secretar general de redacţie : Roger Câmpeanu.

Din 7 în 7 zile

Omagii unanime

PRESA COTIDIANĂ a consacrat pagini întregi mărturiilor de stimă, înaltă preţuire şi prietenie ce au fost adresate preşedintelui Nicolae Ceauşescu de şefi de state, şefi de guverne, conducători de organizaţii naţionale şi internaţionale din întreaga lume, cu prilejul sărbătorii noastre naţionale. Au fost publicate, de asemenea, rubrici ample privitoare la primirea de către tovarăşul Nicolae Ceauşescu ale delegaţiilor sosite din străinătate. În toate mesajele sunt cuprinse aprecieri elogioase şi calde felicitări pentru a treizecea aniversare a eliberării României. Ziarele publică impresiile puternice făcute înălţilor oaspeţi de participarea lor la marea demonstraţie populară din ziua de 23 August, la numeroasele manifestaţii şi serbări la care au asistat în timpul vizitelor în ţara noastră. Evident, simpla enumerare a mesajelor, a vizitelor, ar depăşi cu mult spaţiul cronicii noastre. Cităm numai cuprinsul relaţiilor publicate cu privire la activitatea din ziua de marţi, 27 august 1974, în cursul căreia tovarăşul Nicolae Ceauşescu a primit pe primul ministru al Republicii Zambia, delegaţia de partid şi guvernamentală a R.P.D. Coreene, pe reprezentantul Partidului Comunist din Japonia, pe şeful delegaţiei Statelor Unite ale Americii la Conferinţa Mondială a Populaţiei, şi pe John D. Rockefeller al 3-lea, preşedintele de onoare al Fundaţiei Rockefeller.

În aceeaşi zi tovarăşa academician dr. ing. Elena Ceauşescu a primit la ICECHIM pe Russell Wilbur Peterson, preşedintele Consiliului American pentru calitate mediului înconjurător, prezent la Bucureşti cu prilejul Conferinţei Mondiale a Populaţiei.

Primul ministru al guvernului, Manea Mănescu, a primit marţi dimineaţa pe Seija Karkinen, ministrul afacerilor sociale şi sănătăţii din Finlanda, şeful delegaţiei finlandeze la Conferinţa Mondială a Populaţiei, şi pe Sukhamoy Chakravarty, membru al Comisiei de planificare de pe lângă guvernul indian şi participant la Conferinţa Mondială a Populaţiei.

În aceeaşi zi au început la Bucureşti convorbirile economice dintre delegaţia guvernamentală a României, condusă de Ion Păţan, vice-primministru, şi delegaţia libaneză condusă de Nazih Al-Bizri, ministrul economiei naţionale.

Guineea-Bissau, stat liber şi independent

INTRE DELEGATIILE guvernului portughez şi Partidului African al Independenţei din Guineea-Bissau şi Insulele Capului Verde (P.A.I.G.C.) a fost semnat în ziua de 27 august, la Alger, acordul prin care Portugalia recunoaşte Guineea-Bissau ca stat suveran şi independent. Vor fi retrase, până la 31 octombrie a.c., toate trupele portugheze de pe teritoriul noului stat, încununându-se astfel cu o victorie deplină lupta dirză, plină de abnegaţie, dusă de poporul guineez pentru libertate.

Poporul român, ataşat statornic cauzei independenţei şi libertăţii tuturor popoarelor, solidar cu lupta forţelor progresiste de pretutindeni împotriva imperialismului, colonialismului şi neocolonialismului, participă din toată inima la marea bucurie pe care o trăieşte poporul guineez. „Consecvent — serie „Scinteia” — principii fundamentale pe care le-a afirmat şi le afirmă în permanenţă şi în spiritul ataşamentului său profund la cauza libertăţii şi neatinării popoarelor, poporul nostru — care el însuşi a cunoscut în trecut vicisitudinile asupririi străine — a acordat din primul moment mişcării de eliberare din Guineea-Bissau, ca şi din celelalte teritorii aflate sub dominaţia colonială portugheză, întregul sprijin sub formele cele mai variate: politic, diplomatic, material, inclusiv militar, ca şi în domeniul pregătirii cadrelor”.

Mesaje de prietenie

AGENTIILE telegrafice de presă relatează că Gerald Ford, preşedintele Statelor Unite ale Americii, l-a primit, marţi 27 august, la Casa Albă pe Vasile Pungan, consilier al preşedintelui Republicii Socialiste România, care a transmis din partea preşedintelui Nicolae Ceauşescu un mesaj de salut preşedintelui Gerald Ford, urări de sănătate şi fericire personală, precum şi urări de prosperitate poporului american. Preşedintele Statelor Unite a rugat, la rîndul său, pe consilierul român să transmită preşedintelui Republicii Socialiste România un mesaj de mulţumiri, urări de sănătate şi fericire personală, urări de progres şi bunăstare poporului român. S-a relevat în cursul convorbirii hotărîrea ambelor părţi de a-şi dezvolta bunele relaţii de cooperare stabilite în ultimii ani între România şi Statele Unite. A fost evocată însemnătatea întâlnirilor şi contactelor la nivel înalt, pentru promovarea relaţiilor bilaterale pe multiple planuri între state, pentru apropierea între popoare, şi s-a exprimat reciproc dorinţa continuării unor astfel de contacte. Preşedintele Statelor Unite, Gerald Ford, a acceptat cu plăcere invitaţia preşedintelui Nicolae Ceauşescu de a face o vizită oficială în România la o dată asupra căreia se va conveni ulterior.

Cronicar

UNIUNEA SCRITORILOR

● La Bacău şi Solonţ sub egida Comitetului pentru cultură şi educaţie socialistă şi a Bibliotecii judeţene Bacău s-au organizat întîlniri cu cititorii. Au participat Tudor George, Ion Iuga, Calistrat Costin, Sergiu Adam, Gheorghe Drăgan, Horia Gane.

● În zilele de 15 şi 16 august a.c. au avut loc în judeţul Buzău (Buzău, R. Sărat şi comuna Zărneşti) trei întîlniri organizate de Editura Eminescu cu muncitori (Depoul C.F.R. — Buzău şi Fabrica de frîne şi agregate — R. Sărat) şi membri cooperatori din com. Zărneşti, prilejuate de apariţia volumului de versuri *Ramură de veşnicie*, semnat de Florin Costinescu. Autorul, prezentat de redactorul editurii, Aristide Popescu, a acordat autografe şi s-a întîlnit cu auditoriul pe teme de creaţie.

● Miercuri, 21 august a.c., la Bibliotecă Mihail Sadoveanu din Capitală prozatorul Bujor Nedelcovici s-a întîlnit cu cititorii, cu prilejul apariţiei romanului *Noaptea*. A fost prezentat de criticul literar Mircea Iorgulescu şi Lu-

cian Cursaru, redactorul şef al editurii.

● Muzeul literaturii române reia, începînd cu luna septembrie a.c., seria de evocări literare ale cunoscutei „Rotonde 13”. În lunile următoare „Rotonda 13” va fi dedicată unor prestigioase personalităţi ale scrisului românesc, de la Pănaite Istrati la Nicolae Labiş.

Din cauza afuenţei de public participarea la seriile de evocări literare se face pe bază de abonament. Doritorii se pot adresa Muzeului literaturii române, str. Fundaţiei nr. 4, telefon : 50.32.90, între 1—10 septembrie a.c.

● Teatrul de dramă şi comedie din Constanţa a reprezentat pe scenă, în cadrul unei adunări festive dedicată zilei de 23 August, miercuri 21 august, orele 17, poemul dramatic „Descoperirea României” de Adrian Păunescu, în regia artistică a lectorului universitar Laurenţiu Azimioară, de la Institutul de Teatrul I. L. Caragiale din Bucureşti.

● Muzeul de Artă al R.S.R., în colaborare cu Comitetul municipal al U.T.C. a organizat o seară muzeală închinată celei de-a XXX-a Aniversări a Eliberării patriei de sub jugul fascist, sub genericul „Omajiu României în sărbătoare”, care a avut loc marţi, 20 august, orele 18, la sediul muzeului din Şti bey Vodă nr. 1. Cuvîntul omajiu a fost rostit de Romulus Vulpescu. Actorii Florin Piersic, Aimee Iacobescu, Tamara Kretzulescu, Olga Dela Mateescu şi Traian Stănescu au recitat versuri din Mihai Beniuc, Nina Cassian, Nicolae Labiş, Ion Meitioiu, Victor Tulbure şi Ion Crînguleanu. Cîvartetul „Academica” a interpretat muzică de cameră din Beethoven şi Radu Paladi.

● La Întreprinderea poligrafică „Lucaefărul” din Bucureşti a avut loc o întîlnire a lucrătorilor poligrafi cu poeţii Ion Bănuţ, Virgil Carianopol, Eugen Frunză şi Violeta Zamfirescu, care au citit versuri dedicate patriei şi partidului.

Şantier

Mircea Ştafănescu

a predat Editurii Cartea Românească volumul de schiţe intitulat *Oraşul vesel*. A pus la punct două noi piese de teatru — Un păcat de povestitoriu, şi Zeul şi mica lui prietenă. Lucrează la cartea de memorialistică — Un dramaturg îşi aminteşte, în care, în afară de numeroşi oameni de teatru, sînt rememoraţi scriitorii Victor Ion Popa, Ion Pas, Tudor Muşatescu, Victor Eftimiu etc.

Emilia Căldăraru

are sub tipar la Editura Didactică şi Pedagogică volumul de eseuri *Puntea de aur*. A depus la Editura Dacia volumul de poeme intitulat *Tărâ, iar la Editura Ion Creangă, selecţia de versuri pentru copii Dunăre, Dunăre*. A depus la Direcţia Teatrelor piesa pentru păpuşi în ţara lucrurilor neterminate.

Cezar Ivănescu

a predat editurilor Albatros şi Junimea două volume de poeme cu acelaşi titlu — *Rod*. A încredinţat Editurii Univers tălmăcirea unui amplu poem de Janis Ritsos, cu titlul *Isma na*. Lucrează la un întins poem dramatic, *La Brăad, pe care îl va depune la Editura Cartea Românească*.

Cornel Udrea

a predat Editurii Dacia volumul de versuri *Respiraţia ceasornicelor*, Editurii Cartea Românească culegerea de poeme *Duminica de luni, iar Editurii Junimea, volumul Odihna cercului*. Are, de asemenea, la Editura Albatros, volumul de proză umoristică intitulat *Cu alte cuvinte*. Lucrează la o plachetă de interviuri, *Suris în interes de serviciu*.

Revista revistelor

● În TRIBUNA nr. 33, acad. Iorgu Iordan discută într-un remarcabil interviu acordat lui Victor Ivanovici probleme ale raportului dintre limbă şi cultură, ale latinizării sau romanizării limbii şi culturii române, ale formării lor istorice. Una din ideile ce revin în interviu este aceea că nu se poate pune semnul egalităţii între limbă şi cultură: fiecare îşi are evoluţia ei particulară. Dar limba e „purtaşă” a culturii. „Eu aş vorbi — spune acad. Iorgu Iordan — de latinizarea culturii româneşti, aşa cum vorbim de latinizarea limbii române. Să ne înţelegem. Nu există şi nici nu poate exista o egalitate între limbă şi cultură. Un popor poate vorbi o limbă neromantică, aceasta din cauza unui complex de condiţii istorice şi are totuşi o cultură latină (mai bine zis greco-latină, cum este, în linii mari, toată cultura europeană). Este, de pildă, cazul popoarelor germanice de astăzi. Cu aceasta am răspuns oarecum şi la întrebarea dacă există o distincţie între noţiunile de romanitate şi latinitate, şi anume că latinitatea şi romanitatea sînt

sinonime. Putem folosi deci ambii termeni în legătură atît cu limba, cît şi cu cultura. Personal îl prefer pe primul, cînd e vorba de limbă. [...] N-am arătat încă de ce latinitatea limbii române constituie un argument pentru latinizarea culturii noastre. Limba este, cum se ştie, purtaşă a culturii. Prin ea există atît pentru contemporani, cît şi pentru viitorime, cultura spirituală a unui popor. Cultura materială se transmite direct prin obiectele de tot felul confecţionate şi utilizate de o colectivitate etnică. Indirect, şi limba poate fi o mărturie despre cultura materială, mai întîi prin denumirile date obiectelor respective şi apoi prin documente de tot felul care reflectează despre acest aspect al vieţii unui popor. Limba este însă nu numai purtaşă, ci şi creatoare de cultură spirituală. Ea ajută la dezvoltarea gândirii, dată fiind unitatea dialectică dintre ele: o limbă dezvoltată, adică bogată în forme de exprimare, incită gîndirea, o face să fie şi ea bogată, nuanţată”.

● A apărut numărul 1/1974 al revistei CA-

HIERS ROUMAINS D'ETUDES LITTERAIRES, trimestrial publicat de Editura Univers. Studiul şi articolele substanţiale cu privire la literatura română actuală (cărora îi este închinat numărul) semnează Al. Piru, Eugen Simion, Vasile Nicolescu (M. Sadoveanu, une mythologie spirituelle), Ion Vlad, Nicolae Manolescu, Romul Munteanu (Elements of „Exoticism” in some Contemporary Romanian Novels), Valeriu Răpeanu, Ion Dodu Bălan, Nicolae Balotă şi Alexandru Ivasiuc (L'esthétique marxiste en tant qu'esthétique appliquée).

Revista mai cuprinde o secţiune de cronici ale traducerilor (sobre, pertinente însemnările lui Adrian Marino şi ale lui Marian Papahagi despre versiunea franceză a cărţii *Aventuri în irealitatea imediată* de M. Blecher şi, respectiv, poeziile lui Lucian Blaga traduse în italiană de Rosa del Conte), recenzii (colaborează, printre alţii, Şerban Cioculescu, A. Marin, Vasile Nicolescu, Lucian Raicu, Petru Popescu), diverse note şi însemnări reunite sub titlul „Kaleidoscope”.

Calendar

● 23 august — împlineste 50 de ani (n. 1924) Paul Everac (Constantinescu)
● 23 august — a murit (1973) George Cuiuş (n. 1923)
● 24 august — se împlinesc 75 de ani de la naşterea (1899) lui Jorge Luis Borges
● 24 august — a murit (1920) Ioan Budai-Deleanu (n. 1760)
● 24 august — se împlinesc 55 de ani de la apariţia (1919) săptămînalului „Cuvîntul liber”, la Bucureşti, sub conducerea lui E. Filotti
● 25 august — se împlinesc 110 ani de la naşterea (1864) lui Spiridon Popescu (m. 1933)
● 25 august — a murit (1907) B. P. Hasdeu (n. 1838)
● 26 august — s-a născut (1880) Apollinaire (m. 1918)
● 26 august — a murit (1907) Iosif Vulcan (n. 1841)
● 27 august — s-a născut Theodore Dreiser (m. 1954)
● 27 august — a murit (1950) Cesare Pavese (n. 1903)
● 27 august — a murit (1917) Anton Naum (n. 1859)
● 27 august — a murit (1965) Eusebiu Camilar (n. 1910)
● 28 august — s-a născut (1749) Goethe (m. 1832)
● 28 august — s-a născut (1843) N. Culiănu (m. 1915)

Semnal

EDITURA ION CREANGA

Ion Dodu Bălan — COPILĂRIA UNUI ICAR (povestire). 96 p., lei 5,75.
Iordan Chimet — CITE-O GIZA, CITE-O FLOARE, CITE-UN FLUTUR MAI MARE (versuri). 96 p., lei 9,50.
Petre Luscalov — EXTRAORDINARELE PERIPETII ALE LUI SCATIU SI ALE PRIETENULUI SAU BABUŞCA (roman). 128 p., lei 4.
Mehes György — MIELEŞII CEI BLINZI (roman în limba maghiară). 192 p., lei 4,25.
Ion Hobana — SFÎRŞITUL VACANŢEI (roman în limba maghiară). 196 p., lei 4,25.

EDITURA UNIVERS

*** — ROMANIAN POETS OF OUR TIMES (Antologie de poezie română contemporană). 224 p., lei 14.
*** — MEMORIA DE LAS ROSAS FLORIDAS — ANTOLOGIA DE LA POESIA RUMANA CONTEMPORANEA (Antologie de poezie română contemporană — traducere, antologie şi prefaţă de Darie Novăceanu). 192 p., lei 12.

EDITURA JUNIMEA

Adela Iancu Becleanu — GENEA CULTUROLOGIEI ROMÂNEŞTI, 262 p., lei 9,75.
Constantin Potingă — EDUCAŢIE ŞI CULTURĂ. 168 p., lei 5,75.
Amza Săceanu — TEATRUL ÎN CETATE. 260 p., lei 8,25.
Victor Tulbure — ZECIADA. Ilustraţii de Zaharia Buzea. 108 p., lei 13,50.

EDITURA EMINESCU

Grigore Hagiu — ZENIT DE ANOTIMPURI (versuri). 76 p., lei 6,75.
Pavel Perfil — CU FAŢA SPRE LUME (reportaje). 92 p., lei 4,75.
Sânziana Pop şi Gabriela Melinescu — VIAŢA CERE VIAŢA (reportaje). 248 p., lei 7,50.

EDITURA ALBATROS

Mihai Beniuc — RAMINE PURURI VATRA (versuri). 96 p., lei 7,75.
Constanţa Buzea — PASTELURI. 64 p., lei 25.

UMANIZAREA REPORTAJULUI

CRITICA a înregistrat un fenomen interesant, caracteristic ultimilor decade: înflorirea eseului și, în general, a publicisticii literare. Genuri cerind multă suplețe de gândire, informație, concizie, pasiune pentru idei. Cărți valoroase, a căror simplă enumerare ar umple paginile unui catalog editorial, s-au impus astfel atenției publicului prin conținutul lor atractiv de interpretări inedite. Generațiile mai vechi de scriitori, cu o mai lungă experiență de viață, au consemnat în aceste volume de memorii, confesiuni sau de observație socială, fapte, întâmplări legate de trecutul de luptă revoluționară al poporului nostru, de procesul de construcție socialistă, de făurirea în timp a unei concepții umaniste de viață.

Cei treizeci de ani de la Eliberare pe care îi sărbătorim în apogeul acestei veri, în plină dezbateră a proiectului de Directive, coincid, semnificativă coincidență, cu cea mai interesantă manifestare a O.N.U.-ului — Conferința Mondială a Populației — preocupată de destinul oamenilor pe planeta noastră. „O lume pentru toți” — deviza acestei Conferințe — este într-adevăr unul din imperativele morale ale omenirii de azi. Indiferent de filosofia și de credințele lor, oameni din numeroase țări, recunoscând solidaritatea umanității pe întreg globul, dorința și voința ei de a trăi în pace, democrație, destindere, în respectul omului și demnității omenestii, potrivit principiilor celor mai trainice ale culturii și civilizației universale progresiste, s-au strâns în aceste zile în Capitala României socialiste. Semnificativ este faptul că această impunătoare reuniune mondială se ține la București. Despre țara noastră, un ziarist străin vorbea ca despre „un loc geometric” ideal al unei „antante” planetare. Orice exces posibil în interpretarea vreunui fenomen politic — spunea acel ziarist — găsește la București „o justă măsură” în înțelegerea și aplicarea lui. Justă măsură și bun simț. Calități latine, desigur. Fructificate în mod organic de profunda experiență politică a partidului nostru în cele trei decenii dinamice de luptă și de construcție.

INDUSTRIALIZAREA, mînuirea tehnicii moderne, accesul larg la știință și cultură — și să nu înțelegem prin această numai cultura umanistă și literatura, ci să adăugăm aici întreg procesul practic de cunoaștere, de la manualul de chimie, fizică, cibernetică pînă la broșura agrotehnică — au creat un tip de cititor pasionat de a ști, participînd la dezbaterile de idei, la confruntările de opinie, în acest orizont al țării deschis, a cărui continuă deschidere intelectuală depinde în esență de modul cum vom ști noi să muncim, să studiem, să facem cît mai bine ce avem de făcut, fiecare în domeniul său de activitate. Unui astfel de om învățat, plin de spirit critic și care se instruește

mereu, scriitorul nu i se poate adresa oricum. Stilul său (ca orice stil de lucru), adevărul său, observat și împărtășit în cărți și articole, substanța scrisului său (ca substanța oricărei meserii, iarăși) presupun o bună calificare, lectură, documentare, ochi atent la relațiile umane, la caracterul uman și o aplicare lucidă la realitate.

AM lăsat dinadins reportajul la urmă. Față de eseu și de publicistica de idei generale, reportajul are și avantajul și dezavantajul — mari amîndouă — de a vorbi în direct despre realitate. Gen ingrat, reportajul. El cere să spui simplu ca bună ziua lucrul evident, familiar tuturor. Sigur că harul scriitorului-reporter e de a vedea, într-un lucru obișnuit, amănuntul revelator, degajînd înțelesuri umane superioare, și care au asupra cititorului un efect modelator, imediat. Cred că instrumentul de lucru cel mai eficace al omului de condei, preocupat de etica societății și a relațiilor omenestii, privite concret, la lucru, pe stradă, în viața de zi cu zi, rămîne acest gen dificil, în care literatura noastră are o strălucită tradiție. Primejdia stă în însăși „simplitatea” genului, care nu se poate dispensa de forță artistică și de adevăr. Cine umblă aici cu flori de stil numai și cu metafore pretențioase se descalifică. Idilismul a compromis, într-o perioadă, cea mai convingătoare unealtă de muncă a scriitorului militant. Ca și publicistica și eseul, reportajul s-a umanizat și el pe măsura dezvoltării sociale, particularizîndu-se după diferențierile calitative ivite, după creșterea nivelului de cunoaștere al omului crescut în sinul societății noastre. Sigur, mai sînt probleme. Am cădea în păcatul combătut, dacă nu le-am recunoaște. Important e că tinerii scriitori talentați au prins gustul relatării sincere, și că ei se duc în fabrici, uzine, la țară, și văd fețele încordate de efort ale celor ce muncesc, și ne spun simplu ce văd, dînd profesiei scrisului o dimensiune cetățenească. Imposibil ca un scriitor tînăr și cu vocație, venind în contact cu acești oameni minunați, să nu capete, întors acasă, la masa lui de lucru, un plus de energie și acel sublim sentiment că e *solidar cu ei*. Oameni concreți, cu fizionomiile lor, personalități distincte, de la ins la ins, participînd la același efort, și pe care ochiul ager al reporterului autentic îi surprinde în plin lucru, schițînd caractere memorabile...

„De ce nu scrii proză?”, l-am întrebat, anii trecuți (la revista „Luceafărul”), pe unul dintre aceste talente ale relatării simple și cu miez. Seara ne prinsese în redacție cu lumina neaprinsă. „Trebuie să scriu reportaj, mult reportaj, a răspuns el. Trebuie mai întîi să umblu, să văd...” Exigență din care va ieși, sînt sigur, un adevărat romancier...

Constantin Țoiu

Romeo Zamfirescu : „Gărzi patriotice”

(Din Expoziția omagială de artă plastică, dedicată celei de a XXX-a aniversări).

Ciocîrlia

Zvicnise — proiectil — în dimineață,
Amețitor,
prin bolți,
zvicnită-n slavă —
Ca o săgeată șuierînd, semeață,
Cîntarea ei — sfîșietor de bravă !

D-a dreptul, vertical !
Zbucnită, parcă,
Din obeliscul codrilor,
spre creste,
Din brazii-nsulițați,
ce-n van încearcă —
Străpungători prin cer —
să treacă peste !

O ! Ciocîrlie !
Inimă de pară !
Ca inima, ce-mi zbate-aici,
sub coaste —
Pulsînd intens,
să-mi fulgere-n afară,
Cu patosul într-aripării vaste !...

Din arcul meu
— străpunsă pin-la stele —
Înalță-mi, tu,
dă-i har
cîntării mele !

Inscripție pe poarta vieții

Bicisnic m-am născut, dar mîndru vream !
Orb m-am născut, dar vream să văd în
soare !
Și surd, dar vream s-aud, „acea” cîntare !
Și mut, și-aș fi cîntat cu-nfrîntul neam !

Și n-aveam mîini ! Și n-aveam nici picioare !
Dar vream să pigul stelele din ram,
Și la o cale lungă să mă-nham,
Pe căile lactee, călătoare !...

Și iată Clipa ce-am rîvnit-o mult :
Sînt mîndru, cum visam !
Privesc în soare !
Pot cuvînta !
Ce n-auzeam, ascult !

Am mîini ce saltă-n stele !..
Am picioare !..
Și aripi am !
Am tot ce mi-am promis !..
Și ceru-ntreg în față-mi stă deschis !..

Tudor George

Principii și organicitate

EXISTĂ nu puține minți și voci ce le exprimă, care ținesc după „organicitatea” străvechilor comunități umane, integrate în tipare ce păreau, sau chiar erau, cosmice, într-o ordine cu origini pierdute în „epoca de aur”, când omul nu „era o ființă anxioasă, autoconstructivă și autonegatoare, ci își desfășura relațiile într-un ritm larg și lent, asemănător sau identic marilor ritmuri astronomice. Legile oamenilor păreau că imită legile cerului și manifestările lor, de cele mai multe ori complicat rituale, ne par încărcate de o imensă poezie fastuoasă.

Totul nu este numai, dar și semnifică, așa cum o semnificație mai largă are și gestul, niciodată pur funcțional, cu care patriarhul unei familii taie piinea cea de toate zilele, la începutul mesei de la țara. Insa, vai, aceste societăți organice, nu lipsite de conflicte interioare, adeseori mascate, înăbușeau orice variație și erau dușmane evoluției fiind bazate pe repetiția înceapă gest. În acest sens ele nu erau integrate cosmosului, ci unei imagini despre cosmos, tot umană, în care se observa doar cicliul repetițiilor, nu devenirea spectaculare care mișcă și stelele din locurile lor deloc imuabile. Variația individuală era o crimă adeseori pedepsită, așa cum și transformarea naturii era percepută ca o pedeapsă sau suferință. Anotimpul rece se explica, la antici, prin plinsul zeiței după fiica ei, închisă de Hades în infern.

Libertatea, deci puțința plenară de manifestare originală, individuală și inovatoare, a apărut atunci când presupusa ordine cosmică a repetiției identice a ciclului și nemișcării eleate (expresie poetico-filosofică a vecilor rituri ce n-au dispărut cu totul nici azi din memoria noastră), a fost înlocuită de principiu. Acesta a fost inițial și el o formă abstractă a nemișcării, care unifica prin lege ceea ce ochilor se arăta atât de variat. Evoluția minții umane însă a transformat principiile în funcție și legile ciclice au devenit legi ale devenirii. În loc să încremenească viețile, le-a înscris pe curbe care din liniare s-au transformat în iperbole cu capete neînchise, pierdute în infinit. La o mică variație, poate apărarea saltului care schimbă sensul și valoarea unei devenirii. Grăunțele individual nu se înscrie ca un punct într-un destin, ci determină, prin variație, destinul ce este o continuă nostalgie a unui spațiu necunoscut.

Esența principiului nu este rigiditatea, ci reglementarea mișcării care transformă haosul în cosmos, însă într-un cosmos dinamic, a cărui esență este devenirea. Într-o lume incremențită, principiile, fie ele morale sau filosofice, n-au ce căuta. Ele au importanță numai atunci când se caută ordine în plăcerea schimbării, care apare într-o minte și apoi, învingând rezistențe și inerții, se impune tuturor în numele celei mai morale dintre condițiile existenței : adevărul.

Ordinea principială deci este totdeauna dialectică, reglementind și tolerind dezbaterea. Confruntarea devine dialog tot atât de util pentru lumea guvernată de legi, deci de adevăr, ca și contemplarea ciclurilor astronomice pentru a ne iluziona cu nemișcarea. Lumea modernă este ineluctabil dinamică, principială, bazată pe dialectică, adică pe dialogul care naște adevărul, moșit în conflict.

Simplu spus, ea nu exclude ci implică o continuă chestionare și o libertate care, desigur, este necesitate înțeleasă. Dar a înțelege presupune a gândi cu propria minte, eliberată de fetișuri, tabuuri și toate resturile mentalității primitive, bazate pe o ordine impusă de tradiția rigidă.

Dezvoltarea forțelor de producție implică o asemenea ordine și are nevoie de ea. În această dezvoltare stau toate speranțele noastre.

Alexandru Ivasiuc

Prioritatea istoriei

IN secolul al XIX-lea, personajele balzaciene făceau, cu acea energie splendidă ce le caracterizează, concurență stării civile. Ficțiunea se lua la întrecere cu realitatea, literatura rivaliza cu istoria. După un secol și ceva, în epoca noastră, s-a ajuns la o situație oarecum opusă : istoria, acum, face concurență literaturii, ceea ce s-a întâmplat cu adevărat dobindește un ascendent asupra a ceea ce s-ar fi putut (doar) întâmpla, autenticul asupra verosimilului. Explicația acestui fenomen ne-o dă însăși transformarea caracterului istoriei. Sint epoci în care istoria se estompează, îndepărtându-se parcă de existența individului pentru a forma, în raport cu aceasta, un vag fundal static, și altele în care redevine activă, prezentă în chip nemișcât, complexitate. Asemenea unui vulcan, timp de mai multe secole ea poate să fiarbă tăcut, în adâncimea proceselor ei nu întodeauna ușor de observat și, mai ales, de înțeles, pentru ca dintr-o dată să erupă. Perioada contemporană înregistrează cea mai puternică erupție a istoriei : în comparație cu fantasticul spectacol pe care ni-l oferă, jerbele multicolore ale ficțiunii ne pot părea artificioase și meschine. Marile revoluții sociale și naționale, ce au schimbat destinul altor popoare, pustiitorul conflagrații mondiale, cu întregul lor cortegiu de cruzimi și sacrificii, ce au făcut să se clatine pentru o clipă încrederea în temeliiile rațiunii umane, procesul amplu, irezistibil, de decolonizare ce a modificat și continuă să modifice harta lumii într-o măsură mai mare și cu mult mai repede decât au reușit s-o facă vreodată cei mai temuți cuceritori din trecut, progresele rapide, în salturi gigantice, ale științei și tehnologiei moderne, dispunând în momentul de față de suficiente mijloace pentru a încerca să forțeze porțile misterelor cosmice fundamentale, ale materiei și vieții — toate acestea au contribuit la instaurarea în secolul nostru a unui climat nemăiestrit, unic în istorie, de mătăși adânci și radicale, de răsturnări imprevizibile și de cristalizări originale. Istoria a redevenit — dar într-un grad nemăiestrit vreodată — epopoeică, de o densitate epică extraordinară, torential evenimentială, senzatională, în sensul cel mai literal și totodată literar al cuvântului. mai inventivă în neprevăzut decât cea mai programatică ficțiune fantastică ; ea include în același timp o uriasă încărcătură problematică, filosofică și morală, ca și un element de suspens, teribil, de dimensiuni planetare. Niciodată, ca acum, nu au existat mai multe și mai îndreptățite speranțe ca omenirea să izbutească a-și organiza viața în chip rațional și umanist, deși niciodată, ca în momentul de față, în era armelor termonucleare, asupra ei nu a planat o primejdie mai mare. Istoria secolului nostru a pus deopotrivă în lumină, prin ilustrări revelatoare, de o mare forță a persuasiunii, atât titanismul creației cit și demonismul omului. Ea a devenit un laborator de cunoaștere pe viu, a acestuia. Realitatea sumbră a lagărelor de concentrare și de exterminare de tip

nazist, așa cum s-a reflectat ea în mărturiile unor supraviețuitori sau în lucrările de specialitate pe această temă, a prilejuit o sondare a straturilor iraționale ale omului. După cum războaiele de apărare declanșate împotriva cotropitorului hitlerist sau mișcările de rezistență antifasciste au reliefat resursele sale de sublim, valorificate în atâtea pilde de frumusețe morală și acte de eroism.

IN ACESTE condiții, interesul pentru istoria contemporană, al cărei sentiment este sporit și întreținut de bogăția informațională caracteristică veacului, mină de evenimente și sursă de reflecție etico-filosofice, face adeseori să pălească interesul pentru ficțiune. Pentru prima oară în istorie realitatea a devenit mai pasionantă decât invenția. o supra-ficțiune extraordinară de spectaculoasă în comparație cu care literatura riscă uneori să pară ternă. Cititorul secolului nostru, se poate spune, este în primul rând un cititor al documentelor, al relatărilor directe, al mărturiilor. În rafturile bibliotecii sale cărțile ce tratează despre istorie au prioritate. Dați-i o bună lucrare despre cel de al doilea război mondial și el va lăsa din mină (sau cel puțin va fi tentat s-o facă) orice roman. Exagerind puțin, am putea spune că lucrările de istorie și memorialistică, ca și reportajele retrospective bine documentate constituie adevăratele „romane” ale epocii pe care o parcurgem. Pasiunea pentru ele se explică nu numai prin implicarea noastră în istorie ; această pasiune are și o cauză de ordin literar. Adăugând scrupulului pentru autenticitate, caracteristic dintotdeauna tratatelor de istorie, și o tramă epică spectaculoasă, apanaj, în trecut, doar al ficțiunii ; astăzi însă specifică în aceeași măsură evenimentului real, acest gen de literatură satisface și gustul pentru șoc și imprevizibil pe care, înainte vreme, îl putea împlini doar invenția. Faptele care dobindesc, pe lângă calitatea autenticității, și pe aceea a spectaculozității, devin o amenințare pentru ficțiune. Prin ritmul trepidant, prin viteza desfășurărilor, prin explozia de nou cu care se confundă, printr-un fel de „neverosimilitate” pe care o emană — ne vine greu să credem că monstruoasele crime de război naziste s-au petrecut cu adevărat, să înțelegem că debarcarea pe Lună a avut loc, să ne imaginăm, la dimensiunile lor adevărate, primejdiile care pândesc omenirea — istoria de azi are reale posibilități de a se substitui literaturii. Pentru a rezista acestei concurențe, literatura trebuie la rândul ei să „împrumute” : dacă istoria și-a însușit, ca să spunem astfel, verva ficțiunii, aceasta trebuie să preia problemele, faptele, datele istoriei. Modalitatea cea mai sigură de care dispune literatura pentru a face față, în planul receptării de către marele public, istoriei e de a o absorbi. Interferența literaturii cu istoria nu este deci numai pentru cea dintâi o necesitate decurgând din imperativul reflectării, din caracterul etico-educativ al artei, ci și o problemă de conservare și supraviețuire.

RESIUNEA pe care istoria o exercită asupra literaturii se manifestă sub diferite aspecte. Istoria influențează uneori în chip direct evoluția istoriei literare, îi corectează, ca să spunem astfel, traiectoria. În cazul unor mari literaturi occidentale, de lungă tradiție, perioada actuală ar fi trebuit să corespundă, și, în parte, corespunde chiar, potrivit unei dezvoltări firești, unei faze crepusculare, de alexandrinism cultural, ilustrată de căutări formale, ermetice ca mesaj și ezoterice ca adresare. Prin evenimente și problemele ei majore, istoria contemporană, oferind artei un „continut” grandios, de natură a sublima, prin contrast, caracterul futil al diverselor „experimente”, nu încurajează asemenea tendințe, li se opune și de așteptat ca, în timp, și mai ales dacă „presiunea” istoriei va continua să crească, să le anihileze complet. Se știe că în proza modernă, pentru a ne limita numai la un sector al literaturii, acționează unele tendințe de pulverizare a epicului. Ceea ce elimină, prin unele direcții ale sale, literatura, reintroduce însă istoria, saturată de evenimente, epicizată. Torontul epic al istoriei actuale alimentează în chip natural, cu sau fără voia ei, literatura și o proză ce se vrea, din snobism și capriciu, debilă și refractară în raport cu orice eveniment, ni se pare anacronică și ridicolă. Epoca noastră se compune din evenimente prea mari pentru ca „vidul” epic să mai fie cu puțință.

PROCESUL de absorbție a istoriei de către literatură, în cadrul prozei românești actuale, este foarte activ, constituind una din dominantele acesteia. Este aproape imposibil a cita o carte de oarecare valoare apărută în ultimii treizeci de ani care să nu aibă, cel puțin, o interferență cu istoria. Iar numărul scriitorilor care și-au propus să o abordeze dintr-un unghi mai amplu este considerabil. G. Călinescu, Zaharia Stancu, Marin Preda, Fănuș Neagu, Titus Popovici, Paul Georgescu, Nicolae Velea, Laurențiu Fulga, Al. Simion, Augustin Buzura, Virgil Duda, Al. Ivasiuc, D.R. Popescu sint doar cîțiva dintre aceștia. Evocării anilor de dinainte și după Eliberare, în romane ca *Moromeții*, vol. I și II, *Risipitorii* sau *Intrusul* sau într-un volum de publicistică precum *Imposibila întoarcere*, un scriitor de însemnătate lui Marin Preda îi asociază o meditație lucidă și profundă asupra istoriei, de o remarcabilă valoare filosofică. Prezența masivă a temei războiului în proza lui Laurențiu Fulga, încercarea de a reda într-un chip mai complex figura militantului comunist în scrierile mai noi ale lui Al. Simion, căutarea adevărului, cu convingerea că el va fi găsit, în cadrul unei societăți deschise perfectibilității într-un roman recent apărut ca *Fetele tăcerii* de Augustin Buzura constituie câteva exemple ce ilustrează contactul strîns cu istoria, cu politicul, cu socialul în planul prozei românești contemporane. Direcția este bună. Continuarea și dezvoltarea ei reprezintă un imperativ al evoluției literare viitoare.

Valeriu Cristea

Țară de imn

Pămînt culcat pe cronici, înviind
din sine însuși în rodire plină
cînd soarele pe mere ne înclină
cînd strugurii se-mbracă în argint.

Pămînt de brazdă și pămînt de drum,
primește-mi încă strigătul de-amiază
și-n ploile ce ne întruchipează
ascultă glasul-mi niciodată scrum.

Ca dintr-un gînd ce trebuie-implinit
venim din neumbrită înflorire,
pămînt de rod pe timpla cărui mire
porți cerul robilor nerisipit.

Pămînt de spic, pămînt de-ntemeieri
sculptura mea dintîii, a mea vorbire
te-adună tînar din nemărginire,
pămînt cu viță și pămînt cu jderi

în brazda cărui neostoid
tăgăduita anilor năvală
mă dăluiesc în propria oboseală
ca-n piatra unui suflet neclintit.

Pămînt de trecere, remember viu
triumfător în strugure, în spicul
prin care muți vom infrunța nimicul
și-n cartea unde nu va fi tîrziu

nicicînd. Drumeț pierdut în ani,
nicicînd
pierdut în alveola rătăcirii
să-ascuți cum bat în uși de lut
menhirii

cu care descuiem tezaur sfînt
în brazda nașterii și-a dăinuirii.

Mihai Negulescu

Romanul unui mediu

EVOLUȚIA artei românești contemporane pune în lumină o luptă permanentă între românesc și antiromânesc. Nevoia acreditării unor adevăruri fictive ca adevăruri credibile impune acest efort continuu al prozatorilor de a racorda universul românesc cu concepția despre lume a cititorilor din epoca lor. Cervantes, Voltaire, L. Sterne, Gide, Joyce, Camil Petrescu, Alain Robbe-Grillet, Al. Ivasiuc reprezintă tentativa de revitalizare a romanului prin viziunea antiromânească a realității. Lesage, Marivaux, Eugene Sue, Balzac, Reboreanu, Sadoveanu, Celine, Kazantzakis, Eugen Barbu, Fănuș Neagu, Petru Popescu etc. se înscriu în direcția reprezentată de prozatorul omniscient care cultivă hegemonia evenimentului și a personajelor exemplificatoare, capabile să ilustreze o aventură exemplificatoare.

Dacă pentru prima categorie, romanul este o aventură a formelor semnificative, pentru cea de-a doua el reprezintă o aglutinare de evenimente, trăite ca o aventură existențială. Evident că nici într-un caz și nici în altul nu se poate vorbi de o coincidență totală între realitatea fictională și realitatea vieții. Dar preocuparea pentru considerarea adevărilor românești ca adevăruri credibile este mult mai pronunțată în romanul-recherche decât în romanul-histoire.

În contextul acestei deveniri, Eugen Barbu este partizanul romanului-cronică, apt să întretină iluzia adevărului vieții prin aglomerarea de evenimente exemplificatoare care compun traiectul existențial al personajelor sale. Constatarea aceasta rămâne valabilă și pentru un roman al mahalalei bucureștene, cum este *Groapa*, și pentru romanul frescă cu implicații parabolice, cum este *Princepele*.

Evident că în fiecare societate, coloritul, structura mentală și comportamentul acestei lumi de la margine are alte note caracteristice. Într-un anume fel se prezintă haimanele și micii burghezi din romanul lui Celine *Morți* și *cred* sau din acela al lui R. Queneau *Pierrot, mon ami*, altfel apar dezmoștenii din romanele lui Gorki și în altă lumină se înfățișează lumea mahalalelor și dezmoștenii sorții din romanele lui Eugen Barbu și Fănuș Neagu. Mahalaua reprezintă un context socio-etnografic, tipic pentru anumite țări din sud-estul Europei, unde are un puternic colorit oriental. În procesul de trecere de la sat la oraș, mahalaua reprezintă anumite resturi ale civilizației și mentalității rustice în contextul noilor aglomerații urbane de la periferiile orașelor. Mahalaua românească nu poate fi confundată nici cu lumea din *Vorstadt* din orașele germane, nici cu populația din *banlieue* sau *faubourg*. Persistența unor obiceiuri rustice și a unor credințe, interferată cu un spirit civilizatoriu urban, insuficient asimilat, a imprimat acestei lumi de dezintegrați dintr-o arie de civilizație, care nu s-a integrat încă deplin în alta, o mentalitate și un comportament caracteristic.

Reprezentind o lume astăzi în curs de dispariție, mahalaua românească a reținut atenția scriitorilor prin dramele sale sociale, prin exotismul său, prin melancolia oamenilor dezrădăcinați, ca și prin violența unor pasiuni. Țărani veniți la oraș, muncitori săraci, mici țigoveni, meseriași, negustori, hamali, hoți de profesie, bătași și cuțitari, mahalagii reprezintă astfel o lume eteroclită, care a dus în cultura română la realizarea unui adevărat roman al periferiei, reprezentat în perioada interbelică de G. M. Zamfirescu, C. Ardeleanu, G. M. Vlădescu etc.

Melancolia romantică cu care învăluie G. M. Zamfirescu mahalaua bucureșteană în romanul său *Maidanul cu dragoste* mai persistă cu o anumită discreție și în romanul lui Fănuș Neagu, *Ingerul a strigat*. Ea răzbește extrem de rar din romanul *Groapa*, Eugen Barbu fiind un cronicar de moravuri, care imprimă scrierilor sale în proză o puternică tentă realistă.

În *Groapa*, Eugen Barbu păstrează toate atributele scriitorului Balzacian omniscient. Dacă ar fi să ne referim la o anumită clasificare a lui Jean Pouillon, privitoare la raportul dintre viziunea scriitorului și viziunea personajelor asupra lumii, am putea spune că proza lui Eugen Barbu se caracterizează prin ceea ce cercetătorul francez numea „la vision du dehors”. Aceasta înseamnă că scriitorul știe întotdeauna mai mult despre destinul personajelor sale decât știu ele înșele.

Groapa este prin excelență un roman-evenimential. Lumea reprezentată de Eugen Barbu în opera sa și-a polarizat întreaga existență în jurul unor întâmplări exemplificatoare, destinate să modifice traiectul personajelor din acest univers românesc. Așezarea în mahala, construirea unei case sau a unei prăvălii, nașterea unui copil, venirea gunoierilor, nunta, moartea, apariția și dispariția hoților, declanșarea unei mari pasiuni etc. reprezintă ocazia care produce contactul dintre conștiința oamenilor și realitatea care îi înconjoară. Dimensiunea romantică a personajelor din *Groapa* rezultă în cele mai multe cazuri din configurarea unor dorințe sau năzuințe care depășesc cadrul îngust în care îi este dat acest mic furnicar uman să trăiască.

Groapa este un gen specific de roman-cronică despre facerea lumii la marginea societății. Și din acest punct de vedere, romanul lui Eugen Barbu poate fi asemănat cu *Un veac de singurătate* al lui Garcia Marquez. De acesta îl apropie însă și permanenta năzuință a scriitorului de a confrunța viziunea magică a oamenilor de la margine cu viziunea lucidă a celor care vin dinspre centru spre periferie.

Intriga din *Groapa* este polifonică și progresivă. Ea este centrată în jurul unor nuclee narative fundamentale ca: *Nunta*, *Moartea lui Marin Pisică*, *Pomana lui Mielu*, *Balul meseriașilor*, *La pirnaie*, *Vinzarea* sau în jurul unor personaje-cheie ale romanului ca *Didina*, *Nea Fane*, *Stăpinul*, *Stere* etc.

Structura unui roman-cronică ca *Groapa* pune în lumină prezența unui grup de personaje flotante și a unor centre narative permanente, reprezentați de personajele cu o existență continuă în operă.

GROAPA

de Eugen Barbu

Cartea se deschide cu un nucleu narativ care marchează un gen specific de mișcare a lumii în miniatură. „Peste rufe filia seara. Omul se opri. Gunolerii se întorceau grămadă. Trecu mai departe. — Noroc șefule! aruncă unu. — Noroc!”

Din acest grup se detașează un om. Ca într-o imagine filmată, camera-stilou se oprește asupra acestui personaj care este un martor al tuturor evenimentelor din roman. „Grigore era indeseat, vinjos, îmbrăcat cu o haină groasă și pantaloni strinși pe pulpe. Mijlocul și-l sugrumase într-o curea lată de piele, bătută în tinte”.

Nucleele narative fundamentale din romanul *Groapa* sunt reprezentate de ascensiunea lui Stere, circumarul care reprezintă aventura exemplară a unei anumite categorii sociale din acest roman și banda de hoți care joacă ultima scenă singeroasă, într-o lume unde spiritul civilizatoriu înlătură existența briganzilor ce nu se pot angaja în existență decât din această perspectivă a omului damnat să rămână la margine.

Cind Paraschiv, hoțul cel tânăr, intră în ierarhia borfașilor cu îndelungate stăte de serviciu, el trăiește spaima și fiorul romantic al omului de la margine, față de lumea în care s-a integrat și cu care se identifică.

„Paraschiv auzi groapa. Locul era tăcut. Cerul de deasupra se încenșea. Îi fu frică de haidamăci ce-l prețuiau din priviri. Hoți bătrâni, duși pe la puscării. Tăiaseră sare în viața lor și luaseră oameni în cuțit”.

În *Groapa*, Eugen Barbu cristalizează pe de o parte viziunea lumii ca junglă, ce aparține hoților și negustorilor, pe de altă parte, sentimentul de solidaritate umană a celor oprimați.

Viziunea lumii ca junglă este însă dominantă. Ea este exprimată de Paraschiv, banditul romantic, a cărui ură reprezintă starea degradantă a vagabondului de la marginea existenței. „Lumea asta-i o haina. Treacă! Mie omul mi-e dușman. Să nu-l vait. Ochiul lui se împălenjeniră de ură. Gheorghe hihoti de groază”.

Intriga din *Groapa* are un caracter circular. Stere se îmbogățește, hoții sunt uciși sau prinși de poliție, mahalaua se mărește, iar lumea își urmează ciclurile ei firești de existență.

Grigore marchează odată cu anotimpurile și finalul unei etape din viața mahalalei. „Peste salcîmii Cuțaridei treceau

brabeții. Se lăsau stoluri-stoluri la rampă. Grigore privea cerul fără culoare, adine străvezii. Aglaia scotea măturile din magazie...”

Eugen Barbu face parte din familia de spirite a lui Celine și R. Queneau. Enunțurile sale narative sint lapidare și incisive. Limbajul argotic colorat străbate un discurs stilizat, ce amintește rafinamentul unui cârturar bizantin întîrziat.

Personajele sale nu au psihologie. Ele se compun din impulsuri elementare. Structura lor este centrifugă, marcată de dorința de comunicare cu grupul la care au aderat.

Conversația bătrinelor în priveghiu este licențioasă ca în *Decameron* sau în grațioasele romane libertine din secolul al XVIII-lea.

— „Da slab fă, bărbatu-tău!”
— Slab.
— Mai putea?
— Ei și dumneata?
Cocoșata rise, dezvăluindu-și dinții galbeni și rari.”

INGERUL A STRIGAT

de Fănuș Neagu

Eugen Barbu amintește proza cu bandiți romantici a lui Eugene Sue și viziunea desacralizată asupra iubirii și morții din romanele lui Celine.

Cu mijloacele literare ale prozei tradiționale din secolul trecut, Eugen Barbu a realizat unul din cele mai reprezentative romane din timpul nostru.

DACĂ *Groapa* este romanul condiției umane a individului în colectivitatea situată la marginea existenței, *Ingerul a strigat* realizează aceeași viziune a omului de la margine asupra lumii, localizată însă în alt context. De aceea, am fi înclinați să considerăm *Ingerul a strigat* un roman al universului concentraționar.

Bernard d'Astorg spune că se poate vorbi de existența universului concentraționar atunci cînd o colectivitate umană este așezată în mod obligatoriu într-un spațiu insuficient, este privată de libertate și subalimentată. Nota dominantă a universului românesc din *Ingerul a strigat* rezultă din elemente de această natură, deoarece nucleul narativ inițial al romanului pune în lumină existența unui grup de țărani-pescari din Balta Brăilei, transferați de pe moșia unui boier în Dobrogea, iar ultimul nucleu al acestei cărți îl introduce pe cititor în mod direct într-o colonie de muncă ce are toate caracteristicile universului concentraționar.

În primul rînd, observăm că și în *Ingerul a strigat* universul epic este dominat de o lume de dezmoșteniți, de indivizi care parcurg un traseu existențial aventuros, a cărui notă dramatică apare din actul de ruptură al oamenilor de vatră lor originară. În al doilea rînd, trebuie să constatăm că și în acest roman-evenimential există o evidentă preocupare pentru viața văzută ca *aventură exemplificatoare*, pentru situațiile de mare violență dramatică, ca și pentru diviziile situații în mod fatal la marginea societății prin însăși condiția lor de hoți.

Fundalul istoric din *Ingerul a strigat* este redus, dar suficient de elocvent pentru situarea evenimentelor în timp. Primele episoade ale cărții sînt situate înainte de război, în jurul anului 1934, evenimentele mediane ale romanului au loc în timpul războiului, iar epilogul din universul concentraționar se petrece în 1954.

Intriga din *Ingerul a strigat* scoate în relief un povestitor înzeștrăit cu darul oralității enunțului narativ, care dispune evenimentele într-un mod capricios, de-

terminat doar de dinamica memoriei involuntare. Fănuș Neagu descinde din fatalia de spirite a povestitorilor orientali. El creează o anumită povestire-cădru în care sînt integrate micro-narațiuni relativ autonome, funcția acestor episoade eteroclitice fiind aceea de a reconstitui imaginea unei epoci.

Și în acest roman-poematic există un singur narator constant care este autorul omniscient. Narațiunea are o funcție iradiantă și integratoare permanentă. De la drama țărănilor transmutați cu forța din comuna Plătărești, autorul trece la aventurile hoților din Ialomița și Brăila, așa cum de la episoadele exodului spre Dobrogea, autorul ajunge la anumite întîmplări din Galați sau București.

Romanul debutează prin unele enunțuri narative de acest gen: „În primăvara aia, trei evenimente mai de seamă s-au petrecut în cîmpia Brăilei: hoțul de cai Costică Gurafoli din județul Ialomița a furat armăsarul senatorului Horia Lupescu și l-a vîndut grajdului de curse Marghiloman; preotul plășii Movila Miresii a fugit în Austria, pe un șlep care transporta grîne, cu o învățătoare din sat, devenită peste cîva timp cîntăreață într-un local de noapte celebru, iar primul Alexandru Suțu, poreclit Buric, construi lingă conacul lui din Plătărești un aerodrom”.

Peste imaginea acestor țărani-pescari care seamănă prin anumite gesturi cu cow-boy-ii din romanele americane, Fănuș Neagu încearcă să scoată în relief figura unui picar modern, intruchipată de scriitor în tînărul Ion Mohreanu. Anticipînd asupra destinului său, autorul reține o scenă în care acest picar nefericit își fixează traiectul vieții ca o fatalitate tragică: „Fața mea are o culoare albă, nesănătoasă. Nenorocirea lui tata s-a tras oricît va părea din culoarea feții. Nenorocirile mele n-au rădăcini. Unchiu Petrea Dunii, care îl ura pe tata, spunea că asta e culoarea feții inecaților”.

Povestirea în paliere a lui Fănuș Neagu este de așa natură încît unele personaje se pierd pe parcurs, iar altele noi apar foarte tirziu. De aceea între nucleul inițial al romanului și cel final nu există decât un personaj care să dea o anumită convergență acestor planuri narative.

Cititorul este în permanență sedus de scenele tari și pitorești. Găsirea unui prînz inecat pentru care s-a dat o mare recompensă, furtul de cai și bijuterii, dezbrăcarea mortilor pe un cîmp de luptă părăsit, aruncarea hoților în apă în gerul bobotezei pentru a aduce crucea ce le asigură eliberarea de ispășirea pedepsei, cîteva scene erotice, reprezintă scenele care pigmentează această povestire plină de pitoresc.

În această lume, personajele cele mai multe din roman nu sînt detașabile din context, nu sînt memorabile. Ele trăiesc prin gesturi mici și definitorii ca Che Andrei și Caramăt, se relevă prin amintiri ca învățătorul din universul concentraționar Eugen Fulga sau prin violența actelor de comportament, ca majoritatea hoților din roman.

Doar Ion Mohreanu apare ca un picar tragic. Cu un tată ucis pe nedrept în anii copilăriei, înșelat de un țaran cu prilejul găsirii prînzului inecat, înfrînt în iubire, mintit de Che Andrei, eșuat în năzuința de a-l ucide pe vinovatul de moartea tatălui său, picarul acesta modern, care traversează nenumărate situații tragice, este ucis fără vină în colonia de muncă pentru o delatiune care nu a comis-o.

Pentru Fănuș Neagu, intriga romanului reprezintă o aventură existențială cu implicații tragice, la care este supus atît individul, cit și colectivitatea umană. De fapt, *Ingerul a strigat*, ca și *Groapa*, reprezintă romane ale colectivității, în care personajele individuale capătă arareori un relief specific. În acest tip de narațiune pe prim plan iies evenimentele mai puternice decât personajele care le suportă sau le declanșează.

Dacă Eugen Barbu orchestrează întîmplările într-un registru epic mai riguros, Fănuș Neagu este dominat de funcția hegemonică a evenimentului autonom, înscris adeseori într-un mod aparent haotic în trama intrigii. Discursul din filiera povestirii orientale, întîlnit în cultura română la Sadoveanu și Panait Istrati, este continuat de Fănuș Neagu care aduce pe prim plan aceeași povestire aventuroasă și plină de pitoresc.

Caligraf preocupat de eufonia cuvintului pitoresc, Fănuș Neagu nu este un arhitect savant al romanului. Discursul său narativ este spontan, cu planuri temporale amestecate. El capătă culoarea prin structura poetică a enunțului narativ, prin dimensiunea faptului tragic acumulat, dar nu prin capacitatea de polarizare a acestuia în jurul unei idei cardinale. Romanul în sine este descendent.

Cu Eugen Barbu și Fănuș Neagu, proza românească actuală se înscrie pe linia unui exotism local, a unei cronici bizantino-orientale întîrziată, care relevă cultul cuvintului în arta românească.

Romanul-cronică de moravuri este însă revitalizat de doi scriitori prin latura sa pitorească, prin interesul pentru evenimentul palpitant, prin arheologia socială savuroasă a unei epoci în care s-a înscris o parte a etimonului nostru spiritual național

Romul Munteanu

Nicolae Ioana

Lanul

După ce au zburat păsările începe să se miște cimpul,
frunzele
cad pe gitul centaurului înroșit.
O pleopă a pământului s-a deschis
ca un izvor, ca un șipot într-un deal ;
în el se vede hula cenușie,
pomii incurcați — un ev inexistent
și cocenii luminând sub ploaie.
Cîteva frunze au intrat în urma ta,
în cameră pe bustul femeii--
După ce au zburat păsările începe
să se miște cimpul.

Scurtele liniști

Sporovăind pentru cine știe ce ființe
întîmplările ne nasc.
Cel mai bun va fi cel ce va cînta
în oraș pentru o noapte. Apoi va pleca
din oraș și acolo, în cîmp,
sub zăpadă se va deda nimicului.
El va mai întoarce o privire spre oraș
și va dormi lingă o salcie
în brațele cimpiei își va aminti
de cînd era copil și intra pădurea
pe geam și umbrele îi trăgeau
pe cimpie chipul.

Pomul

Deșteptați-mă cînd se mișcă pământul
și arborii scot fluierie din tulpini
și le așează pe iarbă
am o scoică în mină
un mic pom de tăiat
deocamdată stau și adorm lingă el
în umbra lui zgomotoasă,
deocamdată ascult în coroana lui vîntul
cum leagănă văzduhul tot
ca o inimă a nimănui
ce liniște e jos.

Izvor în noapte

Un om a venit la mine și mi-a zis
tu ai viața ta, copiii tăi,
tu ai fereastra, casa și inima ta
și nu poți fugi din propria-ți inimă,
ai ochii tăi care îi plimbi pe lume.
Afară copacii drepti se vedeau în fîntînă
în apă mina unor frunze
liniștea care îmi mușca pereții,
crengile stinse ale stelelor
legănîndu-se departe pe un cîmp
sub cerul devastat și picurînd
ca un izvor în noapte.

Tîrziu o femeie a venit și mi-a spus
tu ce drag ai putea fi liniștii !

Cuptoare de cărămidă

Aud clinchete mari apa se încheagă într-un chip

stelele se împerechează cu vîntul.
Sub vînt jos doar crabii se încrețesc
alunecă pe haina mea
și-i tulbură mirosul omului adormit
cu capul între două scoici mari.
Pe drum alunecușuri lungi de stele ghețușuri
nedrepte.
Dar oare știu pacea care mă încearcă
și singele care la ora asta
sună în pămînt.
Aud mari dimburi, cuptoare de cărămidă
clipind în întuneric ca viața.

Trenurile duc o dulce vlagă

Prin gări sînt oameni și în trenuri
sînt oameni

mărfarele duc pîine și metale
iar între lemne ceasuri
în amiază înghițind cîmpurile
dinții de lapte ai boabelor
încă necrescute.
Trenurile duc o dulce vlagă
linii și oameni în asfințit,
intră ca într-o umbră mirositoare adîncă —
împarți pîinea cu cineva,
gîndul cu greierii
cînd legănat pe marea de nisipuri a cîmpiilor
fluierul te trezește din amintire.

Dan Verona

Parnasul dacic

Runa 8 : HERODOT

„La Nord, se-ntreba Marele Cavaler,
ce să fie acolo la Nord de Istros ?
Bate cîteodată vîntul peste Elada
aducînd mireasma teilor de acolo.
Dar cine sînt acei ce locuiesc sub Ursa Mare
și acel discipol al lui Pitagora
cine poate să fie ?“
Aceasta era Poezia sa :
întrebarea ce se află dincolo de Istros
și ce legi guvernează
vînturile Septentrionului.

Runa 15 : DECENEU

Sub Ursa Mare trăia înțeleptul
care văzu faimosul Egipt.
În singurătate își amintea hieroglificele
din Cartea Morților.
Papirus nedeșfăcut
era Poezia în el.
„Călătoriți, suna testamentul
lăsat pe floare de tei urmașilor săi.
Dacia are nevoie de înțelepți
și neamul care se naște.“

Runa 22 : BENDIS

Sveltă zeița curăța izvoarele codrilor
pe sub tei înfloriți visătoare umbla

nevăzută de muritori
și atunci tot văzduhul Daciei
dulce se tulbura de ceva tainic
fără de nume.
Și aceasta era Poezia
fără de care nimeni nu și-ar mai aduce
aminte
de mersul ei grațios, de lobul urechilor
fără de care oasele lumii
cumplit ar suna a pustiu.

Runa 291 : DIMITRIE CANTEMIR

A trăit ca un strugure răcoros
lingă buzele însetatului.
Steaua sa a luminat multă vreme
calea neamului său
și i-a răspîndit mireasma în lume.
A iubit vinul, femeile
și la Berlin deseori a ținut
lucrări pe latinește.
Un timp a fost și unsul Moldovei
A sfîrșit ca inorog
într-o catedrală de flori.

Runa 701 : MIHAIL SADOVEANU

Gura sa fabula. Zbura o pasăre
dintr-un munte ;
universul se punea atunci în mișcare.
De zborul păsării atîrnau
apele și cîmpiile.
Pînă și pruncul din mamă
depindea de acea pasăre.
Pînă și corăbiile, pînă și privirea
Patriarhului în amurgul anului
fără zăpadă. Umbla mai mult singur
citind pe boltă semne
nostalgice. Femeile împraștiau în lume
cohortele de visători și de muți.
Și numai cînd pustiul țipa între
coastele lor aurite
limba căpăta dezlegare. Și-n gură
se mișca dureros ca într-o
temniță strîmbă. Atunci în univers
se ciocneau candelabrele.

Ars poetica argheziana

NICI unul dintre marii noștri scriitori nu a scris atât de mult despre arta scrisului în genere și al său anume, ca Tudor Arghezi. A teoretizat pe această temă, neîncetat, pe parcurs de peste 60 de ani, de la binecunoscutul articol-program din „Linia dreaptă” (1904), despre **Vers și poezie**, până în zilele lui din urmă. (Scris și nescris, în revista „Argeș” de la 1 ianuarie 1967). Aș observa chiar, cu mărturisită părere de rău, că din tot ce a scris despre arta poetică, înfiul lui manifest rămâne ceea ce a gândit și a formulat mai bine. Făceam această melancolică reflecție după lectura cărții postume a lui Tudor Arghezi: **Ars poetica**, din colecția **Restituirii**, ediție îngrijită cu prefață și note de Ilie Guțan în Editura Dacia, Cluj, 1974. E curios însă că Arghezi, revizuiind în ultimii săi ani de viață textul mai sus numitului articol, a găsit cu cale să suprima epitetul din expresia „poezia pură”. Motivul? Ca să nu se facă vreo confuzie cu formula răsunătoare, lansată ulterior, de abatele Henri Bremond, eminentul istoric al sentimentului religios în literatura franceză. Tocmai pentru a marca o prioritate de mare interes estetic, sintagma trebuia să rămână, mai ales că însuși tânărul poet român, — avea în acel moment 24 de ani, — milita anticipativ pentru eliminarea din poezie a umorului și a narațiunii. O confuzie de natură cronologică ar fi fost posibilă numai dacă cele două atitudini, — a poetului român și a criticului francez, — ar fi fost oarecum sincronice; în acest caz, nimeni n-ar fi fost dispus să-i acorde lui Arghezi prioritatea.

Din substanțiala prefață rețin o idee pe cât de interesantă, pe atât de discutabilă. Impresionat de fermitatea convingerilor artistice ale poetului, dublat de un teoretician al artei versului ca și al artelor plastice, Ilie Guțan se întreabă dacă nu cumva poetul a ucis pe criticul de vocație, care s-ar fi afirmat cu atita siguranță în 1904.

Iată paragraful care emite această seducătoare ipoteză:

„Un critic latent cutureieră adâncimile operei. Dacă n-ar fi descoperit poezia, Arghezi tot ar fi ajuns aici, urmînd altă cale: critica. Începutul scriitoricesc e marcat de dualismul opțiunii: poet sau critic? Articolul din „Linia dreaptă” — text fundamental pentru poezia argheziană — a fost scris cînd poetul era încă neformat, încît superioritatea teoreticianului se impune rapid. Era nevoie de o experiență decisivă pentru clarificare și ieșire din dilemă. Logodna cu poezia se petrece cu prețul unui sacrificiu și în climatul unor peripeții cu răsunset interior. Nașterea poetului s-a săvîrșit printr-un masacru. Criticul va mai irupe din cînd în cînd cu nostalgii nevindecate, însă glasul nu i se va mai desprinde niciodată din faldul poeziei. Se retrage și devine conștiință internă. Începe astfel aventura Poeziei!”

MI pare rău că trebuie să-l contrazic pe îngrijitorul ediției. Tudor Arghezi a fost totdeauna atât de integral, dacă se poate spune, angajat pe o singură poziție estetică, și într-un mod atât de temperamental, încît și-a afirmat o structură fundamental opusă celeia a criticului, care prin definiție trebuie să fie receptiv la toate formele frumosului, să-și lăpăde subiectivismele, dacă e bîntuit de ele (era să scriu Iele), să încerce a înțelege și a prețui și ceea ce, la prima impresie, l-a nedumerit sau l-a indispus. Or, Arghezi n-a știut niciodată să se obiectiveze. Poetul conviețuiește cu pamfletarul, iar pamfletarul este specialistul violenței verbale, la antipodul stilului așezat al criticului. Paralel cu poemele din ciclul **Agate negre**, apar în 1904, în „Linia dreaptă”, primele specimene de pamflete argheziene, prefigurîndu-i mai precis măiestria viitoare, decît poemele, din care avea să elimine majoritatea, în prima lui culegere de versuri, **Cuvinte potrivite** (1927).

N-aș vrea să minimizez importanța articolului **Vers și poezie**, în care autorul se opune discreditului sumar, aruncat asupra simbolismului și mai ales asupra așa-zisului decadentism,

cu care se făleau unii dintre poeții francezi „fin de siècle”, care-și însușiseră în exergă trufașul vers verlainian:

„Je suis l'Empire à la fin de la décadence”.

Articolul este neprețuit, dar în el se reflectă, credem, discuțiile care aveau loc în cenacul „Ileana” al mecenatului colecționar Alexandru Bogdan-Pitești, descoperitorul și sprijinitorul lui Ștefan Luchian. Nu tot era de la semnat. Arghezi era exponentul unei grupări estetiste, în acel moment de avangardă. Ce e drept, el nu se situează pe o poziție net estetistă ca patronul său, deoarece găsește că poezia pune în vibrație coardele sufletești ale tuturor inimilor, iar nu numai ale unei elite de cunosători.

Preferințele literare și artistice ale lui Arghezi în acel moment erau to-

tuși acelea ale grupării „Ileana”, în care trona cu cinism și superbie numitul Al. Bogdan-Pitești, personaj de roman și de pomină, în bine și în rău.

IN fond, principiile estetice ale lui Arghezi sînt puține, dar foarte răspicite. Poezia, spune el, e în toate, în tot universul. Ca să o descoperi, trebuie ca poetul să-și păstreze prospețimea sufletească a copilăriei, să se copilărească, adică să se minuneze neconștient de toate „miracolele” pe care le dezvăluie omului naiv și nativ, universal. Aceasta e condiția primordială a structurii poetice. Cea de a doua e de ordin etic: munca, adică ucenicia practică cu modestie de-a lungul întregii vieți, poetul scotîndu-se cu fiecare încercare a lui un debutant permanent. Această convingere, ca și cealaltă, sînt adesea nuanțate mistic de teoreticianul care vedea în poet un ascet și încă unul din stofa care a dat naștere în trecut profeților. Cum însă estetica lui Arghezi se încheie cu o a treia condiție, și anume aceea a esențialității, a concentrării maxime, a expresiei scurte și pregnante, ea nu a putut îngădui lui Arghezi să se desfășoare decît arareori în poeme de suflu larg, forța lui rezidînd mai ales în poezia de moment sufletească.

Modern în 1904, baudelairian și chiar rollinat, Arghezi își săvîrșește, curînd după întoarcerea lui în țară (1910), un proces sufletească de reîntegrare în orizontul moral românesc, iar poezia morbidă din **Litanii** face loc unui mesaj limpede de vitalism. Valorilor intelectuale, mai ales celor culturale, poetul le întoarce spatele cu dispreț și nesecată vervă, subordonîndu-le acelora ale vieții, ale universului viu, vegetal și animal, cu viziunea enormă a germinăției, dar și cu gingașa simțire a gîzelor, a „nepipăitului” și a nerostitului, într-un cuvînt care nu-mi place, a „inefabilității”. Curios! Mare prozator ca și mare poet, Arghezi scrie

într-o proză mai dificilă decît însăși poezia lui, rareori și numai în aparență obscură, într-o proză atât de concentrată și uneori contorsionată, încît se deschide mai greu interpretării decît versurile lui, în care predomină afectul naiv, pe cînd proza sa e domeniul intelectului demonic.

Astfel poetul respinge cu umor sec, americanesc, anexarea lui la modernism (vezi **Ce trebuie să știe un tînar la 45 de ani**), ca și portretizarea sa, simili-cubistă, care i se pare tortura scaunului electric, și nu se ferește a-și manifesta dezaprobarea față de modernismul deceniului șapte al litericii române.

„Mă uimește, răsfoind foile literare, un așa-numit modernism, calificare a unei facilități nerecomandabile, care necinstește limba Mioriței. Un singur modernism e de tolerat: noutatea spirituală și a expresiei curate” (Un semn bun, „Argeș”, nr. 3, august 1966).

Sau:

„Cred că nu mai e nevoie să spunem că poezia e o necesitate a sufletului fiecăruia, în orice direcție s-ar manifesta. E povara dulce sau amară a fiecăruia din noi. Mai rămîne a se descifra felul cum trebuie poezia scrisă, cu deosebire cea zisă poezie care mă întristează și care seamănă mai mult cu proza fără cap și sfîrșit — și din nefericire fără substanță, încurajată la o abundență publicare de insuficien le redacționale”.

CU TOATĂ strălucirea crezului său artistic, care are la temelie munca tenace, zi de zi (*nulla dies sine linea* e devisa lui, din tinerețe insușită), Arghezi rămîne credincios cu deosebire convingerilor lui vitaliste și situează pe treapta cea mai înaltă a valorilor artistice naționale, poezia noastră populară.

Nici un scriitor român (se înțelege, nici Eminescu!) nu s-ar fi ridicat mai sus de poetul anonim al **Mioriței**. Multe dintre poeziile cele mai bune ale lui Argezi sînt nu numai scrise în metru popular, dar și meșteșugite în spiritul nutritivei simplități a poeziei orale.

Autorul ediției nu ignoră că găsim formulată arta poetică a lui Arghezi foarte adesea în lirica sa. De ce n-ar îngriji și de o asemenea carte, în care ar aduna, cu cea mai strictă selecție, peste 50 de poeme, de la **Testament** din **Cuvinte potrivite**, pînă la **Aminte** din **XC** (Cartea Românească, 1970), în care poetul ia apărarea versului clasic cu ritm, rimă și cezură,

„Cum e și călcătura la horă și la mers”.

Aș încheia cu o singură observație. Arghezi supralicita cuvîntul și arta poetului de a înnoi limbajul. Ceea ce caracterizează scrisul literar nu e atîta inovația verbală, adeseori aventuroasă, cît talentul de a găsi relații noi între cuvinte, ca și între idei, percepții și impresii. Lecția lui e totuși una etică. O extragem din seria de cugetări, publicată sub titlul **Crestături pe brațul condeiului**:

„A scri nu e un divertisment. Mucenicie, răbdare, abnegație și multe renunțări”.

Această lecție seamănă tulburător cu ultimul cuvînt al înțelepciunii maioreștiene.

Mesajului arghezian i se adaugă, în final, acela al umanismului socialist.

„Dorința la care inevitabil ajung artiștii lirici, povestitori, sculptori și compozitori, după ce socialismul în puterea căruia gîndim și vorbim biruie din ce în ce mai puternic pretutindeni, este noua modalitate a viitoarelor literaturi: pacea între popoare și oameni. O doresc din adîncuri toți citii au trecut prin mult sînge și multe temnițe pentru a se întîlni sub steagul de bună înțelegere și pace universală”.

Belgrad, iulie 1962

(Gazeta literară, anul IX, nr. 28 (435), 12 iulie 1962)

Poetul cetățean și-a spus și el cuvîntul în această pilduitoare carte.

Șerban Cioculescu

Poezie și bravadă

● **MIORITIADA** (Cartea Românească, 1973) de Ion Niclescu, volum puțin comentat de critică, nu e, cum s-ar putea crede din titlu, o epopee pe tema din faimoasa baladă populară, ci pur și simplu o suită de 86 de cîntece, sau mai curînd de poeme, precedate de o falsă invocatie și încheiate printr-o elegie-epilog. Poetul adaugă noi variații la anterioarele sale **Indulgențe** și **Ironice**. Reîntîlnim dispozițiile burlești și zeflemiste, falsele blazări, demistificarea și mai ales ceea ce, fiind vorba de un liric în fond sentimental, s-ar putea numi bravadă. Ion Niclescu ia în chip conștient totul în glumă, afectînd neseriozitatea, minimalizînd și parodiînd mai ales marile atitudini în fața vieții, cugetările amare sau exaltările grandilocvente, clasice și romantice, dintr-o nevoie stringentă de sinceritate:

„dacă ești Rembrandt spune că ești Rembrandt / nu sta ascuns într-o cutie gri / vreau să te văd și să birfesc cu tine / neobrazăra noastră de-a mai fi.”

Ion Niclescu nu se sfîșește, în ipoteza c-ar fi poet, să „baudelairizească” prin lume, să ia adică în deriziune perisabilul în favoarea esenței inalterabile ca în **Une charogne**. Urmasul ciobanului ucis din Mitul Mioriței vrea să rămînă inflexibil față de tristețe jasmii, flori ale legendei, față de albele bazaconii, de nevinovatele metafore ale imaginației energiei creației. Orice început elegiac este reprimat, tristețea întoarsă repede, dacă nu în veselie, în bravadă. O poezie bunăoară pornește așa:

„ce-oi fi avînd ce-oi fi avînd / numai pietre de moară imi trec prin gînd / soara nu mi-e soră nici soarele soare / muntele-i prea munte și marea-i prea mare / oile luminii urcă și coboară / stau pe coaja lumii și macin secară”.

Deodată însă tonul reflexiilor ia alt curs:

„și de fapt ce faci tu în camera obscură / te gîndești la mine faci vreo legătură / sau mă-ngini pe mine flutură hipnotic / că-ți arăt eu ție stil baroc și gotic / crezi tu că viața o putem mima / și-ncă să rămînă-n urmă-ne ceva / care tot să macine preț de nemurire / fără să ne doară fără să ne mire / flutură mă flutură cerul să se scuture / că se-alege praful și de tine flutură.”

Poetul, se subînțelege, nu poate să rămînă steril ca un fluture, trebuie nu numai să dea din aripi, dar și să-și precipite polenul, să pogore cerul pe pămînt. Deloc superficial, Ion Niclescu nu e indiferent la curgerea implacabilă a timpului, la faptul că „pușculița” sa de zile „se golește fără greș”, cu toate acestea meditațiile hamletiene nu-l atrag și în loc să facă elogiul naturii în care ne întoarcem, ca atîția romantici, cu excepția lui Vigny, preferă s-o persifleze:

„natura ne dă teme natura le rezolvă / să o deslege fiindcă-i profundă și pe-a mea / soluțiile morții speranța ne-o dizolvă / și nu prea.”

Dacă viața noastră atîrnă, cum se spune, de-un fir de păr, poetul începe să se creadă pălărie, dacă-i nevoie de-o jucărie, își face singur capul calendar. Maximele sînt transformate în butade. Excelent este un scurt cîntec:

„rid ce-ai vrea să plîng / prea multe drame / bani n-am să-i string / ninge cu lame / ninge peste omenire / flori de tei / te inspiră scrie mă / poezii.”

De aici și pînă la curata parodie nu mai e decît un pas pe care, încă o dată, Ion Niclescu îl face în stil ludic, dadaist:

„m-am visat în redingotă / aveam cal și-aveam calotă / și un fluture de flotă / și era o fluturare / de biserici bisectoare / sub stele imaginare / și-am avut și eu un dor / să beau sete din popor / să mă-nnec ușor ușor / ca un fluture de flotă / bind un cal dintr-o calotă / de poet în redingotă.”

Al. Piru

„Pădurea de steme”

PĂDUREA DE STEME este sugestivul titlu al unei culegeri lirice, apărută la Editura Eminescu. După cum arată într-o Post-față autorii selecției, George Mirea și Vasile Butufei, poeziile ce-o formează au fost mai întâi difuzate de către posturile noastre de radio. Preocuparea constantă a radioului pentru poezia românească de azi cană, în felul acesta, o reprezentativă concretizare editorială. „De la înființarea postului național de radio, amintesc autorii culegerii, nu a existat poet reprezentativ care să nu fi participat, direct sau prin mijlocirea unor actori de frunte, la emisiunile literare”. Prestigioasele nume pe care **Pădurea de steme** le alătură atestă că lucrurile stau în adevăr așa. Printre cei șaptezeci și trei de poeți se află Zaharia Stancu, Mihai Beniuc, Ștefan Augustin Doinaș, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Adrian Păunescu, Ion Horea, Nicolae Dragoș, Grigore Hagiu. O întreagă pleiadă de creatori tineri sau foarte tineri este de asemenea prezentă prin realizări adesea pe deplin convingătoare. Un timbru remarcabil aduc în culegere poezii de expresie maghiară și germană: Szemler Ferenc, Székely János, Franz Johannes Bulhardt și Werner Bossert.

Ceea ce conferă o reală unitate culegerii este prezența în toate poeziile a sentimentului patriei. Se poate afirma, metaforic, că **Pădurea de steme** este un imn pe care îl intonează voci ce nu seamănă între ele, dar pe care o covârșitoare forță centripetă le menține pe o singură orbită, armonizându-le. Natura acestei forțe, ce dă incandescență comună unor modalități și timbruri diferite, nu poate fi explicată multumitor prin constatarea existenței unor convenții estetice, a căror repetare ar genera caracterul unitar. Se află, realmente, în aceste poezii, o seamă de motive ce pot fi regăsite în creațiile mai multor poeți. Se pot descrie, de asemenea, câteva atitudini fundamentale. Dar nu în ceea ce au clasificabil și descriptibil se află farmecul adânc al acestor poezii. Este motivul pentru care o considerare critică a lor trebuie să le urmărească unicitatea estetică, dar, concomitent și în primul rând, să le surprindă caracterul patetic transin-

dividual. Există în cele mai reușite din aceste versuri ale iubirii de patrie și de partid o tensiune afectivă excepțională, ce depășește strălucit trăirile unui om individual și exprimă sentimentele românilor ca popor, ca națiune unită de dorințe unice. Parcursind aceste poeme, cititorul se simte dintr-o dată solidar cu poporul său și cu conducătorul acestuia. Este generat un acut sentiment de solidaritate patetică.

După cum arătam, poemele pe care culegerea le reunește poartă pecetea unor personalități artistice diferite. Urmărindu-le pe câteva dintre cele mai realizate amendez, de fapt, teoretizările pe care le propuneam mai sus. Fiindcă, indiferent de sentimentul dominant de care este generată, poezia rămâne poezie, iar versificarea, versificare.

Trebuie spus de la bun început că autorii selecției dovedesc, în majoritatea cazurilor, bun gust, poeziile situându-se la un nivel artistic remarcabil. Iată, de pildă, câteva versuri din **Cimpie românească** de Adrian Păunescu, unde tonul retoric coexistă fericit cu forța viziunii: „Răsare soarele-n cimpia românească / De mil de ani prin falduri de rouă / Capul lui Decebal nu conținește să vorbească / Dunării și Carpaților și nouă // Răsare soarele în orizontul de baladă / Capul lui Decebal plutește peste noi / Să ne pătrundă, să ne însoțească, să ne vadă / Prin primelc-frunziri, prin ultimele ploii”.

Metafora regelui dac ce veghează asupra pământului de la Dunăre și Carpați este excepțională prin capacitatea de a înculca sentimentul istoriei, al solidarizării cu un trecut grandios. Vocea lui Decebal este vocea sirului neîntrerupt de eroi ai pământului românesc.

O IMAGINE static vibrantă a celor ce-au pierit pentru patrie apare în poemul **Eroii** de Ștefan Augustin Doinaș. Pornind de la o comparație între cei care au sprijinit cu singele lor înălțarea țării și a poporului și cei care astăzi, grădinar ai limbii, încearcă să le treacă în cuvinte glorioasele fapte, poetul construiește pios amintirea eroilor: „Ci rareori pilpie miera pe buzele

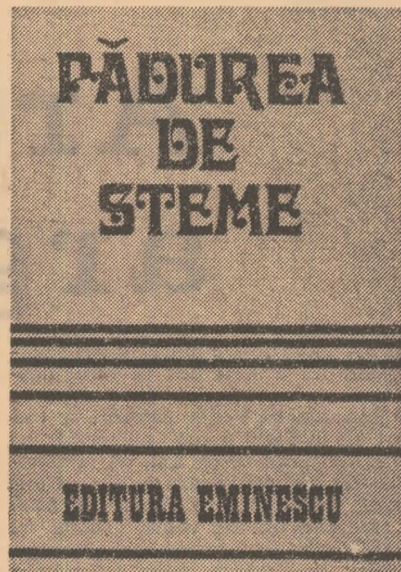
noastre, / Și tot ce rostim s-a rostit din adânc; / Lăcrimată, / nainte de lacrima noastră, e apa, / iar patria — strigătul lor.”

În bună măsură poemul lui Ștefan Augustin Doinaș poate fi considerat o **artă poetică a Pădurii de steme**. Când scrie „Și tot ce rostim s-a rostit din adânc” poetul figurează excepțional de plastic una dintre calitățile distincte ale poeziei patriotice: aceea de a fi generată de un sentiment deosebit de profund, înrădăcinat în ființa trăitorilor de azi printr-un șir nesfârșit de strămoși.

O poezie deosebită prin capacitatea ei de a sugera sentimentul iubirii reculese pentru patrie și printr-o fericită imagine finală este **Munte** de George Boitor. Iată ultima ei strofă: „În amurg, umerii mei / se apleacă smeriți, buzele / prinse de cîntec rostesc repetat: / Munte, Munte frumos / nume posibil al patriei mele!”

Remarcabile sînt poeziile închinete partidului și secretarului general al acestuia, președinte Nicolae Ceaușescu. Într-un **Omagiu**, Ovidiu Genaru construiește din îndrăzneli imagistice un portret vibrant celui mai iubit fiu al poporului: „El e cea mai mîndră foșnire / A celui mai instelat popor, / El e cel mai uman dintre oameni, / În toate casele noastre / Stă numele lui de întemeietor. // Ca Eminescu în fruntea poezilor, / Ca soarele în miez de soartă / Stă el clarvăzătorul fiu / Al celor douăzeci de milioane / Ce trec prin stemă ca prin poartă. // Iarna nu sînt privighetori pe plai, / Nici flori de liliac să înflorească / Dar cîntăreți sînt toți în România, / Fîntni de suflet și de grai / Să cînte-acastă zi ca o vîpaie / Pentru partid și Ceaușescu Nicolae.”

P O E M U L lui Alexandru Andrișoiu, intitulat **Ceaușescu-omul**, deschide în mod fericit volumul. Simplu, dar melodic, poetul cîntă un om între oameni: „M-am gîndit la un cîntec despre oțel, despre piine / Despre trandafiri, despre aripi, despre drapel, / Început din strămoși și purtat către mine / Cu întreg aurul istoriei în el. // Acest cîntec, acest cîntec și imn zice-l-vom / Pe crestele munților și la marginea mării / Pen-

tru o stea, pentru un far, pentru o inimă, pentru un om / Care e miez și e stemă-n destinele țării. // Acest cîntec Ceaușescu se va numi / Așa cum se numește o odă sau o baladă / Sau ca soldatul de veghe care noapte și zi / Privește epoca de sus de pe baricadă. // Cîștiți-mă cu dreptul de a-l îmbrățișa / Ca pe un pom tînăr și călit de furtună, / Pentru verbul lui răspicat, pentru gîndirea lui ca platina, / Pentru inima sa ome-nească, și mare, și bună.”

Pădurea de steme (titlu împrumutat de la un frumos poem de Dan Verona) conține și câteva poezii mai puțin reușite. Faptul acesta nu diminuează însă fervoarea ansamblului, nu umbrește o carte în care cuvîntul poetic face să vibreze sentimentele cele mai profunde ale poporului român învingător. Imn de slavă închinat țării, partidului și celui mai iubit fiu al poporului, culegerea este un succes, ce omagiază convingător marile evenimente din viața patriei. Parcursindu-i cele mai reușite poeme, simțim cu claritate că aceste versuri trezesc în noi mult mai mult decît o emoție estetică. Ele răsună la unison cu adîncul suflului nostru, cu acel adînc unde se află neînfîrta mîndrie patriotică.

Voicu Bugariu

CRONICA LIMBII

Lingvistica anilor XXX

CARACTERISTICA cercetărilor lingvistice românești din ultimele trei decenii este îmbinarea fecundă a tradiției, — de aproape 200 ani —, a acestei discipline, cu metodologia științei contemporane, într-un spirit de continuitate creator și cu impunătoare realizări concrete.

Tot ceea ce s-a început, cu decenii în urmă, dar rămăsese neîmplinit, a fost dus mai departe și realizat, iar ceea ce s-a impus ca nou și util, în cîmpul cercetărilor, a fost însușit și fructificat la nivelul exigențelor teoretice și practice ale culturii socialiste.

S-au elaborat numeroase dicționare ale limbii române, explicative, enciclopedice și cu indicarea etimologiei cuvintelor, un număr mare de dicționare bilingve, utilizate, în mod curent, astăzi. S-a elaborat **Gramatica limbii române** (1954), în două ediții. S-au îmbunătățit normele ortografice (1952—1953), concretizate în **Îndreptar ortografic, ortoepic și de punctuație** (1960), apărut în trei ediții, cu indicații tot mai precise.

În dialectologie, s-a realizat, în mare parte, **Arhiva fonogramică a limbii române**, tezaur, pe benzi de magnetofon, al graiurilor românești de pretutindeni, iar, din trecut, se continuă publicarea **Atlasului lingvistic român**, elaborat, în perioada 1929—1938, de Sextil Pușcariu — Sever Pop — Emil Petrovici, și s-a pășit la realizarea **Atlasului lingvistic pe regiunile istorice ale țării**, din care au apărut, pînă acum, primele volume ale Olteniei și ale Maramureșului.

Se continuă munca la vechiul **Dicționar al Academiei**, istoric, explicativ și etimologic, început de Hasdeu și Sextil Pușcariu, — cu perspectiva terminării lui în viitorii 4—5 ani.

S-a dus mai departe, — lărgindu-se considerabil preocupările din trecut —,

lucrările privind istoria limbii române, edițiile de texte vechi, studiul substratului daco-geto-tracic, studiul limbilor clasice, romanice și slave, în raporturile lor cu limba română, studiile de toponimie și antroponimie, cele asupra terminologiei științifice și tehnice, acțiunea de cultivare a limbii române. Ca preocupări cu totul noi, menționăm: studiile de lingvistică generală, de lingvistică transformațională și generativă, de lingvistică aplicată, de istorie a limbii literare, cele despre limbile orientale: turcă, tătară, ebraică, armeană, arabă și japoneză, studiul unor limbi africane, iar din Europa, al albanezei, bretoniei, suedezei și norvegienei.

În locul menționării sutorilor de titluri, individuale și colective, apărute și bine cunoscute, căci s-au epuizat repede din librării, considerăm mai util să arătăm care este explicația marelui progres calitativ și cantitativ, obținut în lingvistica noastră în aceste trei decenii, — ceea ce ne dă dreptul să vorbim, fără ezitare, de existența, reală, a unei noi **școli lingvistice românești**, diversificată, și de prestigiu național și internațional.

Ea constă, în primul rînd, în lărgirea bazei de cercetare, prin înființarea **Institutelor de lingvistică** din București și Cluj, a **Centrului de fonetică și dialectologie** din București, a **Centrelor de cercetări lingvistice** din Iași și Craiova, a **Bazei de cercetări** din Timișoara, și în activitatea de cercetare științifică a sutorilor de cadre didactice din facultățile noastre de filologie.

Al doilea factor al progresului constă în spiritul colectiv de cercetare, care a permis realizarea, — imposibil de conceput prin spiritul individualist din trecut —, a dicționarelor amintite, a atlaselor lingvistice, a **Istoriei limbii române**, din care au apărut, pînă acum,

două volume (1965, 1969), a **Istoriei limbii literare**, din care a apărut primul volum (1960, ediția a II-a, îmbunătățită, în 1972), primul volum din **Tratatul de lingvistică generală** (1971), primele trei volume ale **Crestomației române** (1962—1971), **Contribuții la istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea**, trei volume (1956—1962), **Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română**, șase volume (1958—1972), **Dicționarul limbii poetice a lui Eminescu** (1968) ș.a.

Al treilea factor al drumului ascendent al lingvisticii noastre din ultimele trei decenii l-a constituit marea număr al revistelor de specialitate, sport considerabil față de cele din trecut, dar și participarea tuturor revistelor de cultură la dezbaterile privind limba națională, — continuînd tradiția marilor dezbateri publice asupra ortografiei,

a dicționarului, a neologismelor, a exprimării corecte.

O contribuție notabilă a adus-o, în acest domeniu, „Societatea de științe filologice”, care, în cei aproape treizeci de ani de existență, și-a cîștigat merite deosebite în munca de cercetare și de cultivare a limbii române.

Sprijinită eficient și înțelept de Partid și de Stat, activitatea lingvistică românească din ultimele trei decenii a făcut progrese hotărîtoare, prin preluarea critică a concepției tradiționale, prin interpretarea materialist-dialectică a faptelor de limbă, iar, pe plan metodologic, prin formarea spiritului colectiv de lucru, — elemente care o impun, în continuare, în primele rînduri ale științelor sociale din țara noastră.

D. Macrea

PESCUITORUL DE PERLE

SCRIS DE DIMINEAȚA PE STOMACUL GOL

● ILEANA Coman, în „Reportajul dimineții”, sub titlul **Caldă cînstire muncii** ne aduce la cunoștință că, la întreprinderea „Electromagnetica”, sînt sărbătoriți 85 de muncitori. Pentru ce? Pentru că — spune reporterița — „aniversează 30 de ani în întreprindere”. Trebuie să observ, mai întîi, că felul acesta eliptic de-a te exprima poate da loc la tot soiul de interpretări absurde și în dezavantajul nemeritat al celor sărbătoriți. Cum adică „30 de ani în întreprindere”? Treizeci de ani adică de cînd cei 85 se tot plimbă prin întreprindere cu minile în buzunare ori de cînd au

tot stricat în întreprindere aparate și mașini? Cine e sărbătorit pentru așa ceva? Nu începe indoiială că e vorba de „30 de ani de muncă în întreprindere”.

Lipsa acestei precizări absolut necesare este însă compensată de o precizare care putea lipsi. E sigur că cei 85 „aniversează 30 de ani”. Că doar n-aveau să **ANIVERSEZE 30 de săptămîni**!

În sfîrșit, la sfîrșit, sîntem informați că un tînăr tovarăș de muncă și o pionieră (citez:) „au rostit vorbe de mulțumire pentru cei care și-au dăruit **PUTEREA ȘI FORTA** (sic! — n. n.) de muncă, talentul, pasiunea și priceperea acestei întreprinderi”. Auzi d-ta! Optzeci și cinci de înși șter-

pelesc... pasiunea și priceperea acestei întreprinderi și și le fac lor înșile cadou — și noi îi mai sărbătorim!

Din fericire, lucrurile nu stau așa cum le-a exprimat reporterița noastră. Și fiindcă nu așa stau, ne asociem și noi la sărbătorirea celor 85 de muncitori pentru împlinirea a 30 de ani de muncă în acea întreprindere și-i felicităm că au dăruit acelei întreprinderi puterea lor de muncă, talentul, pasiunea și priceperea lor. Și le spunem: la și mai mulți ani!

Nu aceleași felicitări sîntem în măsură să le adresăm priceperii cu care a fost scris — pe stomacul gol — „Reportajul dimineții”.

Profesorul Haddock

Cronica literară

PAGINI DE CRITICĂ

UPA două volume publicate de autorul însuși în 1967 (primul, cuprinzând „marginalia și eseuri” scrise între 1928 și 1933, reproducea, cu adaosuri, un volum mai vechi din Editura Fundațiilor; al doilea îl completa cu lucrurile apărute până în 1948), **Paginile de critică literară** se continuă postum cu un al treilea volum alcătuit de George Muntean, ce selectează o parte din ultimele recenzii, studii și eseuri ale lui Vladimir Streinu. Cele mai vechi sînt din 1959; cele mai numeroase au apărut între 1963 și 1968, cînd Vladimir Streinu a susținut și o rubrică permanentă în „Luceafărul”. Volumul nu are o notă explicativă: așa că nu știm ce a rămas nepublicat (și presupun că au rămas unele articole), nici ce soară se rezervă ineditelor (dacă sînt). Editorul indică locul și data primei apariții, ceea ce autorul însuși n-a făcut în celelalte volume, stabilind totuși o ordine necronologică și destul de capricioasă ca s-o dezleg acum.

Vladimir Streinu n-a fost un publicist. Polemicile în care s-a angajat chiar și înainte de război sînt foarte academice, fără spiritul mușcător al lui Șerban Cioculescu, bunăoară. Rubrica **Distinguo** n-a avut nici promptitudinea, nici imaginația **Cronicii optimistului**: un stil elegant, artificial și leneș dădea pînă și subiectelor de actualitate un aer de catedră, un miros de bibliotecă tixită. Farmecul criticii lui Vladimir Streinu (pe care-l regăsim sporadic: în pe-

Vladimir Streinu, **Pagini de critică literară**, vol. 3, ediție alcătuită de George Muntean, Editura Minerva; Mihai Bordeianu, **Versificația românească**, Editura Junimea — 1974.

fața la Proust, în portretul lui Baudelaire, în „filologice”) venea de obicei din gustul pentru raritatea prețioasă. Cele mai izbutite pagini le-a scris despre Odobescu, scriitor savant, fără spontaneitate. La Maiorescu a analizat influența ideilor lui Poe. În Coșbuc a văzut pe orășeanul ce merge la țară în week-end. Exprimarea celei mai simple idei era protocolară, distantă și distinsă. Dintre criticii interbelici, Vladimir Streinu era cel mai rafinat și mai artificial. Despre literatura propriu-zis contemporană s-a pronunțat rar și înainte. Nu e domeniul lui. Rapiditatea judecății și economia stilistică îl pun în încurcătură. Recitindu-i ultimele lucruri, sîntem surprinși de marea severitate cu care comentează aproape toate noile apariții. Despre prozatori, în general, tace; poeți (cu una sau două excepții) nu-i plac. E foarte curios cum un critic atît de preocupat de poezia nouă (în ultimele luni de viață ținea la Universitate un curs pe această temă, după ce, cu patruzeci și cinci de ani mai devreme analizase **Conceptul modern de poezie** într-un studiu valabil încă astăzi în multe privințe) s-a dovedit, finalmente, atît de refractar față de nouitatea poeziei. Criticul a devenit doctoral și dogmatic, fără să mai fie condescendent. Nichita Stănescu (aleg acest singur exemplu) i se pare a se afla „pe un punct de conștiință extrem: el ne vorbește de pe o **Ultima Thule** a lirismului, trăind o experiență nouă în evoluția lui, dar deloc nouă în poezie”. Fraza o calchiază discret (și probabil conștient) pe aceea a lui Sainte-Beuve despre Baudelaire, care și el (păstrînd proporțiile) îl credea pe

poetul cel mai de seamă al momentului aflat în depărtarea unei Kamiciatke literare. Criticii îmbătrînesc cînd nu mai pot urmări evoluția literaturii: în 1936, Vladimir Streinu nu era departe de a-și îndrepta propria constatare despre N. Iorga: „Vene a pe morți și ridiculiza pe contemporani”. În realitate, se mîrginea să refuze protocolar pe contemporani, delectîndu-se în liniște cu clasicii.

Și, dacă vrem să-i reținem s'răuciirea ideii și a stilului, trebuie să o căutăm în articolele despre Sadoveanu (nu acela din 1963, dar acelea din 1965 și 1966, sau în sinteza **Valori universale în literatura română**), V. Voiculescu sau G. Călinescu. Iată: „Dar Sadoveanu e, în primul și al doilea rînd, un vindecător al inimii omenești de sentimentul efemerității. Eroi lui cînd merg în codru și vinează, nu vinează iepuri, mistreți, căprioare; vinează iepurele, m'srețul, căprioara, zimbrul; el merge la speța vînatului, nu la exemplar; merge la forma eternă a sălbăticiunii, iar descrierile de natură sînt descrierile ale sălașului cosmic. Omul însuși cînd se adăpostește sau merge prin codru își caută rudenția lui cu cele neschimbătoare. Omul însuși e bolnav de efemeritate și își caută în natură o vindecare a efemerității lui”.

TEMEINICĂ și documentată, cartea lui Mihai Bordeianu despre **Versificația românească** este înțeles de acest fel la noi: o deservire a structurii versului românesc. Fără a intra în detalii (măle, prea speciale pentru a interesa pe cititorul nevizat), voi spune doar că, în absolut toate privințele (definirea și originea versului, ritmul, metrul, rima, strofa), a-

utorul vine cu importante contribuții personale sau măcar cu precizări de amănunț ce se cuvin reținute. Capitolul consacrat ritmului mi s-a părut, mai ales, remarcabil, revizînd cîteva bine înrădăcinate prejudecăți. Mihai Bordeianu nu mai definește ritmul românesc ca o alternare regulată de silabe accentuate și neaccentuate: ci, din contra, ca un factor subiectiv și specific „în raport cu liniile obiective ale unei limbi date”, care introduce „unitatea în varietate” și „asemănătorul în divers” dar și invers „diferența în asemănare”, multiplicitatea în unitate. S-ar zice (nu e nici un paradox) că ritmul, în loc să lege, rupe ordinea în vers: este o normă ce constă în libertatea de inițiativă a fiecărui poet; grăunțele de imprevizibil într-o mișcare mecanică. În al doilea rînd, poezia noastră s-ar caracteriza, din punctul de vedere al versificației, prin poliritmie. Idee plină de consecințe: căci se afirmă o extraordinară suplețe și se semnalează tipare ritmice necercetate de nimeni în poezia românească (mesomacrul sau hipermesomacrul: de cinci și, respectiv, șase silabe) sau abia pomenite, cînd frecvența lor e foarte mare (peonul). Exemplele sînt convingătoare. Reanaliza ritmului unor poezii celebre arată că majoritatea specialiștilor (Găldi, Tohăneanu etc.) sau criticilor (Ibrăileanu, Călinescu, M. Dragomirescu etc.) s-au înelat, atît în identificarea tipului de ritm, cît și, mai ales, în interpretarea valorilor lor afectiv-lirice și muzicale.

Scrisă agreabil, exact, cu modestie, aș zice, cartea lui Mihai Bordeianu e a unui excelent cunoscător al problemei și a unui spirit didactic, în sens superior. E o operă norocoasă de pionierat.

Nicolae Manolescu

Florian Tucă

Inscripții în piatră

Editura Militară, 1974

ÎN 1971, colonelul Florian Tucă publica lucrarea *In memoriam*, în care evoca faptele de vitejie și jertfele generoase ale celor care au luptat în primul război mondial pentru apărarea patriei. Volumul *Inscripții în piatră* este o continuare a celui anterior, vorbindu-ne de data aceasta despre zilele de glorie ale poporului nostru, începînd cu 23 August 1944 și pînă la 25 octombrie, același an, cînd întreg teritoriul țării a devenit liber.

Cartea se prezintă ca o însăilare de reportaje prin intermediul cărora autorul încearcă să refacă, nu neapărat în ordine cronologică, „itinerarul eroic” al luptelor pe care armata română le-a dus pentru eliberarea țării de sub jugul fascist. Particularitatea acestor reportaje constă în luarea ca

punct de plecare a unor însemne memoriale, pe care apoi le înfățișează cu întâmplările și semnificațiile ce se ascund în metafora pietrei și a metalului. Tipic este în acest sens fragmentul intitulat *La Moisei lingă un izvor*. Punctul de pornire îl constituie „unul dintre monumentele cele mai dramatice de pe întreg itinerarul eroic al eliberării”, aparținînd sculptorului băimărean Vida Geza. După ce schițează cadrul: „La Moisei [...], lingă un izvor cu apă limpede ca lacrima și rece ca gheața, douăsprezece statui de piatră [...] fac roată în jurul unei lespedzi. Chipuri împietrite care au asprimea stîncilor și a esențelor tari și a oamenilor din acest ținut al descălcătorilor compun o veghe gravă și înfricoșătoare”, autorul evocă rezistența locuitorilor și măcelul celor douăzeci

și nouă de patrioți comis de către hitleriști și hortiști. Apoi reia descrierea monumentului: pe un platou în formă de cerc, sculptorul a plantat „12 sălpi de piatră care reprezintă chipuri omenești. Două coloane înfățișează statuar un moroșan și o moroșană. Restul de stîlpi cu chip de om ne poartă în lumea stranie a măștilor. Măștile surprind o varietate de ipostaze ale chipurilor omenești: blestemul, uimirea, plînsul, strigătul de jale, dîrzenia, ura, crezul pedepsitor, victoria morală”, încheind cu semnificația: „... La Moisei, în Maramureș, acolo unde pădurea de brad coboară pînă sub streșinile caselor, douăsprezece coloane-statui fac roată în jurul unei lespedzi. Lingă lespede s-a aprins acum o flacără. Peste amintirea celor doborîți de gloanțele fasciștilor, flacără este mereu vie, ca însăși viața, viața în numele căreia s-au ridicat la luptă maramureșenii, împreună cu întregul popor, viața pentru care cheazășulesc, santinele, generație după generație...”.

Colonelul Florian Tucă a identificat pînă acum aproape 200 de însemne memoriale, dintre care 60 sînt prezentate în carte. În acest fel e refăcut un întreg traseu istoric: București, Valea Prahovei, pe Dunăre în jos, pe Mureș și pe Tîrnave, în Țara Crișurilor și în

atîtea alte locuri, pentru a reveni iarăși în București la *Monumentul Eroilor Patriei*, încît imaginea de la sfîrșitul lecturii e a unui pămînt stropit cu singe și cu lacrimi, recucerit pas cu pas și devenit al libertății.

Autorul a încercat să îmbine competența istoricului (militar) cu spiritul de observație al călătorului și sensibilitatea ostașului de profesie pentru a reda totul „cît mai fidel”. Întreprinderea sa era din capul locului pîndită de pericolul bombasticismului și nu întotdeauna acesta a fost ocolit. Dincolo însă de asemenea scăderi, cartea se parcurge cu interes, ea putînd contribui la educația patriotică a tineretului, cît și a celorlalți cititori.

Inscripții în piatră reprezintă un prinos de recunoștință adus tuturor acelor care acum trei decenii, „la chemarea Partidului Comunist Român și din îndemnul inimii și sufletului lor”, au luptat pentru alungarea dușmanului de pe pămîntul strămoșesc, punîndu-l astfel sub zodia eroismului și a libertății încă din zorii unei noi perioade istorice.

Inscripții în piatră reprezintă un cult al vitejilor și al amintirii.

Traian Podgoreanu

Poezia

ULTIMUL volum al lui Ștefan Aug. Doinaș înregistrează o modificare de traseu, cel puțin în raport cu imaginea acreditată de critica literară, în care poetul nu vrea să se recunoască, socotind că este restrictivă și că amenință, poate, să devină convențională. Modificarea ar fi atunci rezultatul unei false reprezentări și ar obliga critica să ia act de una dintre obișnuitele sale erori venite dintr-o exagerată nevoie de sistematizare.

Dacă este totuși reală, nu are nimic spectaculos și înseamnă doar o întoarcere la origini, o mai bună evaluare a „începuturilor” bogate în sevă vitală, refuzând geometria silită și ideea cu tot dinadinsul. Poetul atrage atenția, nu fără o relativă iritare, probabil întemeiată, că este mai elementar decât se consideră; opinia curentă, grăbită să-l instituționalizeze, înainte de vreme, trezește în el nostalgia debutului și a unei inspirații mai apropiate de natură:

„Intră-n pădure singur, pe-nserat / Cînd ursu-și linge labele de miere / și ruginișul zării presărat / pe creștete, vibrează a-nviere. / În loc de pușcă, sufletul să-l ții / în mînă, ca pe-un arc de abur, care / cu virful sfintei nevinovății / rănește totul fără vindecare. / Cînd banul lunii cade roșu-n lac, / țîn-tește-l cu trifoi, pentru ca jderii / să-ți ispitească, după ceas și plac, / cu botul agerimile vederii. /.../ Întoarce-te-n poieni, ca la colind, / cu ochiu-ămănușit pînă la rouă, / s-auzi cum umblă ciutele bolind / de iarbă grasă și de lună nouă / Din cînd în cînd, în urmele ce lași, / așează solzi verzi, ca sub ferigă / ieruncile zglopii cu pui golași / să nu-ți pocească numele, cînd strigă. / Bătaia inimii să-ți spună drept / cînd iese lupul, cînd sint rumeni fragii; / iar pentru sfatul lor cel întelent / alege-ți dregători de noapte fașii /.../ Să nu te-anunți prin glas de vulpi. Re-geșc, / alaiul tău desfete-l numai ghin-

*) Ștefan Aug. Doinaș, **Papirus**, Editura Cartea Românească, 1974

Voința de înnoire

da; / și castorii fideli, care-ntregesc / soborul apelor, să-ți poarte-oginda. / Împrospătează-ți arcul în izvor. / Cînd fiarele cutează să te-nfrunte, / să nu te-ntrebi de unde vin, ce vor: / lovește-le cu-o lacrimă în frunte. / Apoi, purcede-n sus. Ca un șirag / în urma ta, spre rai, prin frunza moartă, / te vor conduce cerbii pînă-n prag / și vor izbi cu coarnele în poartă“ (**Pseudo-kreghetikos**).

ACEST poem deschide volumul recent într-un fel brusc, frust și, desigur, polemic. Datarea sa: 1941, 1958, acoperă semnificativ o lungă epocă de meditare și gestație, din care hazardul se exclude de la sine. Poetul sugerează, și pe această cale, o **permanență** a liricii sale, mai puțin „neoclastică”, deloc predispusă încorporării în abstracțiuni confortabile, respectabile. El se arată mai curînd fascinat de trăirea plenară, de neprevăzutul datelor primare, de viața „simplă”, „edenică”. Se poate replica ușor că există și dezlănțuirii **programate**, abandonări în voia firii, dictate de un exces de supraveghere, dar bănuiala ar fi contrazisă de intensitatea calmă a poemului, de euforia sa temperată.

S-ar spune că poetul caută o altă cale de acces la idei: nedespărțită de acuitatea directă a percepției; capabilă să semnifice prin ea însăși, dispensîndu-se de virtuțile discursului articulat. O anumită violență expresivă, o nerăbdare a revelației imediate, un soi de „excitabilitate” vizibilă și în planul lexical, acestea par să fie notele distinctive ale fazei actuale. Temperanței bine cunoscute i se alătură, adesea fără momente de tranziție și în orice caz fără explicații, izbucnirile nervoase, sacadate, abrupte.

Ștefan Aug. Doinaș se împotrivesc acum „formelor fixe” pe care le-a manevrat cu atîta dexteritate vreme îndelungată și se orientează spre cuvîntul tăios, aplicat. Un titlu sună programatic: **Ordin împotriva formelor fixe**: „Am strigat / «rupeti rîndurile» / și izvorul / împintenat / se cambră ca

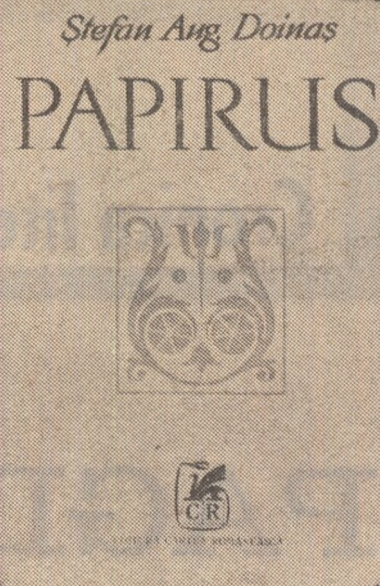
un mînz, / tropot suav în prapurii limbii, / ciclurile / se simțiră trădate, / tiparele — putrede: / în inima recuperatelor / marmuri / scrișniră clepsidre /.../ Rupeți rîndurile! / În fiecare secol / o dată / ereticii au dreptate: / versul strănută, / logosul crește ca iarba“.

Cît de bine îl prinde această gestulație insurgentă încă rămîne de văzut, oricum e interesant să constăți la un poet de structura sa o astfel de atitudine, vădînd nemulțumire de sine. Voința de înnoire produce deocamdată și destule stridențe:

„Înebunită de nașteri, / zarea/ cu pîntecul flasc / respiră ca un golf magic“ (**Ștafeta**). „La începutul oricărui poem / stă numele; / la sfîrșitul lui — / pseudonimul“ (**Limite**).

Plictisit de vorbirea aleasă în care s-a vădit maestru, poetul cultivă acum sarcasmul, caută forma „urită”, expresia ineleantă, crispată, sperînd într-o **răscumpărare**; uneori aceasta întîrzie: „Mi-am scufundat brațele pînă / la coate în singe. De-acolo, le-am scos a-burînd ca lipia“ (**Martorul**). Rezultatele bune se ivesc ori de cite ori voința de înnoire se manifestă într-un plus de intensitate, într-o comprimare și „accelerare” a versului, care nu renunță la acumulările anterioare, ci le întregărează, le potențează altfel. De pildă, în acest poem al inițierii într-o realitate esențială, echivalentul unei patrii spirituale:

„Dați drumul armăsarilor de lapte — / să spargă-n mlaștini cerul încolor! / Mai este-o țară. Curcubeie-n noapte / o picură din unghiile lor. / Mai este-o țară — turlă suverană / cu țiglele-ndîrjite sub polei. / Ce-i plîns aici, acolo este rană. / Minia mea-ncofeste-n bulbul ei. / Acolo-n joaca lor copii cîț munții / smulg aripile-acvilelor de foc / roind ca mușța în jurul frunții / și rid și nu se satură de joc. / Cînd nevăstuicele încep să țipe / și luncile se scutură de foi, / acolo scripeți suri înalță clipe / suflîndu-le ca nouri peste noi“ (**Dați drumul armăsarilor**).

VERITABILA înnoire este pînă la urmă, cum se vede, o problemă de intensitate, în rezolvarea căreia nu pot fi excluse fără riscuri datele dobîndite, verificate: ele autorizează evoluția, o fac posibilă. Limbajul larg sentențios, fraza fluentă, de mare amploare a respirației, energia tonului, caracteristice poeziei lui Șt. Aug. Doinaș, constituie și cadrul cel mai potrivit afirmării ei în continuare. Poetul simte asta, de aceea nu ezită să includă în noua culegere piese inedite vechi de treizeci de ani, încă rezistente: „Dacă vrei pace, ncuie ce-ai născut / în inimă, și-mbracă-te în zale; / cu fir albastru, semnul de pe scut / pe sîni să-l poarte fetele, pe poale. / Iar scutul greu, oglinzii din iatac / învață-l credincios să-i ție locul, / ca să-ți zărești în ziua de atac / în fierul lui profilul și norocul. /.../ Dacă vrei pace, dă mereu porunci / ca strigătul de luptă la soroace, / să-l spună rudele din iați în prunci / să-l strige crainicii prin iarmaroace. / Dacă vrei pace, bate bani mai buni / cu chipul tău pe fiecare parte. / Ferește-ți fruntea albă de cununii. / Vorbește cu sfială despre moarte. / Copiii tăi, ca tine de semeți, / să-i crești în codri-avînd ca dascăl, ursul: / cu linii vagi, pe trunchiuri și bureți, / să-nsemne apa vremilor și cursul. / Iar cînd o să-i trezești tîrziu, din vis / chemîndu-i de sub frunzele opace, / pe stema țării lor să vadă scris: / Învață să te lupți, dacă vrei pace!“

Lucian Raicu

Proza

UN ciudat amestec de inteligență și sentimentalism ar fixa exact registrul în care e scrisă această nouă carte a lui Radu Cosașu*, carte care continuă, după cum putem observa și din titlu, o altă apărută cu cîțiva ani în urmă. Autorul privește marelui spectacol al lumii neîncetînd o clipă să se minuneze, dar privirea sa, ironică uneori, niciodată însă obosită sau sceptică, este foarte des aburită de lacrimi. Radu Cosașu este însă un sentimental care nu se dă niciodată în spectacol, cenzurîndu-se cu o inteligență remarcabilă. Sentimentalism și inteligență, prin urmare, două atitudini în fața unui mapamond care îi provoacă aproape tot timpul scriitorului un fel de uimire perplexă. Radu Cosașu este de fapt unul dintre acei oameni crescuți la „școala uimirii”. Pentru că lumea se naște în fiecare dimineată din nou pentru autorul nostru, care subscie din tot sufletul la indicațiile pe care directorul unui cotidian englez le oferă subalternilor săi: „Lumea a început azi dimineată și nimeni dintre dumneavoastră nu trebuie să știe că Elisabeta este regina Angliei”. „...Și pentru mine lumea — ne spune autorul

*) Radu Cosașu, **Alți doi ani pe un bloc de gheață**, Ed. Eminescu, 1974

Spectacolul vieții

— începe în fiecare dimineată, lipsa mea de memorie și de cunoștințe anterioare uimindu-mă pe zi ce trece“. Ceea ce îi asigură, după cum tot singur constată, o binevenită „prospețime în reacții”, încît cartea aceasta ni se pare a fi a unui adolescent exaltat. Se desprinde din carte însă și un fel de optimism disperat, atribuit ce nu poate fi decît al maturității ce-a cunoscut dezamăgiri și înfrîngerii, dar care nu vrea în ruptul capului să cedeze...

Curiozitatea sa este la fel de nestăvilită. El vrea să știe, de exemplu, ce i-ar putea trece prin cap unui om în timpul unui naufragiu; vrea să știe, de asemenea, ce se întîmplă cu un scriitor și care sint reacțiile sale într-o asemenea situație și atunci ascultă confesiunile lui Marcel Moreau, scriitor franco-belgian naufragiat împreună cu alți 1150 de oameni. Mărturisirea tardivă a unui ucigaș, reacție întîrziată a conștiinței lui adormite, îl umple de stupefacție. Aceeași stupefacție, în spațiile căreia, de data aceasta, putem descifra spaima, — „în sfîrșit am atîns polul frigului absolut“ — la lectura unui comunicat din „France Presse”: „Referendum organizat la 31 ianuarie la Haiti pentru a ratifica hotărîrea președintelui François Duvalier de a-l desemna

ca succesor pe fiul său Jean-Claude a dat, conform unui comunicat guvernamental, următoarele rezultate: 2391 916 voturi pentru și zero contra“. Aceeași curiozitate în fața faunei și a florei: de ce oare a ucis elefantoiața Chiquita și de ce cresc florile mai ales pe muzică de Wagner, „morbide și înfruntatul Wagner“, de ce așadar „atîta snobism în lumea florilor“? De ce oare sînt din ce în ce mai puțini tigri pe pămînt (Tigrii din China și cei din Coreea nu depășesc cifra de două sute) și de ce se micșorează, printr-o exterminare barbară, numărul balenelor (în 1970 au fost ucise 42 254 de balene).

Radu Cosașu se „copilărește” cu bună știință, cîndoarea este însă pentru el rezultatul unei opțiuni lucide. Căi despre care ne vorbește în poezie mai poetice, mai exaltate, pagini ale cărții sînt văzuți cu ochii copilului și reprezintă adevărații eroi ai filmelor cu cow-boy, adevărata glorie a acestora! Cu aceeași exaltare ne va vorbi despre fahiri sau despre filmele cu Stan și Bran, văzute nu prin ochiul amintirii, ci cu emoția proaspătă, păstrată intactă, a spectatorului de astăzi. Pentru că Radu Cosașu este un sentimental care plînge în sălile de cinematografe, fără să se rușineze, fără să ascundă acest

lucru, plînge cînd o vede pe Bette Davis luîndu-și adio de la bărbatul căruia îi poartă un dor nestins, plînge la **Zboară cocorii**, film care i-a modificat odinioară sensibilitatea și care după cincisprezece ani îi provoacă aceleași emoții. (Știm și din celelalte cărți ale sale ce rol însemnat ocupă cinematograful în viața lui Radu Cosașu. Iubire care nu este absentă nici în cartea de care ne ocupăm. Spunem doar, în treacăt, că nimeni nu știe povesti ca el un film și oferim ca mostră analiza pe care o face chiar în cartea noastră genialului Rubliov).

„Marea trecere” se pare că îl întristează cel mai mult pe autorul acestei cărți și scurtele portrete, succintă trecere în revistă a vieții celor dispăruți, amintîndu-ni-le pe cele ale lui Dos Passos din celebra sa trilogie, ascund în subtext o tristețe amară, care dă frazei o vibrație specială. Astfel sînt paginile despre Asparuhov sau cele despre Gipsie Lee Rose, „inventatoarea” streap-teasului.

Da, Radu Cosașu este un sentimental care se emoționează căutînd prin podul casei vechi fotografii de familie. Covrigii calzi încălziți la soartieră într-o zi de iarnă îi produc, de asemenea, emoție. Un sentimental — plus inteligență sa mobilă, atît de vie — bîntuit din cînd în cînd însă de spaime. Cea mai mare dintre ele este frica de indiferență, de nepăsarea oamenilor. În această privință ultimul fapt comentat, cel cu care se și încheie cartea, este răscolitor. Pe un ger de minus douăzeci de grade, un tînar de douăzeci și cinci de ani rămîne în pană de automobil pe o șosea americană. După 11 ore de semnalizare tînarul se sinucide după ce notase pe o coală de hîrtie „Am așteptat 11 ore măcar ca un om să se oprească. Nu mai pot îndura frigul. Și mașinile trec fără să-și încetinească viteza“.

Sorin Titel

EDIȚIEI în șase volume a scrierilor lui Pompiliu Constantinescu i se adaugă recenta culegere de texte inedite *), act de recuperare întru totul binevenit, căci întregeste cunoașterea acestei eminente personalități într-o latură ce rămăsese nedivulgată. Într-adevăr, în afară de articole și eseuri, culegerea cuprinde secțiunile *Confesiuni* (notații de jurnal, aforisme) și *Correspondență* (scrisori către George Dumitrescu), aducându-ne pentru prima oară în contact cu o zonă de manifestare a autorului neconstrinsă la rigorile obiectivității critice. Sint pagini de măturisire nemijlocită, de liberă transcriere a reacțiilor spiritului în fața unor experiențe intelectuale sau de existență (aparținând epocii începuturilor), texte neepurate, ca mai târziu, de orice vibrare a eului intim, atât de sever suptavegheat, reprimat am spune, în critica propriu-zisă a lui Pompiliu Constantinescu.

Așternute fără preocupare de expresie, căci nu erau destinate publicării, aceste pagini schițează un cadru de trăiri sufletești, starea de spirit a unui tinăr intelectual care se pregătea pentru o acțiune proprie în spațiul culturii. Simțim înmagazinarea de mari energii încă necanalizate, transmițând totuși, asemenea unui arc comprimat, sugestia forței de expansiune pe care ar putea-o degaja. Percepem tensionarea, febrilitatea, aplecarea spre comunicare a unui suflet neblazat, cu toată profesiunea de credință sceptică făcută în unele aforisme. De altfel, mai mult decât aforismele (prea marcate literar), scrisorile ni se pare că îl exprimă pe autor în ipostazele sufletești cele mai caracterizante, cele mai „sincere”; nu numai că documentează despre proiectele tinărului studios, despre impresii de lectură, opțiuni literare ș.c.l., dar și oferă câteva concludente repere de portret moral. Este în toate o nerăbdare și o bucurie a comunicării ce vorbesc despre sociabilitate și despre vocația prieteniei, o căldură a tonului care destăinuie resursele de simpatie umană ale unei naturi atașante. Cu câtă delicată a-

* Pompiliu Constantinescu: *Caleidoscop*, ediție îngrijită de Constanta Constantinescu, notă editorială de Mihai Gafița, Editura Cartea Românească, 1974.

CUM observam și altădată, în ce privește debutul de proză și critică din ultimii ani editura elujeană Dacia e cu un pas înaintea altora. Nu e vorba de numărul cărților editate — destul de restrins — ci de valoarea lor. Și nu cred că-i o simplă întâmplare la mijloc, după cum nu poate fi nici efectul legii numerelor mari. Există de mai multă vreme la Cluj o puternică școală critică, a cărei personalitate, tot mai insistent afirmată, nu e străină de prezența aici a lui Adrian Marino și a lui Mircea Zăciu. Iată că, de un an, poate doi, a început să se afirme și o nouă echipă de prozatori, încurajată, din câte-mi dau seama, de D.R. Popescu și lansată generos de Editura Dacia.

În contextul acesta de tineri autori epici, Constantin Zărnescu (*Clodi Primus*, roman) pare să fie, deocamdată, apariția cea mai promițătoare (nu intră încă în discuție Eugen Uricaru, fără volum până acum, prozator, după părerea mea, de excepție în cele câteva fragmente risipite prin reviste).

tenție e înconjurat destinatarul scrisorilor, „prietenui iubit” (probabil, deducem, o fire sfioasă și fără simț practic), ce încurajări și ce afectuoase îndemnuri i se aduc de a-și înfringe timorările și apatia („aștept de la tine vești mai îmbucurătoare și mai mult drag de viață”, s.n.), o gesticulație care măturisește capacități de dăruire și, totodată, o umoare vitală și stenică, generos convertită în atitudini ocrotitoare.

În ceea ce privește climatul de idei ce a privegheat formația viitorului critic să transcriem, din *Confesiuni*, câteva fragmente care vor limpezi izvoarele: „O cultură falsificată e mai primejdioasă decât cea mai nudă incultură; a da poporului noțiuni greșite și vagi, e mult mai rău decât a nu-i da nici o cultură; pseudodocismul este cheia neseriozității întregii vieți politice-sociale și culturale a unei țări”; „decît să intervenim greșit în evoluția unei individualități — mai bine deloc. Cel ce se formează prin sine cu prețul durerii e mai trainic decât cel ce e dezorientat spre a fi cruțat de unele răătăcirii [...], imoral e ceea ce siluește, ceea ce falsifică! Ideea-lui educației e a ne găsi pe noi înșine, nimic mai mult”. „O societate incultă are o mare superioritate asupra uneia semiculte: e lipsită de ridicol. Naturalul primitiv sau rafinat nu supără niciodată”. „Lipsa de metodă alungă simțul compoziției și claritatea ideilor; de aceea avem atât de puțini scriitori mari și nenumărați scribi. Neglijând disciplina logică, efectul artistic e dezastruos”. Discreditarea transplantărilor ce contravin esenței, încredințarea inadecvării și, prin revers, pledoaria pentru organicitate și echilibru, pentru „o doctrină de evoluție lentă, organică și realistă”, pentru logică, pentru necesara adaptare a formei la conținut, iată-ne în plin arsenal de convingeri junimiste (la care se poate adăuga persistentul misoginism de sorginte schopenhaueriană). Maioreșcianismul timpuriu al criticului — observat și de Mihai Gafița în prefață — e într-adevăr o dimensiune structuratoare a personalității, o celulă fecundă, căci de aici a crescut toată concepția sa litera-

ră, întreg modul său de a privi procesele culturii și dinamica interioară a creației.

CULEGEREA de față e importantă pentru că face să circule o sumă de formulări de principiu ale lui Pompiliu Constantinescu în legătură cu funcția și condiția criticii (în secțiunea ultimă). Din cronici poziția sa putea fi întrezărită, dar aici o avem exprimată nemijlocit, în redactări programatice: „Un critic trebuie, desigur, să fie un spirit deschis; înțelegerea largă nu înseamnă diletantism, ci însăși afirmarea unei naturi suple, a unui gust viu, mobil, al criticului; criticul care încremenește într-o formulă de artă este un biet latifundiar, care, scos din hotarele moșiei lui, se rătăcește și nu mai află nici punctele cardinale, de orientare. Criticul adevărat este disponibil să recepteze orice volare, de unde ar veni; dar numai valoarea este semnul recepțiunii critice veritabile”. Pentru cine l-a considerat pe Pompiliu Constantinescu prea „tehnic” în critica sa, dăruit prea cu strictețe unei activități de cronică, va fi o surpriză să găsească aici considerații despre valorile creațiilor ale criticii, despre condiția ei independentă, „la rîndul ei obiect de cunoaștere și gen literar”, nu „oglină pasivă”, căci „pune în expresie structuri personale” etc. Un remarcabil articol, amar în constatări, dar etern-actual în semnificații pentru că definește un aspect moral este acela despre relația dintre scriitori și critică: „Nici un scriitor nu e mulțumit de nici un critic; fiecare vrea să-și transforme criticul într-un Ioan Botezătorul care să vestească venirea lui Messia; fiecare scriitor vrea să fie apreciat de critic în măsura în care el însuși se apreciază. (Atunci ar fi logic să existe o auto-critică a creatorilor, comentîndu-și și elogiîndu-și fiecare opera.) Scriitorii neagă sau diminuează critica, dar critica există totuși. Este un corp de critici care se succed, în timp, sau se manifestă simultan, după hazardul istoriei; fiecare critic continuă, corectează, contestă sau conspicează pe altul de mai-nainte; corporația este spirituală și națională în toate articulațiile ei, în toate valorile

mari, în tot spiritul ei unduios și valabil. [...] O vastă conștiință critică trebuie să posede toată literatura”.

Textele despre roman, despre *spiritul literaturii contemporane*, despre *proza românească*, despre *istoria literaturii române* etc. contribuie, la rîndul lor, la rectificarea imaginii de fragmentarism ce a însoțit și încă însoțește numele lui Pompiliu Constantinescu. Se vede mai bine decât înainte că acest critic deținea o perspectivă de înbrățisare integrală a literaturii române, că își reprezenta această literatură ca pe un întreg, ca pe o realitate bine fixată în momentele și în evoluția ei, în tendințele și curentele de creație pe care le-a dezvoltat. Numai timpul material i-a lipsit lui Pompiliu Constantinescu pentru a ne da o istorie a literaturii noastre ca operă de sine stătătoare și ale cărei linii de structurare sintem obligați să le deducem, astăzi, din materia dispersată ce ne stă la îndemînă.

G. Dimisianu

Devenire și cunoaștere

Clodi Primus e o carte ce ascunde sub înfățișarea grav-ironică a discursului de tip jurnalier ambiții de bildungsroman. Căci toată povestea copilăriei, adolescenței și primei tinereți a personajului are drept scop evidențierea devenirii sale pe fondul a două împrejurări obiective excepționale: de o parte, o infirmitate care-i reduce aria de cuprindere sensibilă a realității (surzeniei), iar de cealaltă, o mare capacitate de invenție care-i lărgeste aria de cuprindere intuitivă a aceleiași realități. În aparență, cea de a doua împrejurare poate semnifica efortul materiei inefabile a ființei de a compensa infirmitatea materiei biologice. Prin cuvînt și imaginație personajul pare că încearcă să reziste bolii! De ar fi așa, s-ar putea într-adevăr vorbi despre anume inflexiuni existențialiste în subsolul romanului. Privită mai în profunzime, situația este însă alta: boala nu face din Clodi Primus un handicapat, ci un privilegiat; interzis, treptat, de la

una dintre formele fundamentale de percepție a lumii fenomenelor, problema lui nu e aceea de a găsi în sine însuși un mijloc de *suplinire* a unei *absențe*, ci de a *cultiva* această absență pînă la a-i da aspectul — în consecință — al unei prezențe. Paradoxul cazului în speță ar fi acesta: surd, Clodi Primus impune prin ceea ce aude surzenia lui. Așa văzînd lucrurile, debordanta imaginație a personajului ca și acuta lui poftă de discurs nu mai țin-tesc compensarea infirmității, ci exploatarea ei pozitivă. Marele orgoliu ascuns al eroului e de a dovedi — după un adagiu cunoscut — că martir nu este acela care stă pe cruce cu miinile și picioarele bătute în cuie, ci acela care se lipsește de ele. De aici și ironia cu care personajul, deghizat de data aceasta în autor, își privește momentele de „victimă”. Clodi Primus trăiește prin efort homeopatic; avid de experiență într-un chip intrucitva frenetic — fără să colporteze schema „trăirii periculoase” — dar lipsit, prin

vîrstă și prin împrejurări, de experiențe, nu ezită să le închipuie, fantazînd oniric sau combinînd diverse fragmente de realitate cunoscută spre a obține una inundată de bizarerii și de întâmplări la marginea fantasticului. Decisiv pentru romanul devenirii lui Clodi Primus rămîne efortul cunoașterii. Bolnav de cuvinte, face din boala unui simț un pămînt al lui Anteu. Rămînînd să se desprindă de el în clipa cînd va regăsi în țesătura cuvintelor simțul pierdut. Să fie *Clodi Primus* și o parabolă a autorului de ficțiuni, a scriitorului?!

SCRIS curat, romanul amintește, în episoadele cu vise ale personajului, de manieră realist fantastică a prozatorilor sud-americani de după război, iar prin fragmentele de familie și, în genere, de viață rurală, de proza ardelenescă, în câteva locuri întîlnindu-se chiar pașișta stilistică după D.R. Popescu (povestea cu moartea lui Ionas, amestec de observație crudă și bizarerie ca într-un episod similar din F). Talentul lui Constantin Zărnescu se vădește mai cu seamă în abundența tipic romanescă a materiei epice, în buna conturare și conducere a personajelor și în adecvarea stilistică. Mai puțin izbutită, construcția propriu-zisă suferă de oarecare dezordine, semn al unui minus de preocupare pentru ceea ce numim rigoarea formulei romanești. De la Constantin Zărnescu ne putem aștepta la cărți de proză importante pentru literatura de mîine.

Laurențiu Ulici

MARILE, SUPER

IN dimineața zilei de 23 August 1974, la orele 5, mă aflam în Capitala României pentru a vedea cum răsare soarele. Mi s-a întâmplat să văd multe răsărituri de soare, răsărituri de soare pe câmp, în vreme ce caii rodeau cu un teribil sunet muzical costreia fragedă, răsărituri de soare în munți invocându-i pe Sadoveanu și Hogaș, și mai ales pe Vlahuță, cel care descria pînă în amănunt existența în Ceahlău, pe un anume traseu, a unui anume arbore, răsărituri de soare la mare, la Marea noastră Neagră și atît de albastră! Dar iată acum un răsărit de soare în Capitala țării, în Augustul jubiliar, văzut de pe terasa ultimă a ultimului bloc turn. Soarele în ziua de 23 August s-a ridicat într-un mod neobișnuit, tulburător de neobișnuit, repede, fără opreliști, întregul cer era absolut senin și aproape că nici n-am observat cînd lumina lui s-a așezat deasupra oamenilor. Era, cred eu, un soare ca toți soarii noștri, dar totodată un soare de August, un soare care simboliza libertatea. E, desigur, o metaforă, dar în dimineața aceea soarele nici nu putea fi altceva decît un simbol.

EXISTĂ popoare care își sărbătoresc Anul Nou în plină vară, unele chiar în acest August. Ducîndu-mă, uneori, la revelioane, mă întrebam de ce nu se petrece și la noi un revelion în plină vară? Și iată că în noaptea dintre zilele de 22 și 23 August am avut nu senzația, ci credința fermă că acel fenomen miraculos s-a petrecut! Era o noapte de An Nou! Anul XXX se încheia și începea primul an al celui de al patrulea deceniu, anul treizeci și unu, anul celui de al XI-lea Congres al Partidului. Și astfel gîndind m-am pomenit înconjurat, deodată, de freamăt, întocmai ca într-o pădure cînd tot ce viețuiește acolo s-a trezit sau, mult mai bine spus, exact ca la o revărsare de riuri, ca la o cădere de cascade; m-am pomenit, deci, înconjurat de oameni care participau la parada militară, la defilarea gărzilor patriotice, la demonstrația locuitorilor Capitalei cu prilejul sărbătorii noastre naționale.

La orele 8 am văzut și am participat la acel moment solemn care a început cu Imnul Republicii, iar la tribună a apărut Președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu. După imn a urmat un cîntec care îmi sugera melodia celui „Mulți ani trăiască”, atît de românesc și familiar nouă, tuturor, și, deodată, în Piața Aviatorilor se arată un bărbat purtînd drapelul României, maiorul Ioan Toma, deschizînd astfel impresionanta paradă care nu se poate vedea în acest chip decît de 23 August. Fiindcă, iată, trec prin fața tribunei infanteriștii și vinătorii de munte, marinarii și artileriștii, grănicerii și tanchiștii, acei conducători de mașini grele, tanchiștii care dau senzația unei păduri scoase din rădăcini, a unei forțe care te uimește. Și aflu că toți acești oameni tineri sint plecați din uzine și de pe șantiere, sint muncitori și învățători,

studenți, țărani și mineri, componînd acum acel braț înarmat al patriei, metaforă de la Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul, brațul țării, brațul care poartă pe cele cinci degete tunuri și rachete. Și iată, deasupra, pe cerul absolut senin — boltă pe umerii de piatră ai patriei, pe acoperișul de vatră al celor 20 de milioane de ctitori ai viitorului — formații de avioane supersonice și undeva, vocea colonelului Nicolae Cara „Cum vă simțiți?”, „Foarte bine!”, și zborul în picaj, și zborul în urcuș, un gest oarecare petrecut în aer, un lucru sublim pe care numai ei, aviatorii, știu să-l facă! Cu aceasta parada militară se încheie și încep trecerile marilor coloane.

M-am întrebat odată cum izvorăște un fluviu? Și am avut și prilejul să văd cu ochii mei izvorul unui fluviu, adică acel loc din care izbucnesc viitoarele imensități ale apelor în drum spre mare. Acum mă întreb cînd a fost prima defilare de 23 August? Atunci, în 1944? Da, a fost și atunci, dar nu o defilare.

CU CITEVA săptămîni mai înainte ascultasem în sala de festivități a unei mari uzine bucureștene o evocare despre apărarea Bucureștiului în August 1944, evocarea unui episod, a unui moment, a unui singur moment din acel timp de foc, și lumea pe care mi-o inchipuiam devenise, deodată, foarte agitată și peste tot, în jurul nostru, se născuseră imaginile zilelor și nopților cu care începea istoria nouă a poporului ce se elibera, la chemarea comuniștilor, de sub dominația fascistă. Cel care povestea era generalul maior în rezervă Marcel Olteanu, și lupta părea să se fi văzut aievea, și cerul părea să se fi acoperit de nori și aerul de tunete, iar acea lume de care vorbeam și-a pus, înfiorată, întrebarea cea mai gravă: „Dacă nu-i putem învinge pe hitleriști? Dacă...?” Și s-a ridicat acel iad de flăcări și fum, și s-a auzit ordinul fîhrerului care cerea să se pătrundă imediat cu forța în București și împreună cu cei 5000 de naști blocați în oraș „să fie sugrumată răscoala, să fie arestați toți capii mișcării, să se instaleze un guvern pro-german și să se treacă deîndată la represalii energice...” Ar fi urmat atunci ca bătrîni, femei, copii, fără alegere, să fi fost victimele răzburării fasciștilor. Numai că ei, fasciștii, nu trebuiau să-și pună planul în aplicare; trebuiau înfrinși, trebuiau mobilizate toate forțele pentru alungarea lor de pe pămîntul patriei.

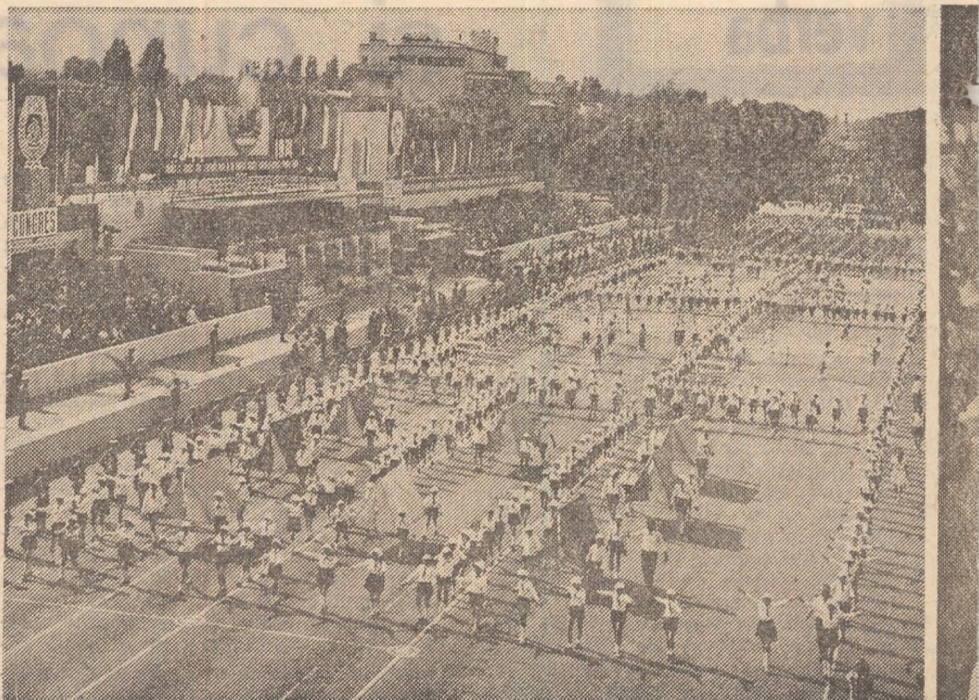
Și astfel au urmat acele zile și acele nopți de August 1944 începînd cu prima zi și prima noapte în care regimente de ostași români stăteau de pază la poarta de nord a orașului, și, între ele, regimentul de Gardă comandat de generalul care povestea, o noapte de vară în care totul părea să fi încrămenit — nici o mișcare, nici un sunet, nimeni n-ar fi putut bănuși că la Podul Băneasa și în Ostrov fuseseră instalate tunuri și mitraliere! Și în toată liniștea asta, dinspre insulă s-au auzit deodată

tă pași santinelelor, și în toată tăcerea asta s-a auzit, deodată, zbirniitul telefoanelor: comandantul trupelor de la Băneasa raportează că la nord și-a făcut apariția o lungă fișie neagră, tiritoare! Iată-o se distinge acum tot mai clar — o formațiune motorizată hitleristă înaintează spre pod! O fișie care se lățește; deși e spre zori ea vine ca o noapte, totul pare a se acoperi de beznă, trebuie calm, foarte mult calm, încă o secundă, încă una, gata, foc! Și văzduhul răsună de tunetul unei rafale de tun anticar; în aceeași clipă tot armamentul aflat acolo declanșează un foc nimicitor și fișia neagră e distrusă! Deznodămîntul e apoi repetat peste tot unde fișiiile negre își fac apariția. Și iată cum, evocînd momentul, în sala în care mă aflam a reinviat acea dimineață cu pămîntul sfîrțecat de schije, cu lacul și pădurea încrămenite, cu arbori ciungi, cu fum și flăcări, cu oameni care s-au jertfit. Trei zile și trei nopți, întocmai ca în poveste, a durat bătălia fiindcă, după zdrobirea primelor hoarde, comandamentul german a adus în grabă altele dinspre Valea Prahovei. Între timp însă au primit și ostașii noștri întăriri; înafară de trupe militare le-au venit în ajutor muncitorii de la C.F.R., S.T.B., „Malaxa” și din atîtea alte fabrici, uzine și întreprinderi — muncitorii înarmați, muncitorii care-și apărau orașul și țara, și care, alături de armată, trimiteau, ca și soarele, primele raze de

lumină spre patria liberă de azi. Pe ei pe urmașii lor i-am văzut la 23 August 1974 în rîndurile gărzilor patriotice, ale loanelor făuritorilor de bunuri materiale spirituale.

Și m-am mai întrebat, privind cînd au fost făcute primul cîmp de presor și prima locomotivă Diesel? mi-am adus aminte de Uzinele Vulcan de anul 1949. Și mi-am amintit de Bo bești-Livezeni, și de Salva Vișeu, și de caz, și de șantierele bucureștene, și alte șantiere, de acele șantiere care cepeau cu o groapă și o magazie sape și lopeți, dar, totodată, și cu o mată de tineri entuziaști care „cu sa și lopata, dădeau șantierul gata”. marile coloane eu îi vedeam și pe a tineri de demult, tinerii de acum douăzeci și treizeci de ani, și m-am gîndit la vînia tinereții pe acest pămînt și am în les mai profund semnificația acestei m bucurii populare: 23 August 1974 seamnă, de fapt, tinerețea țării, dar maturitatea.

Mi-au rămas în memorie cîteva opere neterminate, cărți și simfonii; cînd chiar o pinză pe care pictorul n-a reușit-o definitiv. Desigur, nici țara nu o operă încheiată, sintem în plin drum spre țelul înalt al comunismului, dar, asemenea trecere în revistă precum c de la 23 August 1974 îți dă un sentiment al împlinirii. Am împlinit ceva mare

BELE COLOANE

Acesta e raportul marilor coloane în care află mult stimații muncitori ai Capitalei, intelectualii, elevii și studenții ei, tinerii sportivi semănând, într-adevăr, cu o idură de stejari, înalți, frumoși, suverbi, puternici. Și am avut sentimentul că în acele mari coloane se afla toată viața cu toată istoria ei, am avut senzația că loc uluitoare că îi vedeam trecind prin fața tribunei pe toți marii bărbați ai țării, basarabi și mușatini, că auzeam veritabilele lui Eminescu și glasul fără de seamă al viorii lui Enescu, că, în sfârșit, căm acel capitol 13 din poemul lui Odăescu, că toți acei cantemiri, kogălniceni, vâcărești spuneau împăcați și mindri: „Am văzut țara liberându-se, am văzut țara bucurându-se”.

Și mă simt din nou dator să evoc măcar în câteva cuvinte Piața aceasta a Aviatorilor „loc tradițional al manifestărilor de masă” spre care vin marile coloane. Că

a mai tirziu aveam să află de la un reporter al Radioteleviziunii că la demonstrația din București luau parte peste 100 000 de oameni, că la tribuna centrală unde se afla tovarășul Nicolae Ceaușescu, laolaltă cu ceilalți conducători de partid și de stat ai României, cu echi militanți ai mișcării comuniste și muncitorești, cu foști comandanți de mari

unități pe frontul antihitlerist, cu conducători ai organizațiilor de masă și obștești din țara noastră, în această tribună centrală se aflau și prietenii României, oaspeții de peste hotare, șefi de state și de guverne, conducătorii delegațiilor de partid și guvernamentale din țările socialiste și din atâtea alte țări de pe glob, cărora fiii acestui plai („Pe-un picior de plai, pe-o gură de rai!”) cu un nume atât de frumos, înscris printre cele mai surizătoare și melodioase nume de pământuri, „România”, le aduc o cinste deplină. Toți acești dragi oaspeți ne cunosc și îi cunoaștem, ne prețuiesc și îi prețuim, căci România, țara nouă, are astăzi un destin care-i dă dreptul să-și arate deschis sentimentele cele mai adânci. Trec, deci, prin fața tribunei „cei cu inima română”, locuitorii din Carpați și din Bărăgan, din văile Maramureșului și întinderile Deltei, fiindcă, iată, sint în această zi atâtea telegrame de felicitare trimise de oamenii pământului românesc Partidului și Comitetului său Central, tovarășului Nicolae Ceaușescu. Poporul își felicită, așadar, Partidul său, își felicită Conducătorul și nimic nu e mai firesc decit ca în această zi de sărbătoare poporul să-și felicite Partidul și Conducătorul. Oamenii sint bucuroși, au pe față o expresie plăcută, binevoitoare, gata să-ți întindă mina, le place să facă cunoștință, și rid, și cîntă; sint tot timpul

într-o stare de superbă veselie, poartă cu ei steaguri și pancarte pe care au scris o mulțime de versuri care — adunate la un loc, așa cum ai aduna sunetele unei simfonii, sunetele compuse — ți-ar da senzația că ai auzi, într-un cadru limpede de vară, acel poem care dă țării imaginea unei naturi fericite ce-și pune brațul pe umărul fiecărui destin. Și-o vezi cum își înalță drumurile ca pe niște plopi nesfârșiți, fiecare drum cu un destin al lui — ai auzi, deci, glasul țării, solemn, vorbind cu oamenii ei, rostind către toți, deodată, și fiecăruia în parte: „Alege-ți drumul pe care-l iubești, pe care-l iubești cel mai mult!” Și vezi, iarăși, marile coloane luindu-și în stăpinire drumul propriu — fiecare cu destinul său, și toți cu același destin — constructorii unei țări și ai unui timp nou. Și se aud pași în toate direcțiile și într-o singură direcție, nici un drum nu rămîne neumblat. Fiindcă aceasta e legea țării, legea ei cea mare, ea își ridică brațul arătînd spre viitor, și iată și brațele oamenilor ei urcînd de-a lungul brațului ei ridicat. Se aude, așadar, un imn prin care fiecare își spune gîndul său intim fiind, totodată, al tuturor, gîndul de sărbătoare a poeziei:

„Acum vom bea din aceeași apă care a răcorit buzele comuniștilor, în timp ce ridicau înălțarea sculptată a țării de azi, pe umeri, apă pe care-au băut-o în timp ce ridicau coloana fără sfîrșit a țării, ca să sprijine cu ea cerul viu, cerul omenesc, cerul cu soare în mijloc, cerul ca o fîntînă întoarsă; Fîntînă adîncă pînă în miezul pămîntului țării, și înalță pînă la soarele din mijlocul său, fîntînă pietruită cu oase de daci, în străfund cu oase de romani, fîntînă pietruită cu oasele ciobanului Mioriței, cu oasele lui Avram Iancu și ale lui Alexandru Cuza, fîntînă pietruită cu oasele soldaților de la Mărășești și ale eroilor comuniști”.

Și mi-am adus din nou aminte de acel străvechi vers rămas în conștiința oamenilor de pe acest pămînt ca o fluturare de stindard: „Viitor de aur țara noastră are Și prevăd prin secolii a ei înălțare”.

Și cum poți să vezi o țară bucurîndu-se decit acum, în această zi, cînd se raportează succesul? Cînd toate gesturile oamenilor — fluturările de miini și de steaguri — înseamnă o comunicare directă cu secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu? Iată, ni se spune, acele uzine Vulcan, acele străvechi ateliere de sîrmă ghimpată, fac astăzi mașini gigantice mai înalte decît hotelul „Intercontinental”, că undeva, la

marginile de București, la Pipera, e o uzină numită Electronica și încă o fabrică celebră de mobilă, că acea margine de București e acum de nerecunoscut, că generația lui August e formată astăzi în marea majoritate din muncitori de înaltă calificare, stăpîni ai mașinilor din uzinele și de pe cîmpiile țării, că acel cuvînt „urcuș” este astăzi expresia unei realități evidente: întreaga țară urcă sore visul ei de aur!

Tara la vîrstă nouă de 30 de ani!

Îmi pare rău că organizatorii care au imaginat defilarea nu s-au gîndit la o piine imensă cu treizeci de făclii roșii, cu treizeci de lumini aprinse care să treacă prin piață pe treizeci de camioane. Pentru că e o sărbătoare de vîrstă, sărbătoarea nașterii unei patrii libere.

După încheierea mării manifestații am plecat în țară, spre munți, pînă într-o comună, Săsciori, dincolo de Făgăraș, unde i-am cunoscut pe muncitorii Damian Motoc, Angela Motoc și Gheorghe Motoc, de la Combinatul Chimic, pe medicul Teșu Ioan, unde am cunoscut țărani și învățători, și am văzut țara, într-adevăr, bucurîndu-se.

Unul dintre acești cunoscuți ai mei, un învățător în vîrstă care-l admira mult pe Sadoveanu, mi-a povestit, în varianta sa, istoria orașului care adormise, întrebîndu-se, totodată, cum ar putea adormi un oraș? Adică, a revenit el la Sadoveanu, cum ar fi putut exista un oraș în care nu se întimpla nimic? Si iată că există, imi spunea el, eu sint dintr-un oraș care pur și simplu adormise. Și vreti să știți cum s-a trezit? Reclădindu-se din nou! Toate orașele noastre sint acum de nerecunoscut, pline de viață. Eu le cunosc, eu le colind, vin acum din concediu, am fost într-un circuit prin țară și vreau să vă mai spun ceva: nici o lecție nu e mai bună pentru cunoașterea țării decit călătoria! Citești, te duci la film, afli! Cînd vezi cu ochii tăi e însă altceva! Atunci îți dai seama cit de mult s-a schimbat fața pămîntului nostru de la un cap la altul.

Spre seară, de pe un munte, am pîndit apusul soarelui. Avea ochi enormi, plini de o lumină roșie cu care ne clipea prietenește: „Să fiți fericiți oamenii, miine voi reveni!”

Și peste dealurile acelea, și peste munții aceia, din virful aceluia platou învăluit de lumina aceea roșatică, pornea în toate părțile acel cîntec al țării ce avea să se ridice a doua zi, întocmai ca soarele și ca păsările:

„Patrie, cîntec dintii,
Zbor înalt de ciocirile,
Șirul curb, la căpătii,
al Carpaților să-mi fie —
vis al meu, visul real
ce se-ncheagă în cuvinte
unul munte, altul deal
și cîmpie, mai'nainte;
Patrie cîntec cîntat
de strămoșii mei anume
și de șirul necurmat
al urmașilor de miine”.

Vasile Băran

Radu Selejan

POVESTIRI

Zile

fierbinți

TOVARĂȘE inginer șef, a început Mitru să vorbească, pășind înaintea lui Serafim, eu pină prin '51 n-am prea avut încredere în tehnicieni și ingineri. N-aș vrea să credeți că vă laud, dar după ce v-am cunoscut, după ce am început să lucrăm împreună, mi-am schimbat gândurile. Pe vremea aceea erați tehnician. Tânăr și frumos ca un artist. Zău că m-a apucat mila când v-am văzut înția oară în mină. Abia vă răsărise mustața. „Ce să învăț de la copilul ăsta?” mi-am spus eu, „că un maestru bătrîn nu prea știe întotdeauna să ne spună cum să facem cînd în abataj ori în galerie se naște cite o situație mai specială, o surpare să zic, ori cînd pierdem filonul“.

Inginerul șef zimbea. Au trecut de atunci mulți ani.

— Ai terminat, Mitre? a zis Serafim supărat că acesta n-a așteptat să spună povestea pe care și-a amintit-o.

— Mai am, a zis Mitru, cu destulă aroganță în glas. Vorbea doar despre inginerul șef, iar cu Serafim avea el ce avea. Între ei mai stăruiau încă vechi neînțelegeri, o rană care se deschidea uneori în sufletul lui Mitru de cînd Serafim l-a umilit în fața ortacilor, cînd nu i-a luat vorbele în seamă.

Serafim era șef de echipă. Mitru șef de schimb în echipa lui Serafim.

„Munceam ca năuci” zice Mitru ori de cite ori își amintește zilele acelea fierbinți ale anului '51 cînd mina se afla în redeschidere.

Săpau o galerie de bază la un nou orizont, o galerie de soarta căreia depindea soarta producției minei, ea urmînd să străpungă cîteva filoane de bază. La o ședință, Mitru s-a înscris la cuvînt. Serafim era în mină. Ședințele se țineau între două schimburi și numai cu oamenii care erau în timpul lor liber. Cu ceilalți se țineau alte ședințe, la sfîrșitul schimbului ori a doua zi dimineață, după apel. „Îmi iau angajamentul”, a zis la ședința aceea Mitru, „să săpăm galeria cu o lună de zile mai devreme. Eu cu ortacii mei ne-am înțeles. Cred că și tovarășul Serafim va fi de acord. Știu că nu prea avem aer comprimat, nici sfredele, că vagonetele sînt încă puține la număr, dar asta-i situația și-l provoc la întrecere pe tovarășul Aron care, ca și noi, sapă o galerie la fel de importantă”. Aron a primit provocarea, zimbînd. Era recunoscut ca mare maestru în săparea galeriilor. Puțini erau cei care se încumetau să-i stea în cale. Realizările lui erau recordurile minei. „Mitre, te-ai gîndit bine înainte de a vorbi?” Atît a zis Aron și a lăsat pe altul să se înscrie la cuvînt. „Ce-ți pasă?” i-a răspuns Mitru.

Cînd, la sfîrșitul schimbului, Serafim a fost chemat să semneze angajamentul, a refuzat. Mitru, bucuros că-l va pune cu botul pe labe pe Aron, gîndindu-se la un nou record, muncea cît zece. Își zorea ortacii de parcă zilele erau pe terminate. „Eu nu-mi rup oasele într-o lună”, a zis Serafim. „Piatra nu-i brînză. Am îmbătrînit în mină și știu ce-i aia piatră. Mitru? Treaba lui. Dacă-i pină acolo, îl dau afară din echipă... Sau plec eu”. „Îi fac altă echipă”. „De ce te uiți la mine cu dușmănie?” a zis către secretarul de partid, „că și tu ai face la fel ca mine. Și-apoi să mai știți că-n numele lui Serafim nu vorbește decît Serafim. Și la mină și acasă. Serafim știe să cînte. I-am plătit pămîntului că-i fac umbră”.

A doua zi a fost chemat și Mitru care și-a menținut angajamentul, l-a semnat. Șeful minei și maestrul au fost de acord să-l sprijine.

„Serafime, dumneata îți faci altă echipă Începem direcționarea pe Magdalena. Dar să nu-l incurci pe Mitru la transport. Dumneata ești mai aproape cu frontul în puț, așa că ai grijă. Întrecerea-i întrecere”.

În prima lună, după ce a preluat conducerea echipei, nu prea i-a fost ușor lui Mitru. L-au întrecut și Aron și Serafim.

— Și atunci ați venit dumneavoastră,

tovarășe inginer. Erați maestru. V-au dat sectorul cel mai greu din mină. Deschiderea unui orizont. Trei echipe lucrau de zor. Eu și Aron și Serafim. Aș vorbi cu păcat dacă n-aș spune că ne și cam dușmăneam. Mai ales eu și Serafim. Fiecare voia să fie primul. Eu mai ales. Maistrul care a fost înaintea dumneavoastră nu ne-a ajutat. Cînd l-am întrebat cum să perforăm găurile să meargă cît mai bine, a zis să aștept pînă vine să studieze cum devine cazul. „Să aplicăm un stil canadian”, a zis el a doua zi. „Și cu stilul nostru cum rămîne?” l-am întrebat eu. „Rămîne afară”, a zis el și mi-a ris în nas. Din ziua aceea nu l-am mai întrebat niciodată nimic.

— Ați venit dumneavoastră și a ciștigat Mitru. Nou record al minei. Mitru era mai tînăr decît noi și avea ochii mai frumoși, a zis Serafim cu răutate.

— A ciștigat priceperea și hărnicia, a zis inginerul șef. Nu-l laud. Dar așa-i. Mitru, în orice făcea, pune suflet. Voi nu prea. Și-apoi, voi erați sus deja, iar el abia urca. Nu-l amelișeră înălțimile recordurilor și nici nu se lăuda cu meseria pe care o știe. Pe toți v-am ajutat în aceeași măsură. Numai că Mitru a primit imediat ajutorul meu, iar voi, tu și cu Aron, la început mai ales, m-ați pus la încercare. Mai ții minte? Odată ați scos o piesă dintr-un perforator și cînd am ajuns la tine în front ai strigat că nu-i bun, că nu merge, că nu-ți asigur sculele necesare. Ți-am reparat un perforator și a doua zi ai închis conducta de aer comprimat. Să mă pui în încurcătură. Tot eu am căutat ventilul care purta semnele miinilor tale și ai avut aer. Altădată n-aveai lopeți că ți-le-a furat cineva. Și erau ascunse. La fel a procedat și Aron. Norocul meu că am simțit din primele zile care sînt gîndurile voastre și v-am răspuns bine la fiecare întrebare. Ce s-ar fi întîmplat dacă mă lăsam prins în jocul acela periculos în care ați vrut să mă atrageți. La prima ședință ați fi strigat că nu-i bun maestrul. Mitru însă n-a procedat ca voi.

„Nu-mi place cum mergeți cu galeria asta”, ne-ați spus din prima zi, a intrat Mitru în vorbă, vîzînd că Serafim tace, stă cu capul plecat, vinovat. „Nici mie”, v-am răspuns eu. De multe ori am mai trăit ziua aceea și celelalte zile. Că-mi sînt tare dragi. „Ce să facem?” ați zis dumneavoastră. „Să ne înțelegem”, am zis eu. „Cite găuri perforați?” m-ați întrebat. „Douăsprezece”, am zis eu. V-ați uitat la front, ați pipăit piatra, ați lovit-o cu ciocanul, ați pus mina pe perforator și-ați zis să perforăm cincisprezece. „Două în plus la simburile și una la vatră”. „Așa facem”, au zis ei și a doua zi, în loc de cincisprezece vagonete, au încărcat douăzeci. Piatra era tare și nu prea aveau sfredele. Ca să perforăm tot frontul ca lumea ne trebuiau peste douăzeci de bucăți. În cite un schimb și mai multe. Parcă vă văd cum ni le aduceați în spate, de la compresoare. Să nu piardă timp nici un om din echipă. Și-n luna aceea, era luna lui August, am depășit recordul minei. Aron și Serafim erau cu cîteva metri buni în urma mea Flori, fanfară și citeva sticle cu vin. Serafim mi-a întins mina și ne-am împăcat... Iertați-mă, eu am terminat. Poate mai tîrziu, către dimineață, să mai zic și eu ceva.

Galeria

VORBELE bătrînei Floarea parcă i-ar fi vrăjite. Se uitau unul la celălalt suspicioși, vinovați, întrebîndu-se, fiecare în sinea lui, dacă nu-i Aurel, dacă nu-i Ion, dacă nevastă-sa nu-i cumva Ana.

Bularda dormea, dormea, dormea, n-avea cum să le pipăie gîndurile, să le îmbune.

— Pină la miezul nopții mai sînt vreo două ceasuri și pină dimineața încă de citeva ori pe atîta, a zis Serafim.

Aurel a luat lampa instinctiv și lampa i-a alunecat din miini izbîndu-se surd, de podele. N-a ris nimeni. Poate nici n-au observat ce s-a întîmplat. Nici Aurel n-a dat importanță faptului. Se gîndea altfel la nevastă-sa, acum, cînd o știa acasă, cu copiii, așteptînd, ca

și el, Anul Nou. Era secretar de partid și evita să se arate superstițios în fața oamenilor. Pe Lazăr nu-l interesa mitul Anei, reînviat de Floarea.

— Cine se înscrie la cuvînt? a întrebat Aurel, așezînd lampa la locul ei, aproape de obrazul lui Bularda. Flacăra a tresărit și Aurel a crezut, o clipă, că Bularda s-a trezit, că respiră.

— Cine se înscrie la cuvînt? a mai zis o dată Aurel, evitînd astfel să-i răspundă lui Serafim.

— Eu, a zis Pătru, ca trezindu-se din somn.

— Tu? s-a mirat Mitru. Tu ești fratele meu, a mai zis el de parcă nu l-ar fi văzut de multă vreme.

— Eu. Tu mai la urmă că ești mai bătrîn, a zis Pătru.

Bularda dormea, dormea, dormea, somn luminat și încălzit de flăcările lămpilor cu carbid care-l înconjurau vii, care-l boceau în tăcere, să nu le audă decît ingerii.

— Hai, începe, l-a îndemnat Iosif pe Pătru. Ce mai aștepti? Nu-i vezi cum și-au ascuțit urechile?

Și Iosif n-a mai zis nimic. Nu-i prea ieșeau astăzi glumele, așa cum ar fi vrut el.

— Voi nu știți, dar acum cîteva ani m-am cam luat în gură cu șeful cel nou. Îl aveam ajutor pe Simion și el m-a întăritat. „De ce să ciștigăm noi mai puțin ca alții”, a zis el. „Spune-i șefului să ne dea o lucrare mai ca lumea. Să știm pe ce ne sfărîmăm oasele.” Într-o dimineață m-am dus în biroul șefului și m-am plîns. I-am spus că nu-s mulțumit, că eu sînt minier născut și nu făcut. Se uita la mine și parcă nici nu auzea ce vorbesc. Nu știu pe unde-i pășteau gîndurile. „Ai terminat?” m-a întrebat el, într-un tîrziu. N-am știut ce să-i răspund. „Te am în vedere, numai să-ți fie gura mai mică”, a zis el. „Nu-mi plac oamenii care vorbesc mult”. Am ieșit de la el din birou mai prost decît eram cînd am intrat.

— Te știu eu, a zis Serafim, mare boală ai tu să fii șef, să ai sub mina ta cît mai mulți oameni. Mi-a spus el, mie, frate-meu.

O fi și ce zici tu, nu mă retrag, a zis Pătru. Suitorul l-am terminat într-o lună și jumătate. Dar, păcatele mele, cu vreo trei zile mai înainte, vine inginerul în control, nu-i place ceva și mă iau în gură cu el. Nu s-a arătat că-i supărat, dar, după ce a recepționat lucrarea, cînd să-mi dea un front ca lumea, mă trezesc în Oblu. „În iadul acela, tovarășe inginer?”, l-am întrebat. „Mina-i mină, nu-i nici iad, nici farmacie”, a zis el și s-a încruntat la mine cum nu l-am văzut niciodată. Simțeam că-i fierb toți nervii. Asta așteptam. Dar el, nu. S-a stăpînit. „Redeschidem filonul Carolina, în Oblu”, a zis el. „Încă un abataj în plus nu strică.” Tot aburul de la compresoare curgea pe noi. La sfîrșitul șutului eram ca opăriți. M-am jurat să traț chiuulul. În fiecare zi inginerul era la noi, în front. „Mîine vin lăcătușii să vă monteze ventilatorul”, a zis el. „Lichidăm noi baia asta de aburi”. Ventilatorul trăgea el aburii și aerul înfierbîntat, dar pe unde s-a între aerul proaspăt, că galeria noastră era o fundătură în care nici șobolanii nu trăiau. Aburul, în dreptul compresoarelor, stătea ca un zid în calea aerului curat, rece. Au mai instalat un ventilator care ne răcorea frontul. Nici așa n-am vrut să lucrez ca lumea. Cinci sute să ciștig luna asta, mi-am zis eu, dar nu mă las. Îi arăt eu cine-i Pătru. Dacă mă ascuți și mă înțelegi, faci casă bună cu mine. Dacă nu, s-a zis. Poate că inginerul a observat îndărătnicia mea, că vreo cîteva zile m-a lăsat în plata domnului. Avea și el tactica lui. În vremea asta, am redeschis doi metri de galerie, nu mai mulți. Am terminat fundația, cum s-ar zice. Mina era ascultătoare. Piatra se lăsa în voia noastră ca o muie-re adormită pe jumătate. În luna aceea n-am ciștigat mai nimic. Dar nici inginerul nu m-a schimbat la alt loc de muncă. Am văzut că-i mai tare și m-am pus pe treabă. Și iar venea șeful minei în fiecare zi la noi. Într-o zi au început însă necazurile. Parcă cineva m-a blestemat pentru gîndurile negre ce le-am avut. Cînd intru în front, tot ce-am făcut cu o zi înainte, era surpat. Piatra se îndîrjise peste noapte. Putrezise așa dintr-o dată. Nu mi-am pierdut cumpătul. Am început

să armez galeria în desîș. Stilp lingă stilp, grindă lingă grindă. Parcă făceam un adăpost antiaerian. Ca în timp de război. În cealaltă zi, grinzile rupte. Le-am înlocuit și am tras pe sub ele o pereche de juguri. „Mă fac de ris în fața inginerului”, le-am spus la ortaci. „S-a dus dracului examenul.” Și tare-aș fi vrut să-i arăt cine sînt. „Schimbă lemnul”, mi-a zis el. „Lasă salcîmul și pune brad. E mai elastic.” Am schimbat lemnul și cînd am intrat în front, galeria mea era îngropată. Sub vatră, un gol cît să încapă în el o casă. Mă, eu așa om calm n-am văzut. „Umplem golul cu piatră”, a zis el. „Avem rambleu destul”. Am umplut golul și s-a surpat cerimea. Parcă în fiecare noapte se abătea asupra galeriei un cutremur. „Cînd scap de lucrarea asta îmi fac cruce”, i-am spus lui Simion, încet, să nu mă audă alții, că aveam un secretar de partid tare dat dracului. „Nu-i destul să-ți plătești cotizația, să vii la ședințe și să-ți iei angajamente sau să critici”, zicea el. Și-mi plăcea să mă țin de vorbele lui. Avea dreptate. Mai ales că nu m-am înscris în partid de flori de măr. „Mă”, zic eu către Simion care era la fel de curajos ca și mine. „Nu-i lucru curat cu galeria asta. De astăzi începem să stăm la pîndă. O noapte eu, o noapte tu. Să nu afle nimeni.”

Se termină schimbul, pleacă ceilalți, plec și eu, zic, am uitat ceva, mă întorc înapoi și gata, stau de veghe. Să văd eu cu ochii mei, cine-mi tot omoară galeria. Trece un ceas, trec două, nimic. Mă apucă foamea. Scot mîncarea din traistă. Tai o bucată de slănină, una de pîine, mușc din ceapă și mă satur. Din cîteva îmbucături m-am săturat. Cînd stai și nu lucrezi, chiar dacă te apucă foamea, o potolești repede. Pun restul de mîncare înapoi, în traistă, scot sticla, o destup, îmi era sete, apa era pe terminate însă, caldă, stătută, bună de adîpat broaștele. Butoiul cu apă proaspătă era la puț și eu nu aveam cum să ajung la el, că în schimbul acela eram ca un fel de fugă, mă feream de ochii lumii, pîndeam galeria mea să văd de ce dracu se tot surpă, așa am rămas cu setea-n mine, slăbina din stomac îmi cerea apă și eu nu aveam de unde să-i dau, m-am apropiat de compresoare, de bazinele de răcire. Am sorbit, pe săturate, aburi, aburi fierbinți care, în loc să-mi stingă setea, o înrăiau, căldura din galerie mă îneca în sudoare, o simțeam pe buze, sărată, amară, lipicioasă, înjuram, batista nu-mi folosea la nimic, o zdreantă pe care o storceam din minut în minut, în jurul meu liniște, grinzile și stilpii stăteau la locul lor cum le-am răsădit eu, așteptam, așteptam, așteptam, din cînd în cînd mai și injuram să nu mă audă nimeni, am aruncat pe jos niște firimituri de pîine, crezînd că vreun șobolan hămesit de foame, simțînd miros de mîncare, se va încumeta să vină să-mi tină de urît. Am început să-mi pierd răbdarea, n-a venit nici un șobolan, setea mi înjunghia mâtele, cînd, deasupra mea, grinzile au început să troznească. „Lucrul dracului”, am zis eu. O grindă s-a rupt în două ca un băț de chibrit. Mă uitam la ea cu milă, era ca o mină schiloadă, neputincioasă, ca o mină de cerșetor orb care nu știe în ce parte să se întindă după pomană. Să nu pierd teren, am așezat, la repezeală, că de dincolo de grinzi a început un fel de ploaie cu piatră, cite un stilp, pregătiți din timp, sub fiecare capăt de grindă. Muntele n-a fost însă de acord cu mine. Parcă i-ar fi fost galeria o fată vitregă, pe care voia s-o prăpădescă, s-o îngroape de vie. A icnit odată și cei doi stilpi, cît mine de groși, au pîrîit și s-au rupt ca împușcați. „Război greu”, am zis eu. Piatra nu mai curgea din cerime și s-a făcut liniște. Cred că aproape două ceasuri m-am tot uitat la grinda mutilată, la galeria mea rănită de moarte. Și iar au început să se miște stilpii și grinzile, parcă ar fi trecut pe acolo un vînt năprasnic. Cerul minei tuna ca ieșit din minți. M-am uitat în jur să văd unde mă pot adăposti. „Doboară-mă”, am zis și i-am stat în cale. „Doboară-mă.” Încă o grindă și încă doi stilpi au căzut, ca niște eroi, la datorie. Și încă o grindă și încă doi stilpi. „S-a dus un metru de galerie”, am zis eu. „A luat vîntul truda noastră de o săptămînă”. Fron-

DESPRE MINERI

tu arăta de parcă n-ar fi călcat picior de om în el, de când lumea. Și iar s-a potolit furtuna. Bătut de pietre, ostent, m-am așezat pe un capăt de grindă, smulsă de la locul ei și trinită lângă mine. Ostenisem.

— N-aș fi crezut așa ceva, a zis Nicolae.

Bularda dormea, dormea, dormea, ferit și de de vînt și de ninsoare.

„Ce dracu o fi deasupra mea?”, am zis eu. Și m-am bucurat. Un șobolan s-a apropiat de cojile de piine pe care le-am aruncat eu. Le dezgropa cu botul lui mic de sub pietre și le ronțăia. Am văzut că-i flămînd. Dacă ai venit tu s-a terminat cu furtuna. Că șobolanii, știți voi bine, fug din calea surpărilor. Le presimt și fug din calea morții. Cînd se reîntorc înseamnă că-i liniște și pace. L-am lăsat pe el să mă-ncepe și eu am intrat în front. Să văd în care parte a cerului de piatră se ascunde iadul care mi-a făcut atîtea necazuri. Mă întorc, iau ciocanul și încep să dau la o parte grinzile moarte. Stilpii se mai țineau pe picioare. I-am culcat și pe ei pe vatră. Cerimea galeriei era ca o rană neîngrijită, cu sînge și cu puroi. Am început s-o curăț. Dau cu ciocanul o dată, de două ori, de trei ori. Sîngele și puroiul de piatră cădeau la picioarele mele, ferindu-se să mă lovească. Mă dau o dată cu ciocanul și deasupra mea se cascadează un alt cer, negru, de beznă, înalt cît ochii mei nu-l puteau cuprinde. Fac flacăra lămpii mai mare, cît mai mare, prind lampa în mîna stîngă, o ridic și încerc să ajung la capătul golului. Puteam îngropa o biserică în el. Am ieșit afară, trecuse de miezul nopții, șobolanul sătul mă părăsise, mi-am adunat oamenii și, tot pe furie, am intrat iar în mină. O grindă și doi stilpi, altă grindă și alți doi stilpi. Parcă ne-ar fi pus dracul la cazne. Și deasupra grinzilor munți de piatră să infundăm gura golului, să-i potolim foamea. Pînă către seară am terminat ce-a fost mai greu.

Serafim se uita la Pătru cu invidie.

— Știi să te lauzi, nu-i vorbă a zis el.

— Nu-i laudă asta, a zis Miron bătrînul. Așa ar trebui să se vorbească la ședințe. Auzi, Aurele? Întîi fapta și apoi vorba. Eu așa cred.

— Cine se mai înscrie la cuvînt? a zis Aurel, trecînd sticla din care sorbise o gură de țuică în mîna lui Nicolae să facă ocolul mesei.

Afară ninge și bătea vîntul, lămpile ardeau ca niște făclii, și lumina lor mirosea a mină și a țuică.

Povara

CÎND la mină se angaja un om nou, venit de cine știe unde, de dincolo de munții care înconjurau satul, minerii îl priveau cu suspiciune. Pînă să fie primit în clanul lor, omul trecea, fără să știe, prin nemurătate încercări.

„M-am uitat în ochii lui să văd dacă-s limpezi”, a zis Toader, povestind despre un om nou pe care i l-a repartizat maistrul în brigadă. „Erau ei limpezi, dar dincolo de limpezime am mai văzut ceva. În fiecare, cîte-o sămîntă de furtună incolțită. Ca grîul sub brazdă. Nu-i în regulă, am zis eu, dar l-am luat. Eram curios să văd cum crește furtuna în ochii unui om”.

„Cînd zici că s-a petrecut lucrul ăsta?”, a întrebat Miron bătrînul.

„Cînd eram și eu șef de brigadă, că mai tîrziu am fost avansat artificier”, a zis Toader, neștiind încotro bat vorbele ortacului său.

„Aha, a zis Miron bătrînul. Pe atunci parcă erai și președinte de sindicat și-n seama ta se afla și grija față de om. De aceea trăgeau la tine noii angajați”, a mai zis Miron bătrînul, și cu degetele mîngîia grumazul unei sticle plină cu țuică pînă-n gură.

„Cum dracu”, m-am întrebat eu atunci, mă întreb și astăzi încă, „îi învățați meserie pe oamenii ăia noi, cînd, pe vremea aia, tu stăteai mai mult afară. Intrai în mină o dată, de două ori pe săptămînă, să nu uiți drumul pînă-n abataj, ori cînd simțeați că-ți piere din salopetă mirosul de subteran”, a zis Serafim.

„Așa președinte de sindicat să tot fii”, a zis Aurel.

„Îmi pare rău că mă huliți acuma, după sfîrșit”, a zis Toader.

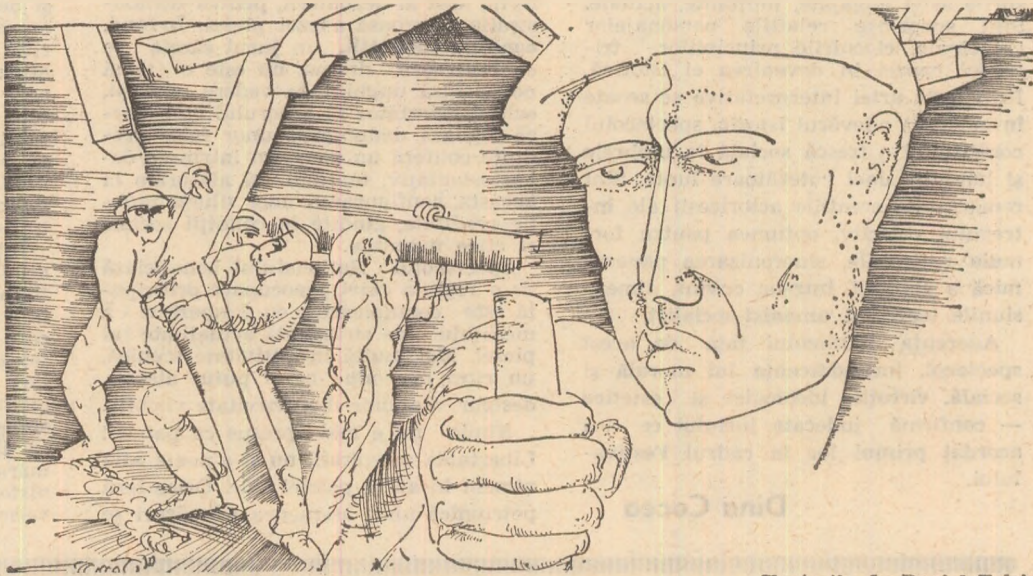
„Lasă că-ți vii tu în fire”, a zis Serafim.

„Povestește mai bine ce-ai făcut cu omul acela nou, cum au crescut furtunile pe care le-ai văzut incolțite ca grîul sub brazdă, în ochii lui”, a zis Miron bătrînul.

„Am ajuns în abataj mai tîrziu decît ceilalți, ortacii erau deja dezbrăcați, căldură, mai și ploua în cîte un loc, am făcut noi poduri căptușite cu carton gudronat, dar degeaba, el s-a oprit în fața lor așteptînd parcă să i se dea onorul. A zis „noroc”, eu l-am prezentat, „noul vostru tovarăș de muncă”, „mă numesc Petru, nu Pătru, Petru Zamfir, atît despre mine”, a zis el, s-a apropiat de un perete, a pipăit piatra, a zis ceva dar nu l-am înțeles, „ce trebuie să fac astăzi?” m-a întrebat, i-am spus, „în grija cui mă dai?”

dacă a fost și marinăr, că femeia-pește cu care și-a însemnat pieptul cam așa îl recomandă”. Am început să mîncăm, Petru nu venise încă între noi, „du-te vezi ce-i cu el”, „nu vrea să vină”, s-a întors Dălie cu răspunsul, „cred că n-are nici mîncare”, i-am făcut noi, mină de la mină, o porție bună de pită, ceapă, slănină, ouă și jumătate dintr-o sticlă de lapte, l-am găsit tot fumînd, ochii, același ca înainte, „mîncă și tu”, am zis eu, „mulțumesc, am alt obicei”, a zis el, „uite ce-i, cu mina să nu glumești, dacă nu mîncîci ca lumea te-n-doie, vezi bine că aici se muncește nu glumă”, am zis eu, „fie, dar pentru ultima oară”, a zis el, a luat pachetul de la mine, l-a desfăcut nepăsător și-a mîncat, stînd în picioare, căzîndu-se parcă să-mi facă pe plac.

„Cînd luăm banii pe ce-am lucrat?” m-a întrebat el după vreo două săptămîni, „peste cîteva zile”, i-am spus eu, „în data de doisprezece este ziua de salariu, dacă n-ai bani te împrumut”,

Ilustrație de Daniel Tolciu

„îmi ajung pînă atunci”, a zis el după ce și-a făcut în cap socotelile. „Brigada dumitale ciștigă bine?” m-a iscodit iar, „după cum vezi că se lucrează, eu cred că vom și ciștiga”, i-am zis eu, „îmi pare rău că trebuie să lucrăm în cîte o zi și pentru dumneata”, a mai zis el fără frică, „mie așa ceva nici nu-mi place, nici nu-mi convine, de la întîi cer să mă schimbe, mai sint brigăzi în mina asta”, a zis el și s-a uitat la mine cu niște ochi întunecați ca noaptea. „Cum vrei”, am zis eu, nu i-am spus care-i situația cu mine, că-s și președinte de sindicat, or fi vorbit oamenii mei, m-am gîndit, cîrtesc și ei, de ce nu vorbesc oare pe fa-ă? și pentru prima oară de cînd aveam funcție politică, m-am temut, să nu începă la ședințe, că doar nu eram scos din producție.

N-am așteptat să-și ceară el mutarea din echipa mea, i-am spus șefului de mină să-l repartizeze în altă brigadă, eram sigur că începe să mă birfească, dar n-a scos o vorbă. „Noroc”, ce mai faceți tovarășe președinte-brigadier? Îmi zicea cînd mă întîlnea, simțeam că-i batjocoritor, aș fi vrut să-l pun la punct, să-l alung dintre noi, dar încă nu-i aflasem nici o hibă. Șeful de cadre cunoștea cazul, i l-am adus la cunoștință, urma să-l cheme la el să-i ceară autobiografia, dar Sabin, fie iertat, știți voi cum tot amîna lucrurile de pe o zi pe alta, muncitorii erau lăsați mai la urmă cu dosarele, pe primul plan se aflau intelectualii, inginerii, unii erau unși cu toate unsorile și trebuia să prevenim sabotajele, așteptam să-i citesc documentele, să văd cine-i, de unde vine și cîte a făcut pînă să ajungă la noi. Eram convins că are ceva la activ și că, după ce-și adună niște bani, după primul salariu o-ntinde. Bine știți, mai ales tu Aurele, că n-a fost așa, Petru Zamfir lucrează și astăzi, calificat, șef de brigadă, se bagă unde e mai greu și mai periculos. Nu cred că-i știe însă nimeni povestea, cauza care l-a făcut să rămînă între noi. Mă mir cum de n-a venit la priveghiu, poate vine mîine. Că Bularda a lucrat și cu

Am luat salariu, către seară, cum îmi era obiceiul, mă duc la crișmă să beau o bere. După ușă, singur la o masă, Petru Zamfir, cu o sticlă de rom în față. Tot ce vă spun despre el de acum înainte rămîne între noi. N-aș vrea să zică despre mine că-s mincinos. „Ce faci ortace?” l-am întrebat, așezîndu-mă cu el la masă. „Beau”, a zis el și ochii îi erau de tot limpezi. Am luat o bere, am ciocnit, noroc, noroc, am mai luat eu încă două beri să nu mă tot întrerup din vorbă că începuse Petru să-mi povestească viața lui. „Am fost marinăr”, a zis el, „tocmai plecasem din Constanța cînd un tovarăș de-al meu, eram numai amîndoi pe punte, a căzut în apă și s-a înecat. Cu o seară înainte, păcatele mele, ne-am certat zdravăn, în văzul lumii, pentru o femeie”. „Tu i-ai dat brînci, a zis căpitanul, nu întorc vaporul din drum pentru tine, te predau la întoarcere”. m-au închis într-o cabină, vreo șase luni numai piine și apă și cîte o gamelă de spălături de pe vase, ca un

cîine, mai rău ca un cîine, ne-am întors și m-au condamnat. Eram vinovat ca și dumneata. Toți marinarii mi-au fost împotrivă, i-a amenințat căpitanul, eu n-aveam martori decît cerul, stelele și marea, că era noapte și n-am avut cum să mă apăr. Nici n-am încercat, că mortul, înainte de a ne certa, mi-a fost un bun prieten. Femeia, nevasta mea, amîndoi tăifăsuind în casă la mine, în patul meu, așa i-am găsit. Dacă-l cutîtam atunci poate ar fi fost mai bine. La închisoare l-am cunoscut pe unul Jude, miner de-al vostru, plătînd și el păcate nevinovate. Ne-am legat prietenii pe viață. Eu am scăpat cu cîteva luni înaintea lui, m-am angajat la o mină să-nvăț meseria, să-l aștept, ca după ce scapă și el să ne întîlnim aici. Dar alt blestem a căzut pe capul meu. Am întîrziat la întîlnire cîteva luni, voiam să mă îmbrac, să vin în satul lui ca un domn, el s-a întors și bine știți s-au sfîrșit toate. A murit, dacă de Jude este vorba am zis eu. Așa-i a zis el. Am întrebat de el, nu mai este mi s-a spus și atunci, în prima zi cînd am lucrat în echipa dumitale, cînd voi ați început să mîncăți, m-am legat cu greu jurămint de mina asta. Pînă nu găsească moartea care mi-a furat prietenul, să-i tai ghearele, s-o string de gît nu mă las. De atunci tot caut. Mă mut de la o echipă la alta, aș vrea să rămîn și după șut în mină, dacă pui o vorbă bună să mă lase maistrul, garantiez eu de viața mea, dau și-n scris, dar nu mă las pînă cînd nu-i aflu culcușul. Poate o fi aceeași care l-a jefuit de viață și pe marinarul acela, care mi-a mîncat și mie mulți ani. Pînă mor trebuie să dau de ea.

Ochii îi erau limpezi ca izvorul. Mă uitam la el, nu știam ce să-i spun, așa autobiografie n-am mai auzit și nici un astfel de angajament. Auziți voi, să caute culcușul morții. Și astăzi, că m-am interesat mereu, își schimbă locul de muncă de la o lună la alta, cu toată echipa după el, să spună tovarășul inginer Miron dacă nu-i așa, rămîne după schimburi, să nu-l opriți, spunîndu-le celorlalți că nu-i aranjat cum trebuie abatajul”.

Festivalul dramaturgiei românești

Premiul I: PUTEREA ȘI ADEVĂRUL

FESTIVALUL dramaturgiei românești a luat sfârșit, juriul recunoscând unanim indubitabilul succes al spectacolului **Puterea și Adevărul**, piesa scriitorului Tiuș Popovici, magistral interpretată de talentatul colectiv al teatrului „Lucia Sturdza Bulandra” condus de Liviu Ciulei, remarcabilă personalitate artistică, talent polivalent a cărui viziune și concepție regizorală confirmă încă o dată maturitatea unei autentice creații. Spectacolul descifrează cu acuitate semnificația conflictului social, reușind totodată să reliefeze o tipologie umană integrată în timpul istoric și ideologic al societății noastre. Impresionează suita scenelor — etape istorice —, evoluția caracterelor și victoria reală a adevărului. Liviu Ciulei este credincios în acest spectacol bogatelor semnificații ale dramei, manifestând o atitudine politică și artistică ce demonstrează plusurile artei angajate, militante, actuale. Sînt surprinse relațiile personajelor principale, ciocnirile principiilor, triumful cauzei în devenirea ei istorică. Prin forța artei interpretative se scoate în evidență adevărul istoric, spectacolul constituind o frescă socială în umbrele și luminile unei culezătoare lupte. Sînt remarcabile creațiile actoricești ale întregului colectiv, opțiunea pentru formula regizorală, sincronizarea panoramică a acțiunii, într-un cuvînt, dimensiunile teatrului umanist-socialist.

Aderența publicului față de acest spectacol, incandescența lui morală și socială, virtuțile ideologice și estetice — confirmă judecata juriului ce i-a acordat primul loc în cadrul Festivalului.

Dina Cocea

Premiul II: UN FLUTURE PE LAMPĂ

IN TRE autorii noștri dramatici, Paul Everac s-a impus prin statornicia și acuită sa preocupare față de faptele realității contemporane. Pasiunea invederată pentru dezbateră, pentru dialog se reflectă viabil în scrierile sale teatrale. Dacă ceva îi repugnă acestui scriitor, cred că este glosarea — fie ea oricît de calofilă — în jurul nimicului. Everac știe, așa cum o demonstrează scrisul său, că teatrul este o tribună de dezbateră și afirmare a ideilor, că spectatorului de azi nu i te poți adresa imaginînd conflicte fade, artificiale, fără impact cu realitatea. Actualitatea este un imperativ al dialogurilor sale scenice, indiferent de formula dramatică la care ar apela. Iată, de pildă, piesa de la Naționalul bucureștean, **Un fluture pe lampă**, care face mereu săli pline, interesînd spectatorul. De ce? Ar fi multe de spus. Dar mai ales, cred, pentru caracterul ferm, acut al dezbaterii, pentru demonstrația riguroasă a tezei piesei. În fond, condiția libertății, în jurul căreia se concentrează drama, nu este o temă nouă. Însă unghiul de vedere realist, ochiul neiertător al autorului care parcă oficiază denunțarea unor false credințe conferă un patetism intrinsec, de loc ostentativ, textului. Să alăturăm la aceasta, configurarea unor siluete umane credibile, gândite în condiții sociale și etice nuanțate.

Spectacolul Naționalului beneficiază de o regie a cărei preocupare principală este comunicarea cu limpezime a mesajului de stringentă actualitate al piesei. Mai multă inventivitate scenică, un ritm mai viu ar fi putut atenua, desigur, o anume discursivitate vizibilă.

Nimic nu e mai presus ca patria! Libertatea adevărată nu și-o poate afla nimeni în afara patriei sale. Orice teză potrivnică unor asemenea adevăruri se

clădește pe schelele minciunii, ipocriziei.

Iată, în esență, morala conținută, demonstrația pe care, prin evoluția lor, o propun indirect personajele piesei. Avem astfel, fie și succint, argumentele selectării spectacolului pentru finala Festivalului dramaturgiei românești și ale premierii sale.

Nicolae Dragoș

Premiul III: PITICUL DIN GRĂDINA DE VARĂ

NU cred că greșesc numind spectacol de excepție realizarea Teatrului de stat din Tîrgu Mureș (secția română) a piesei lui Dumitru Radu Popescu **Piticul din grădina de vară**. El e astfel suma rezolvărilor scenice de calitate pe care le-a mînuit și determinat tinărul regizor Dan Micu cu deplină stăpînire și maturitate. Meritul fundamental ce-i revine lui Dan Micu este detectarea unei chei prin care se pătrunde în intimitatea structurii poetice — deloc facile — a textului. Ai impresia că piesa a fost scrisă pentru acest spectacol sau, și mai mult, că spectacolul a scris piesa, coagulînd într-un tot unitar artistic salturile de idei, de imagini poetice.

Înțelegînd pe deplin soluția aleasă, asistăm la actul lucid și în același timp fierbinte al traducerii acestei înțelegeri în consecventă tensiune pur scenică, care ea justifică și emancipează poezia textului. Această tensiune dramatică am numit-o „pur scenică”, pentru că nu reprezintă o tensiune echivalentă cu o scenă dramatică din viață, ci explică drama plină de măreție și diurn a unei eroine comuniste executate pentru ideile ei și a vermiculării personajelor ce trebuie să

În afară de premii, juriul Festivalului a mai acordat și două mențiuni: spectacolului Teatrului Giulești Simbăta Ia Veritas de Mircea Radu Iacoban (regia Geta Vlad) — din care a reținut această imagine — și spectacolului Teatrului maghiar de stat din Cluj Strada ingerilor șchiopi de Bálint Tibor (regia, Szabó József).

ducă crima la împlinire. Toate sînt expuse într-o foarte clară și în același timp stranie atmosferă scenică. Acest component al rezultatului scenic, pe care l-am numit „straniu”, nu astupă cu nimic înțelegerea, nu face din poveste un caz straniu și izolat, ci, paradoxal, creează o senzație metaforică cu forță de generalizare, și devine o modalitate de a face să vibreze tragismul și proporția eroică, conținută și nu declarată, a personajului Maria.

Excelentul spațiu scenic, determinat împreună cu scenograful Romulus Peneș, ca și costumele semnate de Anna Tamás, reprezintă o esențializare modernă a unei realități istorice. Concepția regizorală, sigură și cu claritate înminată colectivului de interpreți, a făcut ca întregul ansamblu să capete o deosebită unitate și un înalt nivel interpretativ.

În concluzie, pot afirma, cred, că spectacolul Teatrului din Tg. Mureș continuă tradiția cea mai bună și novatoare a școlii interpretative și a regiei românești, marcînd un pas înainte în strădaniile noastre permanente de a fi în consonanță cu progresul contemporaneității.

Liviu Ciulei

EXTRAORDINAR, această doamnă dreptă, zveltă, într-un talar alb impecabil, cu un chip de fildes tăiat în unghiuri subtile și cu un zîmbet puțin misterios, are 80 de ani. I-a împlinit la 26 august. Îi ascult vocea melodică în timp ce-mi dezvăluie în surdina și foarte parcimonios cite-o secvență a strălucitului ei destin artistic. Îmi amintesc cît m-a tulburat acest glas, ținuta statuară, privirea enigmatică, atunci, în 1947, cînd am văzut-o în prima oară, dominînd întreaga trupă și toată scena Naționalului, în piesa lui Arthur Miller **Toți fiii mei**.

A debutat în 1914, în rolul fiului Kareninei și Liviu Rebreanu a observat numai decît că are o înzestrare aparte. Prezența-i scenică a răscolit-o pe Maria Ventura, care i-a dedicat în 1920 un studiu-portret afirmînd că „are un fel excepțional, lăuntric, concentrat și simplu” de a interpreta, „o simți făcută pentru teatrul modern, aspru, profund, amar și omenesc”. L-a tulburat pe Camil Petrescu, care o definea ca „foarte dramatică”, notînd (în 1933) că „impresionează profund sala”. „Marea noastră artistă, eleva cu care mă mîndresc”, a consemnat Lucia Sturdza Bulandra în memoriile sale. Dar toate acestea le găsesc în ziare și cărți; artista vorbește despre sine puțin, anevoie, cu pudoarea autentică a omului de distincție, ostil spectacolului personal.

Alegerea profesiei? Am dorit să fac teatru și l-am făcut. Impotriva tuturor dificultăților, a neînțelegerii familiei. Înciputul carierei? Lucia Sturdza Bulandra, profesoara mea, ne-a luat din anul doi de Conservator, pe mine și pe Tanți Cutava, în compania ei, ne-a încredințat de la început discipline, ne-a ajutat, ne-a învățat scrierea, seriozitatea în muncă și dacă am lucrat, timp de peste cinci decenii, cum am lucrat, ei îi datorez totul: cariera mea, viața mea. Cum am intrat la Național? Am fost chemată de director, Liviu Rebreanu, care mi-a oferit „un angajament excepțional”. Ce rol m-a interesat mai mult? Toate rolurile m-au interesat. Nu, n-am cerut niciodată să joc ceva anume. Nu, n-am refuzat niciodată să joc ceva anume. Vă decepționez, nu-i așa? — mă privește scrutător distinsa interlocutoare.

Cum să mă decepționați, admirabilă doamnă a scenei române? Sînt deosebit de onorat că mi-ați dat posibilitatea să vă ascult în seara din preajma aniversării dumneavoastră. Ne aflăm încă în ambianța marii noastre sărbători naționale și dum-

Aura Buzescu la 80 de ani

neavoastră faceți parte, cu puternică personalitate, din acel strălucit capitol al culturii românești noi care e teatrul. Ați dat un relief cu totul deosebit unor roluri din piesele românești ce salută revoluția — **Iarbă rea** de Aurel Baranga, **Pentru fericirea poporului** de Aurel Baranga și Nicolae Moraru, **Hanul de la răscruce** de Horia Lovinescu, **Arborele genealogic** de Lucia Demetrius — împlinind cu har dramatic și superioară intuiție ce era imperfect într-un rol sau altul. În ultima oră de Mihail Sebastian ați susținut rolul episodic al secretarei Werner într-un mod atât de surprinzător — ca o forță necunoscută, amenințătoare, ivită în lumea piesei — încît după ce s-au stins aplauzele în marea sală pariziană unde dădea reprezentația Naționalul nostru, decanul criticilor francezi, Robert Kemp, m-a rugat să-i spun „Cine e domnișoara aceea senzațională?” Ați creat o figură memorabilă în piesa lui

Andersen **Nexă Cei din Dangaard**. Spectatorii care v-au văzut în **Trei surori** nu vor uita niciodată patetismul sublimat al rolului. Ați conferit o vigoare dramatică ieșită din comun unor personaje din literatura universală contemporană, depășindu-le cu mult prin interpretare, găsind modalități de o tulburătoare modernitate în configurarea eroinelor din **Invitație la castel** de Anouilh, **Vizita bătrînei doamne** de Dürrenmatt, **Regele moare** de Eugen Ionescu. Ați sprijinit, prin prezența într-un rol mic, spectacolul **Cei din urmă** de Gorki cu care tinerii actori se prezentau la concursul republican și-mi amintesc cum sala întreagă v-a făcut o adevărată manifestație...

TOATE acestea le spun în gînd. Conversația cu artista poporului Aura Buzescu, laureată a Premiului de Stat, e alcătuită din vorbe puține și tăceri multe. Sobrietatea impunătoare, atât de relevantă pe scenă, e și a omului, în viața de toate zilele. Concentrarea maximă și stilul auster sînt caracterizante și pentru actriță, și pentru femeie. O natură interiorizată, reflexivă, un temperament dramatic prin excelență, o uriașă forță tragică, însă comprimată în cele mai lapidare expresii. Cît și cum au înțeles regizorii să folosească personalitatea aceasta aptă a se încarna în indiferent ce faptură din indiferent ce repertoriu? Am colaborat cu mulți regizori — amîntește actrița. Cu tinărul experimentator străin Karlheinz Martin și cu experimentatul Paul Gusty. Am conclucrat excelent cu Victor Ion Popa, în trecerea mea pe la Teatrul „Maria Ventura” și l-am considerat un regizor foarte dotat pe Al. Mihalescu, în perioada scurtă cînd m-am aflat în compania „Excelsior”, în 1919, alături de Storin, Manolescu, Elvira Popescu. L-am stimat și l-am urmat pe Ion Sava, care mă distribuise în Violaine din **Ingerul a strigat pe Maria** de Paul Claudel. M-am aflat adesea sub conducerea regizorală a lui Sică Alexandrescu. Cele mai multe spectacole le-am creat cu Moni Ghelester. Uneori am fost bucuroasă de ceea ce am realizat. Nu totdeauna. Lucrînd sub îndrumarea unui șef de orchestră capabil îți afli disponibilități

noi. Ești îndemnată să ți le descoperi. Regizorul german Mundorf, care îmi acordase rolul Elisabetei din **Maria Stuart**, m-a oprit la un moment dat și m-a rugat să iau parte la un număr de repetiții speciale pentru ca să învăț a respira corect. La început am fost surprinsă, dar apoi l-am urmat și deși aveam pe atunci patruzeci și șapte de ani am fost pe deplin mulțumită că pot învăța și stăpîni atât de importanta tehnică a respirației. Cînd mi s-a încredințat rolul din **Trei surori** mi-am manifestat îndoiala, arătînd că sînt prea în vîrstă. Regizorul m-a convins să-l accept și să-l duc la capăt. Alteori însă și el se poate înșela. Personajul din **Regele moare** m-a depășit; l-am pregătit și în condiții grele, fiind foarte suferindă, dar nici nu l-am putut realiza; din punct de vedere artistic, îl consider nereușit.

Am putea fi oare de acord cu această ultimă autocertificare? Mai degrabă nu. N-am văzut-o niciodată, în ultimii treizeci de ani, pe eminenta actriță a Naționalului în posturi inexpressive, ci totdeauna modelînd cu fervoare lăuntrică și laconism exterior, cu suplete a gândirii și în tonalități majore eroine de o poezie dură, cu totul particulară. Pentru creațiile din ceilalți treizeci de ani, stau mărturie succesele reputate în roluri grandioase — Margareta din **Faust**, Lavinia, în tragedia o'neill-iană **Din jale s-a intrupat Elektra**, Ofelia din **Hamlet**, soția din **Tatăl** de Strindberg, Hedviga din **Rața s'întăcit** de Ibsen, Ana din **Măstera Manole** de Blaga, Ifigenia în piesa omonimă a lui Mircea Eliade — precum și caracterele nete, construite în piese de mai mică însemnătate, cărora suflul grandios al interpretei le dădea o bătaie de aripă neașteptată, ridicîndu-le brusc în ochii publicului și ai criticii.

O ROG să-mi spună cum construiește un rol: pornind de la mască, de la replică? Îmi spune că nu a pornit niciodată de la un singur element, iar măsăritu nu i-a acordat niciodată o pondere în procesul de edificare a rolului. A considerat esențială documentarea asupra personajului, în sensul cel mai deplin al cuvîntului, cunoașterea cît mai amplă, anti-

„Stejar — extremă urgență“

În fiecare dintre reconstituirile cinematografice dedicate lui August '44 pulsează patetic evenimentele reale, dinamica gesturilor colective; din imaginile de frescă, din chipurile eroilor exemplari se recompune spontan parcă, în amintire, în sensibilitatea contemporanilor, semnificația actului istoric. Narațiunea, story-ul propriu-zis, „citează“ fapte adevărate, acțiunile consemnate în documentele de acum 30 de ani. Invenția, fantezia se supun datelor precise. Chiar și titlul noii pelicule, **Stejar — extremă urgență** (așa suna ordinul cîfrat adresat armatelor române pentru a intra în dispozitivul de luptă împotriva trupelor hitleriste din București), subliniază tocmai intenția cineaștilor de a accentua latura evocatoare, de a subordona elementele ficțiunii detaliilor revelatoare din zilele premergătoare insurecției antifasciste. Aventurile voit palpitate, urmărind capturarea planului „Margareta II“, dobîndesc consistență, viabilitate, nu prin ele însele, ci prin temeritatea împlinirilor reale pe care le sublimează.

Episodul autentic transpus pe ecran — așa cum l-au recreat și circumscris genului bazat pe suspense scenariștii Horia Lovinescu și Mihai Opreș — își capătă intonațiile sale maiestruose datorită rapelului permanent la evenimentele importante ale istoriei. Secvențele ilustrînd coordonatele acelui moment de răscruce (ne referim la introducerea personajelor în scenă, la caracterizarea lor din primele cadre, ca și la finalul amplu concludiv) își îndeplinesc menirea explicit, stabilind premisele, ca și rezonanța generalizatoare a conflictului. Dar subtilul echilibru dintre înfriga cinematografică și realitatea evocată se alcătuiește în primul rînd prin contrapunctul izvorît din alăturarea fragmentelor extrase din actualitățile epocii. Alesse cu deosebită măiestrie, inserate cu abilitate în substanța epică, imaginile documentare modifică dimen-

siunile tramei; atmosfera războiului, orașul sub atacurile aeriene, detaliile de luptă, discursurile demente ale lui Hitler se inserează de fiecare dată cu originalitate în filmul **Stejar — extremă urgență**. Uneori, o mișcare de aparat gîndită de regizorul Dinu Cocea și de operatorul Ion Marinescu, continuă dinamica impusă cineaștilor de acum trei decenii de viața însăși; alteori racordul se naște din compoziția plastică a cadrelor, iar procedeul „graphis color“ conferă unitate întregului, utilizat fiind cu funcționalitate, nuanțat, de autorul imaginii. Instantaneele surprinse de documentariștii epocii completează inspirat ambianța sau definesc frîmintările sufletești ale eroilor implicați în acțiunea plină de romantism a dobîndirii planurilor secrete ale comandamentului german. O suită de portrete se proiectează astfel, prin reflexie, pe fundalul autentic. Vital, robust, participînd mereu eficace la toate episoadele dramatice, imaginate de scenariști, muncitorul Toma (creionat cu savoare și veridicitate de Amza Pellea) deschide galeria de chipuri umane; căpitanul Udrea (interpretat corect, de-a lungul întregului film, de Constantin Bălan) sau inginerul Comșa (Mihai Pălădescu) și colonelul Dumbrăveanu (Geo Barton) multiplică prin simplita lor prezență notațiile sugestive despre oamenii care au contribuit la înfrîntarea actului revoluționar de la 23 August. Patriotismul, luciditatea, fermitatea lor sînt reliefate retoric, o dată în plus, prin contrast cu psihologiile quasi-patologice ale hitleriștilor (Ion Caramitru reușește însă să-și compună verosimil rolul, depășind cu rafinament trăsăturile diabolice și uneori contradictorii ale partiturii sale, în timp ce Vasile Cosma pedalînd constant doar pe resurse interpretative exterioare, uzînd numai și numai de masca odioasă pe care inițial și-a construit-o, își împinge personajul către grotesc).

Din tabloul reconstituit cu minuție în filmul **Stejar — extremă urgență** nu lipsesc nici scenele de gen: cabaretul, cupletul „Tănase“, sau numărul vînzătorului ambulant (jucat, ca de obicei, cu aplomb și umor de Jean Constantin) aduc ceva din atmosfera vulgar-pitorească a perioadei interbelice. Concepute de autorii peliculei ca, alte două atractive și elocvente pete de culoare, înfruchipînd sintetic alte două medii sociale, cele două figuri feminine dobîndesc greutate datorită sensibilității și prestanței interpretelor Irina Petrescu și Cornelia Gheorghiu; evident, amplasarea celor două partituri diferă, dar credem că ambele actrițe izbutesc să creeze — una ca protagonistă a dramei, cealaltă într-o apariție episodică — niște adevărate portrete, ilu-

minate de puritatea gesturilor și de intensitatea privirilor.

Stejar — extremă urgență a solicitat puterea de invenție a scriitorului Horia Lovinescu (descoperim, în structura originală a eroilor, în interesanta simetrie a dispoziției lor, similitudini cu lumea dramaturgiei sale), ca și romantismul evocator al scenariștilor Mihai Opreș și al regizorului Dinu Cocea (să nu uităm: cei doi cineaști au colaborat și la realizarea serialului de aventuri **Haiducii**); travaliul lor, animat de nobila dorință de-a transpune pe ecran o pagină remarcabilă a istoriei noastre naționale, se înscrie efectiv în suita de opere ce compun epopea cinematografică românească.

Ioana Creangă

Secvență din filmul „Stejar — extremă urgență“

cipată, cu finisarea ulterioară a datelor pentru stabilirea gîndirii și stării afective proprii eroinei și numai ei. Dar pornirea se bazează pe o certitudine fundamentală („Întră în rol imediat, de la început, uimitor, ca o somnambulă“, — spusese, zîmbind, Victor Ion Popa.). A fost acesta și un mod de creație recomandat la catedră? Da, în cei șapte ani de profesorat la Institut, maestra Aura Buzescu a predat, desigur, studenților — care i-au fost dragi, apropiați — și datele propriei experiențe. Ei evocă, fără sentimentalism dar cu o evidentă afecțiune, intact păstrată, pe Victor Rebengiuc, Gheorghe Cozorici, Mircea Albulescu, Sanda Toma, Gina Patrichi, Vasile Nițulescu.

Mai întreb:
— V-ați întîlnit vreodată cu filmul?
— Nu, niciodată.
— Cum a fost posibil?
— Nu știu.

Cine ar putea răspunde la această întrebare?
— Regretați?
— Singurul meu regret e că am lucrat prea puțin în teatru, în raport cu cit mă știam în stare să muncesc. În 1965 m-am retras, socotind că, la un moment dat, trebuie să ai înțelepciunea de a pleca. Desigur, nu e ușor să te rupi de scenă, mai ales cînd ești o fire solitară și cînd ți-ai dăruit întreaga existență exclusiv artei. Dar nu m-am rupt și de teatru. Văd spectacole de citeva ori pe săptămînă și cînd vreunul îmi place îndeosebi, îl revăd de două și de trei ori — și mă întorc acasă fericită, populîndu-mi singurătatea cu imaginile și chipurile, cu momentele și ideile care m-au încîntat...

Această doamnă dreaptă și zveltă, într-un taior alb impecabil, cu un chip de fildeş tăiat în unghiuri subtile și cu un suris vag misterios, poartă în mod extraordinar cei optzeci de ani împliniți. Pomeneste adesea de solitudine; dar poate fi realmente singură o artistă care a lansat, prin puterea geniului ei, în cosmosul visurilor noastre, atîtea ființe memorabile și în fața cărora noi, spectatorii credincioși, nenumărații spectatori, ne înclinăm cu adînc respect?

Sîntem mereu alături de dumneavoastră, mult stimată Aura Buzescu și vă rugăm să primiți cele mai calde urări de sănătate și bucurie împreună cu recunoștința pentru tot ceea ce viața dumneavoastră artistică exemplară ne-a dăruit cu atîta generozitate.

Valentin Silvestru

OAMENI, IDEI, IMAGINI

● Ne pare bine că putem sublinia hărnicia, seriozitatea și verva cu care posturile noastre de televiziune și echipele lor de reporteri ne-au prezentat cu laudabilă promptitudine demonstrațiile, serbările, evenimentele politice și diplomatice atît de interesante, de semnificative, ce au avut loc la București și prețutîndeni în țară, în buchetul de zile festive. Împrejurările erau favorabile pentru camerele de luat vederi: soare mult, briză ușoară, oameni cu fețe vesele, copii frumoși pe care-i priveai cu drag, mari fanfare festive. Decorul acesta fastuos, dar natural, a fost surprins și urmărit, cu pricepere tehnică și bun gust al privirii, de reporterii televiziunii. Nici comentariile n-au fost mai prejos de imagini. Deci, succes total. De ce, oare, n-a fost poftit și un poet, o scriitoare, un dramaturg, o poetă la acest festin al ochilor, nu știm. Sîntem înclinați a da vina pe noi înșine. Televiziunea, gazdă din zi în zi mai primitoare, ar fi acceptat, desigur, inițiativele bune, ideile originale. De data asta, laudele se cuvin, în exclu-

sivitate, colectivelor sale de reporteri și de redactori care povestesc atît de frumos cu „camelele“ lor de prins imagini.

● Libertatea lucidă, responsabilă, a scriitorului, a interpretului, — ne-a spus Ion Dodu Bălan în editorialul revistei TV — rezultă ca o condiție firească, din implicarea lui socială și politică, în drumul către frumos. Literatura nu este, nu poate fi militantă decît în măsura în care reflectă viața și munca poporului, dacă izvorăște din ele și se întoarce la ele, iluminată de arta propriei autorului. Această literatură conține datele universului nostru uman, în forme estetice. Operele literare adevărate, ele însele fructe ale muncii, evocă și redau atmosfera autentică a mediului social, tumultul existenței, oamenii și pasiunile lor mici și mari. Ion Dodu Bălan și-a formulat ideile cu sobrietate și precizie, scriînd un editorial de importante semnificații actuale.

● Interpretarea poeziei este pentru Margareta Pogonat un act de creație. Versurile trec prin suflet, le auzi de pe buzele artistei și le citești în privirea ei gravă. Poezia devine o incantație, dragostea și durerea sînt vii și palpabile, așa cum numai talentele mari le pot reda.

● De-a dreptul emoționantă audia pe care ne-au oferit-o cele trei fete din Botoșani, interprete originale și inspirate ale versurilor lui Eminescu. Dacă micul lor grup, omogen și talentat, ar renunța la numele — hibrid, absurd — pe care și l-a luat, dragostea noastră le-ar trimite numai flori albastre.

Mircea Rimniceanu

Promisiuni și realizări

● Una dintre cele mai bune transmisii radiofonice din dramaturgia originală pe care le-am ascultat în acest an este **Mama** de D.R. Popescu. De ce un asemenea valoros text, prezentat într-o excelentă interpretare, a fost atît de rar reluat după premiera sa din 1971 și de ce acum singurul spațiu ce i s-a rezervat a fost seara de duminică, programul III, iată întrebări pe care dorim să le punem deschis și cu responsabilitate. Scenariul radiofonic semnat de D.R. Popescu se află în incidența concepției teoretice despre artă a scriitorului: „Noutatea unei formule literare a fost întotdeauna legată (mă refer aici în primul rînd la proză și la teatru) nu atît de scriitura propriu-zisă, cit de conștiința, aș îndrăzni să zic, politică a autorului“. Pentru D.R. Popescu, „cel mai dificil rămîne nu să descrii omul de pe lună, ci omul de pe pămînt“, pledoaria sa vînzînd opere care să „descricie din interior experiența inedită a umanității noastre“. Si **Mama** reușește exemplar această, repetăm, textul situîndu-se printre cele mai bune transmisii de teatru radiofonic.

● Deși pînă la sfîrșitul anului mai sînt patru luni, unele observații generale asupra teatrului de televiziune pot fi trasate. Căutîndu-se însemnări păs-trează, alături de repertoriu, statistici și distribuții, acele însemnări programatice prin care

redacția de specialitate își anunța intențiile pentru 1974. Dintre ele, singurele devenite realitate sînt cele legate de ciclul **Oameni ai zilelor noastre** în care am vizionat **Ca o pasăre în colivie** de Anda Boldur, **Femeia fericită** de Corneliu Leu (remarcabilă interpretarea actorilor Silvia Popovici, Colea Răutu), **Cînd trăiești mai adevărat** de Paul Everac, spectacol distinct cu mențiune de onoare la Festivalul internațional de televiziune de la Praga, 1974. **Personalitate pentru concurs** de Corneliu Marcu (premiul I la Concursul de scenarii, 1973), **Prin ochii lor** de Radu Theodoru, **Ziarul de dimineață** de Valentin Munteanu, **Hora întreruptă** de Constantin Popa (foarte bun spectacol al Letiției Popa)... Alte promisiuni așteaptă să fie onorate: piese din repertoriul național și universal, ciclul **Istoria comediei**, mult apreciatele telerecitaluri (se vorbea de cel puțin 10. El este... Octavian Cotescu din 9 ianuarie 1974 neîncadrîndu-se în limitele clasice ale genului). Consemnînd această situație nu ne rămîne decît să apreciem realizările (**Oameni ai zilelor noastre**, pentru multe accente de autenticitate atît la nivelul structurii dramatice cit și la cel al concepției regizorale și actoricești) și să așteptăm serile de marți.

Ioana Mălin

Plástica

N acest stilist de august cu semni-
ficatie mai mare si complexa pentru
istoria noastra contemporana, Bucu-
resti a deveni un oraș al evenimentelor
artifice sarbatoresci. Sub semnul
marilor sarbatori si galei sale
de expozitie si galerii orasului s-au
deschis pentru a primi omagii creatorilor
de trumoni.

Nota dominanta este cea festiva, am-

Relectind o dimensiune proprie anilor
necesităților civilizatei noastre.

Printr-o caracterizare ansamblu a creației, autorul prezintă numeroase și interesante exemple de vizităte în aceste zile, care de la sala Dalles marturisește caracterul monografic cel mai pronunțat, pentru că reprezintă suma preocupărilor în raport cu spiritul momentului festiv căreia îi este închinată. Pentru a sugera permanența valorilor autentice ale culturii românești și procesul dialectic de prelucrare și amplificare a tradiției spirituale progresiste, expoziția oferă vizitatorilor un grupaj conținut în trei articole ce mai reprezentativ arată artiștii români adăptîți entuziaști ai idealor născute odată cu eliberarea: Pallady, Iser, Bessun. Phoe-

adepti entuziaști ai ideilor născute odată cu Eliberarea: Pallady, Iser, Ressu. Phoe-

Premiera la Opera Romana

“Balgescu”

de Cornel Trailescu

rolul **Cancelarului** imperial austriac.) Hero Lupescu s-a vadiat si pe deplin consistent de responsabilitatile politice ce-l reveneau ca registzor al unui spectacol avind drept erou central o atitudine de proeminenta personalitate a istoriei romanesti. Materialul dramatic si muzical nu era cu totul definit, unele ezitari ale autorilor fiind evidente, astfel ca registzorul a optat legitim pentru spectacolul-fresca, cautind a realiza profilul eroului prin incadrarea lui in ambianta carcia de fap si aparține, urmărind apoi sistemul de relații dintre personaj și mediu. În acest fel a fost subliniată ideea că Nicolae Bălcescu este un geniu reprezentativ al epocii, un om providențial pentru sarcinile istorice ale timpului său. Dan Iordacheșcu, interpretind rolul titular, a ambalajat atât de tot altfel de bun actor, cît și și cîntăreț; adică partitura nu-l punea în probleme greu de rezolvat la nivelul

și, în special, tabloul **Tabara lui Avram**
Iancu. Și dramaturgie e foarte bine con-
dusă, deși, din păcate, nu este foarte con-
dusă decât în ceea ce privește tabloul
doveit. Spese ca nu s-a jucat să apară
în rolul restrâns al **Osteanului Roșu** —
dându-i consistență și creând o necesar-
ă și utilă pată de culoare. (În ce pri-
vește rolurile episodice, aceleași cuvî-
le de laudă pînă la urmă în care David
Ohanesian a rezolvat, voca și scenic

de Cornel Trailescu

pregnanta.
Infinitum numele unor artisti cunoscuti,
ca si ale altora mai tineri, intr-o alina-
rare fireasca si stimulativa — Corneliu
Baba, H.H. Gataraj, Al. Ciurcencu, Ion-
Muscelanu, Gr. Saru, Ion Bitan, Vl. Se-
tran, C. Blendea, B. Suvaila, Ion Stendil,
V. Celmare, M. Bandac, Sabbin, Balas-
M. Cilevid, Petre Popovici, Ion
Gheorghiu, N. Groza, apol. Ion Jalea, Ion
Vlasu, Gr. Minea, Cristian Breazu, Gr.
Patrichi, Militia Petrascu, autori ai unor
sculpturi remarcabile, Ana Lupas cu o
truncoasa tapiserie, si gratie ca V. Ka-

Moment plastic festiv

Radu Badila

mal al artei sale), în schimb reliefa
personalităţii revoluţionarii şi gînd-
torului Bălcescu l-a pus la o mai grea
încercare. Patosul nu e suficient în atari
împrejurări. Prin unele momente în-
terpretative, eroul şi-a demonstrat însă
crezul politic pentru a cărei realizare
îşi sacrifică întreaga viaţă. Pentru spec-
tator, pentru spectatorul tînr în spe-
cial, apariţia unui asemenea erou pe
prima scenă lirică a ţării e un moment
important. O anume secvenţă este as-
fel tratată încît devine cheia înţelegu-
rii spectacolului — e vorba de momentul cînd
mănuiră al Revoluţiei de la 1848 : con-
fruntarea cu forţele reacţiunii este re-
zolvată regizoral — pe un intermezzo
orchestral, pînr-o continuă mişcare a
platformei scenei, combinată cu o am-
plă mişcare a ansamblului — mase ce
se adună, se string mereu în jurul Gu-
vernului provizoriu arestat, tensiunea
crescînd pînă în clipa eliberării aces-
tuia. Foarte bine a izbutit Mihaela Ma-
răcineanu să-şi impună personalu-
lă — creînd acel punct fix
pe care pîvotoază, aici, conflictul. Mi-
răcineanu e suficient pusă în relaţie cu
personalitatea lui Bălcescu, pe plan di-
rijoral, dîndu-se aici şi un caracter ex-
cesiv de zgromotos interpretării or-
chestrale.

Saluînd prezenţa, utilă, în reperto-
riu a operei Bălcescu îi menţionăm şi
pe ceilalţi interpreţi care l-au dat viaţă
scenicii : Octav Enigărescu, Valentin
Teodorescu, Corneliu Rîmăţeanu, Con-
stantin Gabore, Ioan Ivoraru, Constan-
tin Iliescu, Ion Stoian, Valentin Loeşhin,
Victoria Buzettei, Magda Ianculescu, Eu-
genia Moldoveanu, Iulia Bucleacanu,
Elena Grigorescu, Valeria Savu, Cor-
nel Nicolae Flores, Dan Zancu, Nicolae
seamnă, care a jucat şi cîntat cu dă-
nă.

zar, Alina Rusecu, Damian Petrescu, A.
 Dumitrache, Wanda Mihuleac, V. Soco-
 liuc, M. Dumitrescu, G. Pusztai, M. Chir-
 mariana Petrascu, G. Pusztai, M. Chir-
 noaga, la care se pot adauga si alte
 nume, dind persoanahtate acestei expozitii,
 alt prin subiectele tratate cit si prin ma-
 niera de realizare, completand acel tur de
 orizont in limitele caruia se inscriu toate
 evenimentele si realitatile actuale.
 Probabil ca, urmarind valoarea angajata
 a lucrariilor si semnificatia lor in contex-
 tul plasarii romanesti, multe dintre a-
 ceste lucrari pot constitui repere pentru
 un muzeu al artei angajate, militante,
 actuala a fatii.

Ariana Trimblizioni : "Tinerete"

Pentru o lume mai dreaptă !

IN biologia populației umane a globului, Conferința de la București va rămâne ca o dată istorică de primă însemnătate, ca un punct de pornire pentru un efort comun, dacă nu și pentru o concepție comună, privitoare la viitorul apropiat al omenirii. Aici la noi s-au formulat, în aceste admirabile zile de august, opiniile competente ale celor mai avizați specialiști; tot aici au avut loc discuții ample și vii, citeodată în aparență contradictorii, în fond orientate către același scop, grija de oameni, de bunăstarea lor, de fericirea și liniștea lor, pe o planetă care poate și trebuie să fie ospitalieră, prin muncă și rațiune.

Va rămâne de neuitat, în cronica evenimentelor politice și sociale, reuniunea aceasta fără precedent ca amploare. Cei peste șase sute de ziariști din mai mult de o sută de țări care au onorat Capitala țării noastre cu vizita lor și cu freacățul activității lor de 24 de ore din 24, au făcut adevărată acrobație profesională, relansându-se în echipe, în ștafete, pentru a putea urmări ședințele de lucru, din zi în zi mai interesante, programate cu chibzuință, cu grija evidentă de a nu se disemina eforturile, de a păstra densitatea comunicărilor și a discuțiilor în jurul celor patru ramuri ale temei centrale.

Deopotrivă de intensă a fost participarea la lucrări a celor mai mult de două mii de reprezentanți oficiali și oficiali ai statelor, ai marilor organizații internaționale, cărora se impune să le adăugăm pe cei aproape o mie opt sute de veritabili pasionați ai problemelor demografice, veniți pentru interesanta **Tribună a populației**. Suma trebuie completată cu mia de tineri din conferința preliminară și — fără să-i mai numărăm o dată! — cu ziariștii din colcvii presei. Totalurile acestui forum-gigant se vor face, cu precizia necesară, abia tirziu după încheierea Conferinței. Ele cîntăresc greu, mult, în balanța acestei reuniuni care tinde să prevadă soluțiile unor ecuații demografice altfel în permanentă mișcare. De pe acum, din zilele Conferinței de la București, se știe că Pămîntul număra — fără să mai insistăm asupra aproximațiilor — 3 miliarde și 860 de milioane de locuitori la 1 iulie 1973, cifră evident cam tirzie, colectată și comunicată de serviciile statistice ale Organizației Națiunilor Unite abia în acest august, fapt care ne poate da o idee despre greutatea ile întimpinate de numărarea oamenilor de pe glob.

Este sugestivă constatarea că la debaterile angajate la București problema numărului total nu a figurat printre chestiunile prioritare. Nici teoriile pro-, anti- sau pseudo-malthusiene (care, de altfel, au fost numai în treacăt evocate). De natură intrucitivă marginală au fost și discuțiile angajate — mai ales la Tribuna populației — privind planningul familial, care tinde să propună, din motive mai mult algebrice decât omeneste, un model simplist, un tip sumar de familie (tatăl, mama, doi copii) al cărei viitor nupoa-ze, în nici un caz, să fie previzibil. Nu au șanse mai mari de a contribui, efec-

tiv, la binele umanității, nici formulele (pur sonore, fără conținut real) care conduc către „creșterea zero” fie în demografie, fie în economie.

UN factor major s-a desprins, totuși, din dezbateri și aceasta este, fără exagerare sau automăgulire, o concepție românească despre perspectiva problemelor demografice. Anume, echilibrul dinamic ce se poate stabili, fără eforturi, în condiții liber-consimțite, într-o lume mai dreaptă. Aceste cuvinte, „lumea mai dreaptă”, sînt nucleul unei mobilizatoare rezoluții propuse Conferinței de la București de profesorul Mircea Malița, ministru secretar de stat și conducător al delegației române la Conferință. Că este așa, atestă declarațiile și comentariile unor personalități de frunte din delegațiile guvernamentale aflate la București. „Documentul românesc tratează esența problemelor lumii contemporane”, a spus, vorbind despre proiectul nostru de rezoluție, reprezentantul Mexicului. „Este primul document de amploare și cu adevărat umanist, prezentat în Conferință” — a declarat, în plenul reuniunii, reprezentantul Statelor Unite ale Americii.

Trăsătura caracteristică a rezoluției românești — adoptată, după cum se știe din presă, în mod unanim de al treilea Comitet al Conferinței — este afirmarea necesității de a se instaura o colaborare internațională generalizată, pe baze mai drepte, mai echitabile, în raporturile dintre țările dezvoltate și cele aflate în diferite stadii, pe calea dezvoltării. Cu o formulă fericită, care a fost amplu utilizată și comentată de ziariștii acreditați la Conferință, profesorul Mircea Malița a spus: Nu explozia demografică, ci **explozia inegalităților**, a decalajului dintre țările dezvoltate și țările în curs de dezvoltare constituie trăsătura esențială a tabloului vieții internaționale de azi. Acest decalaj este efectul nerespectării principiilor etice care trebuie să comande relațiile dintre state și popoare. Desigur, semnele bune în direcția așezării acestor principii la temelia raporturilor internaționale sînt frecvente, înseși dimensiunile mondiale pe care le-a luat Conferința pentru populație demonstrează orientarea activă a opiniei publice și a factorilor hotărîtori către noul curs, pozitiv, constructiv, al vieții internaționale.

Susținînd proiectul românesc de rezoluție în fața auditorilor a căror atenție era, într-adevăr, concentrată asupra temei, profesorul Mircea Malița a făcut o demonstrație strălucită a eficienței generoaselor idei cuprinse în document. Proiectul — a spus reprezentantul țării noastre — pornește de la țelurile nobile conținute în Declarația și în Planurile de acțiune pentru stabilirea unei noi ordini internaționale, adoptate în Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite din aprilie 1974. Propunerea noastră izvorăște, de asemenea, din dorința de a se ajunge, în cadrul Forumului actual de la București, la un consens asupra necesității de a se construi o lume mai dreap-

tă, fundată pe principiile egalității depline, pe respectarea independenței și suveranității naționale, pe neamestecul în treburile interne, avantajul reciproc și pe dreptul fiecărui popor de a se putea dezvolta liber, călăuzit de năzuințele sale ne-egoiste.

PREZENTAREA acestui proiect, făcută în cadrul comitetului de lucru, a raliat, spontan, un număr impresionant de adepți. Și-au pus semnătura, alături de a noastră, în calitate de coautori, reprezentanții Algeriei, Columbiei, Ecuadorului, Guineei, Sudanului și Filipinelor. Au luat cuvîntul pentru a-și formula adeziunea reprezentanții Franței, Uniunii Sovietice, Marii Britanii, Statelor Unite ale Americii, Republicii Federale Germania, Suedia și Republicii Ghana. Cuprins între documentele oficiale ale comitetului, proiectul de rezoluție va veni astăzi, joi, în dezbaterile plenului Conferinței mondiale și putem scrie, cu privilegiul presei de a anticipa, că va reuni consensul unanim — marcînd o dată de prima însemnătate în acțiunea demografică solidară, pentru o lume cu adevărat mai bună, mai dreaptă, o lume de pace, pentru toți oamenii.

Aceeași țintă o au și alte documente propuse de activă delegație a României socialiste. Birourile de presă ale Conferinței au menționat adoptarea prin consens unanim, în comitetul de lucru, a proiectului de rezoluție „Familia rurală” — document de o puternică actualitate și cu o deosebit de interesantă perspectivă, prezentat, în numele delegației României, de Ioan Ceterchi, președintele Consiliului nostru legislativ. Rezoluția reflectă experiențele încununate de succes în țara noastră în domeniul complex al prefacerilor sociale, economice, etice, înregistrate de viața familiilor rurale angrenate în procesele de modernizare, tehnicizare și socializare caracteristice agriculturii în România socialistă. Sistematizarea structurilor rurale, aspectele majore ale metamorfozei intervenite în viața satelor, a colectivităților țărănești, odată cu apariția elementelor de urbanizare, formează un nucleu de experiențe foarte util pentru realizările viitoare.

Aspect din sală

De o audiență foarte largă s-a bucurat și comunicarea ținută în Comitetul al III-lea, de reprezentanta țării noastre, Lina Ciobanu, președinta Consiliului Național al Femeilor. Tema abordată a fost asigurarea creșterii rolului femeilor în strategia complexă a dezvoltării economico-sociale. Pentru anul 1975 — Anul Internațional al Femeii — reprezentanta României a recomandat inițierea unor acțiuni de studiere a condiției femeilor, a tendințelor de evoluție în relația populație-familie. Acest studiu va servi la fundamentarea științifică a programelor de integrare și de promovare socială a femeii, în viitorul apropiat.

Cu mult interes a fost urmărită, în ședință plenară, cuvîntarea profesorului dr. Theodor Burghel, ministrul sănătății. Problemele demografice, a spus reprezentantul țării noastre, sînt, mai presus de orice, probleme ale dezvoltării economice și sociale, de unde concluzia, firească, a integrării lor în programele naționale de progres în aceste domenii, ca elemente inalienabile ale suveranității. Problema viitorului populației ține, așa cum a subliniat președintele Nicolae Ceaușescu în magistrala sa exounere din ședința inaugurală a Conferinței, de progresul multilateral al societății omenitei, de o repartizare justă a produsului național și de stabilirea unor relații sociale echitabile, pe plan național și internațional, datorită cărora oamenii să se poată bucura, în pace, de munca lor și de cuceririle științei, ea însăși pusă în serviciul omenirii.

IMAGINEA pe care ne-o facem despre lucrările Conferinței, despre amploarea și diversitatea lor, despre opiniile prezentate și discutate, despre armonizarea metodelor de lucru și menținerea ritmului optimal în programarea ședințelor, a întîlnirilor, nu ar fi completă dacă nu am avea în vedere activitatea, cibernetică, a secretariatului general al Conferinței, asigurat de serviciile O.N.U. și ajutat, într-o bună măsură, de grupul de lucru al delegației românești, ca gazdă. S-au publicat în presa multor țări opiniile superlative adresate de membrii delegațiilor spiritului românesc de ospitalitate. Aceste păreri măgulitoare, sincere, nu pot fi pentru noi decît un nou și îmbucurător stimul.

Cuvînte aparte se cuvine să scriem, din toată inima, în legătură cu munca dificilă și complicată a conducerii lucrărilor. Președinția activă a Conferinței a fost incredințată, așa cum se știe din reportajele ziarelor, ministrului nostru de externe, George Macovescu. Vom adăuga, bineînțeles, cu firească mîndrie, că șeful diplomației românești este, de asemenea, un frunțas al profesiei noastre. Scriitorul și ziaristul George Macovescu unește vocația pentru literatură și publicistică, în formele lor cele mai moderne și mai înalte, cu talentul, precizia și finețea responsabilității diplomatice, în sarcina nobilă și grea ce-i revine. Am urmărit, cu legitimă satisfacție, aplauzele care au salutat intervențiile, comunicările, concluziile dezbaterilor, făcute de George Macovescu. Am citit și am ascultat, cu aceleași sentimente, comentariile elogioase, despre activitatea ministrului de externe al României socialiste, făcute de ziariști din multe țări ale lumii, competenți prin experiența lor și îndelungata cunoaștere a vieții politice internaționale.

★ ★
Vineri, 30 august, lucrările marelui forum de la București se vor încheia. Se înțelege de la sine că încheierea este numai un act formal. Miile de membri ai delegațiilor se vor înapoia în țările lor, la treburile lor uzuale, dar nu încapă îndoială că rezonanța profundă a Conferinței de la București va continua, va anima nenumărate discuții, va genera studii și lucrări de laborator și de teren, fructificînd, valorificînd schimbul de idei prețioase, realizat la București, pentru o lume mai bună și mai dreaptă.

Mircea Grigorescu

Cartea străină

CU TOATĂ amploarea pe care au luat-o, în ultimele decenii, studiile de sociologie a literaturii, această disciplină se află încă în etapa inițială a programărilor. Aproape toate cercetările apărute până acum au caracterul prolegomenelor la o știință viitoare. Situație incitantă, desigur, pentru orice studios al faptului literar ca fapt social. Cele mai multe dintre lucrările publicate în ultimii ani își revendică prerogativele pionieratului. În același timp, ele atribuie un caracter provizoriu rezultatelor lor. Căci cimpul cercetărilor se lărgeste necontenit, dimensiunile, ordonarea interioară a disciplinei, planurile sale, obiectivele, metodele, instrumentele noii științe se transformă neîncetat: statutul însuși al sociologiei literare este fluctuant. Proiecte, uneori detaliate, sint propuse (precum acela al „diviziunilor” sociologiei literare înfișat la Congresul al XXII-lea al Institutului de Sociologie de la Roma, din 1969). Lucrările binecunoscutului director al Institutului de Literatură și de Tehnici Artistice de Masă (I.L.T.A.M.) de la Bordeaux, Robert Escarpit (*La Littérature et le Social, Sociologie de la Littérature. Le fait social et le fait littéraire* etc.) se vor asemenea proiecte de lucru. O intenție similară are Albert Memmi atunci cînd — în *Probleme de la sociologie de la littérature* — trasează o schemă a noii discipline. În sfîrșit, prima lucrare românească de sinteză a rezultatelor obținute pînă acum, *Sociologia literaturii* de Traian Herseni, se vrea și ea un amplu și totodată riguros „program” de lucru.

De curînd a apărut volumul *Literar și social — Elemente pentru o sociologie a literaturii*, publicat sub conducerea lui Robert Escarpit, cu concursul citorva dintre colaboratorii săi (în traducerea și cu prefața lui Constantin Crișan, cu bogate note bibliografice suplimentare de Florian Gaba). Lucrare a unor pionieri ai sociologiei literare, neavînd o unitate decît prin intenția demersului inițial. Textele care o alcătuiesc, privind raporturile dintre literar și social (Robert Escarpit), preliminarul la o critică literară sociologică (Jacques Dubois), teoria structurilor operei (Charles Bouazis), studiul conținuturilor (Henri Zalamsky), problema succesului și a supraviețuirii literare (Robert Escarpit), relațiile dintre creație, consum și producția intelectuală (Robert Estivals), sociologia publicului literar (Gilbert Murry), lectura (Nicole Robine) și un mic eseu despre literatură și dezvoltare, al coordonatorului, inclusiv citeva excursuri prezentînd un deosebit interes (definiția termenului „literatură”, definiția „cărții” etc.) toate sînt studii convergente alcătuiind o rețea nesistematică, suficient de elastică de întrebări, probleme propuse, proiecte mai curînd decît de răspunsuri. Și e firesc, cum spuneam, să fie așa. Căci în 1970 cînd apărea cartea în versiunea ei originală, nu trecuseră decît vreo doisprezece ani de la publicarea acelui opuscul al lui Robert Escarpit (*Sociologie de la Littérature*) în care profesorul din Bordeaux fixa cîteva jaloane, defrișea terenul pentru noua disciplină. Este adevărat că — deși promotor al sociologiei literare — Escarpit nu era primul studios care și pune problema raporturilor dintre literar și social. Cum arăta Traian Herseni în lucrarea sa *Sociologia literaturii*: „Cotitura hotărîtoare în sociologia literaturii a provocat-o apariția marxismului, care a fundamentat sociologia modernă, asigurîndu-i posibilitatea să se transforme din filosofie socială în filosofie a istoriei, în știința societății”. Nu vom aminti, desigur, eseurile doamnei de Staël, ale lui De Bonald și Barante, ca și definiția lui François Villemain care privea literatura ca o „expresie a societății”. Dar nu trebuie să uităm, de asemenea, că — în afară de grupul bordelez, de un Claude Pichois, de Albert Memmi și de alți citivi, pe care indeobște îi considerăm fondatori-proiectanți ai sociologiei literaturii — sînt atîta cercetători și atîtea alte centre în care — numită ori nu — disciplina și-a avut promotorii ei. Să amintim doar pe Th. Wiesengrund-Adorno și cerul de la Frankfurt pe Main sau lucrările americanilor (J. H. Barnet, B. Berelson și alții). Textele din H. N. Fügen *Wege zur Literatursoziologie* (1971) sînt concludente pentru diversitatea orientărilor pe acest tărîm. Căci dacă statutul, metodele, coordonatele mari ale sociologiei literaturii sînt încă departe de a fi stabilite, nu e mai puțin

Robert Escarpit

„Literar și social”

adevărat că lucrări parțiale intrînd în spațiul de lucru al acestei științe apar tot mai multe.

În micul studiu introductiv al volumului colectiv, vîind să determine specificitatea literaturii, Robert Escarpit identifică patru criterii ale acesteia. Primul se referă la diferența dintre literatură și arte — aceasta rezidînd — după cercetătorul francez — în faptul că literatura este, în același timp, lucru și semnificație. Al doilea criteriu privește adecvarea sau înfruntarea, dincolo de limbaj, între o formă instituțională, deci determinările situației istorice și libertatea fenomenului literar ca semnificativ. Al treilea „element” al specificității literare, constituind un criteriu în stabilirea ei, este faptul că literatura e constituită din opere care „organizează imaginarul în funcție de structurile homologice structurilor sociale ale situației istorice”. În sfîrșit, ultimul criteriu presupune disponibilitatea operei literare, faptul că ea poate să transmită în altă situație istorică altceva decît ceea ce a afirmat în situația istorică originală. Deși toate aceste criterii par dispartate, referindu-se la raporturi, „elemente”, diverse ale faptului literar, ele au în comun un raport general de corespondență (nu unul de determinare strict cauzală) între social și literar. E adevărat că asemenea criterii pot să se refere și la alte planuri ale artisticului, nefiînd specifice literaturii. Mai mult chiar, unele raportări (citeate doar de Robert Escarpit), precum cele ale lui J. Kristeva privind rezultatele unor cercetări din domeniul teoriei informației, după care «ar fi „literar” discursul care nu și-a epuizat entropia, altfel zis discursul a cărui probabilitate de sens este multiplă, nu este inclusă, nici definită», de unde corolarul privind specificitatea literaturii: „De îndată ce entropia este epuizată, deci sensul fixat, discursul încetează să mai fie primit ca literar” nu reprezintă nicidecum particularități ale discursului literar căci și cel filosofic se află în aceeași situație, probabilitatea de sens nefiînd unică și închisă o dată pentru totdeauna.

Cele mai interesante observații pe care le oferă cercetătorii grupului din jurul lui Robert Escarpit sînt cele care au la bază unele date certe — statistice, fapte concrete. Mai mult decît discutarea termenilor (inevitabilă de altfel) este necesară discutarea faptelor. Căci să nu uităm că un indemn husserlian, tipic fenomenologic, este: „zur Sache selbst”. Înapoi (sau înainte), așadar, la lucruri, la opera literară, la aspectele instituționalizate ale vieții literare, la mijloacele mai noi sau mai vechi de comunicare ale faptului literar. Problema lecturii (pe care o pune Nicole Robine într-un studiu incitant) este aceea a motivației care explică selecția lecturilor, dar și al unui tip de comunicare specific, al unor raporturi (precum cele ale cărții în grupuri sociale diferite, ale consumului de carte în societatea de masă etc.). Îndeamnă la meditație (pe planul unei filosofii a culturii) datele și analizele lui Escarpit privind literatura în funcție de dezvoltare, de puterea culturală. Din circa 460 000 cărți produse în 1966 în lume, 200 000, adică 53 la sută, proveneau din diverse țări ale Europei (inclusiv a noastră), deși zona aceasta reprezintă abia 13,4 la sută din populația lumii. Dezvoltarea culturală e în favoarea literaturii. Procentajul de cărți consacrate literaturii tinde (în anii '60) să se mențină cu puțin peste cifra de 20 la sută. Mai mult de jumătate din traduceri publicate în lume aparțin categoriei literatură. Asemenea date au valoare doar comentate. Interpretarea lor de către membrii grupului de la Bordeaux nu este întotdeauna fără reproș. Dar nici nu poate fi. Sociologia literaturii se amendează pe măsură ce se dezvoltă. Și dacă ea cîștigă pe zi ce trece noi adepți este pentru că trăim într-o epocă în care comunicarea (fenomen eminamente social) își multiplică formele, modalitățile, chiar speciile.

O lucrare precum *Literar și social*, a grupului din jurul lui Robert Escarpit, este valoroasă prin îndemnul mai curînd decît prin împliniri. Ea nu oferă decît patru răspunsuri. Stîrnete, în schimb, în noi întrebări cu nemiluita. Ceea ce este deosebit de important într-o fază incipientă a explorărilor cum este aceea în care se află sociologia literaturii.

Nicolae Balotă

Denis Donoghue

THIEVES OF FIRE

Faber and Faber, 1974

● ÎN fiecare an, Universitatea Kent din Canterbury organizează un ciclu de 4 conferințe memoriale T. S. Eliot, prezentate de cite un critic de valoare. Printre cei care au ținut aceste conferințe se numără W. H. Auden, Richard Ellmann și George Steiner. Conferințele celui din urmă au fost strînse în volumul (cunoscut și la noi) *În castelul lui Barbă Albastră*. Acest exemplu a fost urmat de Denis Donoghue, distins critic și profesor universitar la Dublin, care a publicat acum studiul *Thieves of Fire* („Hoți ai focului”, Faber and Faber, Londra), în care se discută 4 autori de limbă engleză — Milton, Blake, Melville, D. H. Lawrence. Aceștia nu reprezintă însă decît un fel de pretext pentru o investigație a poetului prometeic (după cum indică titlul volumului) — a poetilor care folosesc una din facultățile mintale, imaginația, în chip ofensiv, în stabilirea unui nou tip

de relații între universul verbal, persoana umană și contextul social-cultural la care se raportează. Conștiința prometeică nu mai este pasivă, ci se angajează în sfidare și rebeliune; poetul-ca-autor creează un poet-personaj care încorporează noi atitudini și gesturi esențiale. *Rățiunea* (ca recunoaștere a limitelor și cuviințelor) se rupe de viziune (ca refuz al limitelor și tradițiilor). Donoghue nu ignoră caracterul demonic-destructiv pe care îl poate îmbrăca „al doilea eu”. În ultimă instanță, ceea ce caută Donoghue este poate o nouă integrare a energiei imaginative cu rațiunea ordonatoare poate într-o nouă constelație. Pentru cititorul român, familiarizat cu problematica motivului prometeic, este o carte de un deosebit interes.

Virgil NEMOIANU

I. A. Richards

PRINCIPII ALE CRITICII LITERARE

Editura Univers, 1974

● DEȘI lucrarea apărută recent în Editura Univers se numește *Principii ale criticii literare*, ea cuprinde o suită de studii ale lui I. A. Richards care depășesc fenomenul strict literar, vizînd aproape întreg domeniul creației artistice. Înteleasă ca o formă de comunicare interumană la nivelul sensibilității afective, atît de diferit structurată de la individ la individ, arta este cercetată de criticul englez sub multiple ipostaze ale relației creator-artă-public. Pornind de la constatarea existenței unui haos în teoriile criticii, Richards supune unei investigații riguroase fenomene ca: limbajul criticii, teoria comunicării, comunicarea și artistul, artă și morală, aluzivitatea ca t-ăsătură caracteristică poeziei moderne, înțelesul frumosului ș.a.

Îndreptîndu-și atenția asupra condiției artistului și a publicului, I. A. Richards configurează statutul și rolul fiecăruia. Condiția artistului este de a comunica, nu de a informa, ajutînd la formarea unei a-

titudinii existențiale. De aceea între creator și public trebuie să se formeze un echilibru apercceptiv, care să permită o similitudine afectivă și de gîndire. Postulatul creației artistice este ceea ce Richards numește „personalitatea artistului”, capacitatea sa de a crea valori autentice mereu susceptibile de reinterpretări. Nu informația seacă, ci potențialul afectiv-sensibil poate crea o stare artistică.

În sine, cartea nu constituie o concepție originală asupra fenomenului artistic. Dar analiza întreprinsă asupra unor concepții despre condiția artei, descifrarea semnificațiilor unor creații artistice, configurarea unui mod de gîndire științific, înfățișează noi perspective din care pot fi cercetate limbajul și arta, fenomene esențial umane mereu deschise interpretărilor și re-interpretărilor, consecință a evoluției, îmbogățirii lor în sensuri și semnificații.

Elena SOLUNCA

Simone Pétrement

LA VIE DE SIMONE WEIL

Editions Fayard, 1973

● VASTĂ lucrare în două volume, studiul cercetătoarei franceze reconstituie etapele biografice și spirituale care compun viața uneia din cele mai interesante figuri ale secolului XX. Primul volum al acestei biografii, pornind de la o serie de texte și documente inedite, prezintă anii de tinerețe ai Simonei Weil în casa părinților ei, la Paris. Această perioadă, între anii 1909 și 1934, este decisiv marcată de înțînirea cu unul dintre cei mai interesați filosofi ai vremii, Alain, care îi devine mentor și profesor de facultate. Este o ocazie oferită Simonei Pétrement de a face o largă și amănunțită prezentare a vieții universitare a timpului, digresiune nu fără interes, căci ea ne aduce în prim plan o serie întregă de personalități literare și filosofice ale timpului.

Odată cu începerea carierei profesionale, prin cunoașterea altor medii de viață din regiunile sărace ale Franței, Simone Weil se simte din ce în ce mai atrasă de problemele sociale, devenind o activă milităntă în favoarea îmbunătățirii condițiilor de viață ale muncitorilor. Încearcă să organizeze activitățile sindicale și, în scrierile sale teoretice, caută mijloacele cele mai potrivite pentru ca muncitorul francez să fie eliberat de sclavajul societății

moderne capitaliste. Caracteristică pentru modul de gîndire și pentru concepția de viață a tinerei profesoare este hotărîrea pe care o ia de a abandona cursurile și de a intra ca simplă muncitoare într-o uzină.

Al doilea volum al acestei complexe biografii spirituale ne descrie tocmai anul petrecut de Simone Weil în uzină (1934—1935), apoi începuturile Frontului Popular, izbucnirea războiului din Spania, călătoriile Simonei Weil în Italia fascistă. Departele de a fi un filosof izolat în turnul său de fildes, Simone Weil este, în această perioadă, un filosof pe baricade, așa cum o caracterizează Simone Pétrement. Convînsă la început de tezele pacifismului, Simone Weil înțelege că este necesară lupta cu arma în mîini împotriva hitlerismului și intră astfel în mișcarea de Rezistență. Privațiunile pe care și le-a impus vor fi mult prea dure pentru ea și va muri la Londra, în ziua de 24 august a anului 1943. Numeroasele materiale folosite la alcătuirea acestui studiu îi conferă o mare rigurozitate și valoare științifică, alături de înestimabila valoare umană pe care o poartă această carte dedicată unei femei care, la rîndul ei, și-a închinat viața binelui omenirii.

Roger Bordier

L'OCÉAN

Editions du Seuil, 1974

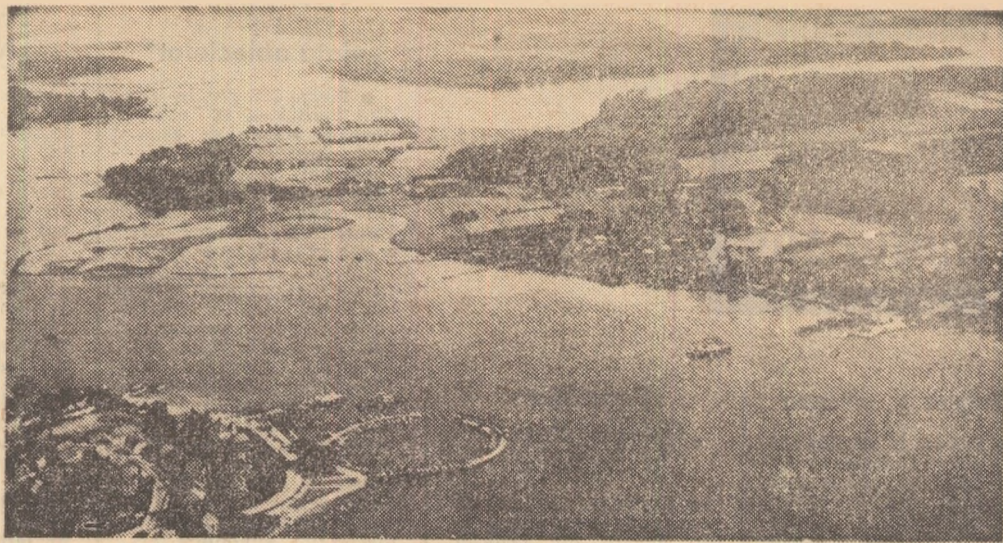
● IDEEA filosofică a cetății ideale a cunoscut, începînd cu antichitatea grecească, numeroase intruchipări pe plan romanesc, prozatorii moderni fiind cu deosebire influențați de opera lui Tommaso Campanella, vizionar cu geniu literar care a închipuit cetatea solară a viitorului. Marceau, eroul cărții lui Roger Bordier, trăiește într-un astfel de oraș solar pe care arhitecții l-au construit asemenea unei ofrande adusă spațiilor cosmice. Totul este construit pe scara înfini-tului și nimic nu pare să poată opri această omenire aflată în plină înflorire tehnologică. Dar, în orașul acesta al soarelui, au rămas cîteva locuitori din vechiul port pe al cărui amplasament se construise noua cetate. Dintre acești *Natifs*, așa cum sînt ei numiți în deriziune de municipalitatea orașului, face parte și frumoasa Irène de care Marceau se îndrăgostește, intrînd astfel în lumea stranie a acestor ultimi supraviețuitori ai unei civilizații pe cale de dispariție. Irène

este surdo-mută, simbolizînd astfel ocluziunea aproape completă a acestei lumi față de exterior, manifestată și prin practicarea unor jocuri de mult uitate în cetatea soarelui: scrima, poezia, colecționarea de fluturi... Marceau cedează în fața elanului poetic care îl cuprinde, abandonîndu-și cetatea și refugiîndu-se lîngă Irène și prietenii ei. Dar atitudinea lui Marceau nu este decît un semn al viitoarelor convulsii sociale care vor zguduî cetatea solară, locuitorii ei desco-perînd brusc viața sentimentală și poetică, confundîndu-se cu incetul în mișcarea ondulatorie, înfință, a oceanului. Marele merit al romanului este de a fi realizat o interesantă investigație psihologică asupra unui univers uman de tip special așa cum este cel al Irènei, constituindu-se în final ca un mesaj omenesc și social de o adîncă puritate, cu profunde rezonanțe.

Cristian UNTEANU

Drum de vară în nord

Cinci lebede albe

CELE cinci națiuni surori ale Nordului sînt comparate într-un vechi poem danez cu cinci lebede. Am văzut adeseori pe timbre acest simbol și nu există basm al lui Andersen care să nu-l amintească.

Din avion am căutat să realizez imaginea și să pun între mine și ea tensiunea uimirii.

Cufundați într-o tăcere adîncă, nordicii din avionul în care m-am găsit și eu îmi trezeau o teamă ciudată față de zgomote. A biruit această liniște a firii lor, copiii universali în exuberanța lor reușind ca la un incendiu să atragă pe toată lumea către vederea unui nor roșu deasupra Danemarcei. Această uimire s-a propagat mai ales pe partea danezilor, prin ochii lor prietenoși, ieșiți dintr-o tunsoare care presupune bretonul și un nas tipic, aproape rotunjit. Ceva copilăresc în felul lor de a te trata drept cunoștință, de a citi pe chipul tău prefăcîndu-se că al său rămîne necitit. Eu i-am văzut ca la lumina unui fulger: din cînd în cînd ridicîndu-mi privirea și văzînd ceea ce nu mai văzusem înainte și închegînd din acest fel de vedere portrete subiective, de o mare precizie a memoriei. Vecinii mei din avion care se întorceau la Copenhaga, după felul cum mincau, după cum închideau gura după dulce sau sărat, după cum sorbeau licoarea parfumată a cafelei, se vedea că sînt nespuse de sentimentali, căci adăugau acestor mici ritualuri o însemnătate copilărească, în același timp înconștienți de ea. La gîtul lor am văzut cite o piatră mică, prilej de a auzi că actul de naștere al țării lor e o piatră runică în care sînt înscrise toate semnele sacre ale întemeierii, că această piatră colorată e înnoată cu rune ca niște funii, ca niște vrejuri de nepătruns; în ele se află înțelesul trecutului și viitorului acestui pămînt. Ochii mei ca ochii de insectă ai microscopului au imaginat de aproape acea piatră și prin hublourile avionului cu ochii telescopului au văzut țara de care se lega. Ca în hărți Danemarca îmi apărca o prelungire a continentului împreună cu cele 500 de insule din care numai 100 sînt locuite. Orice danez, mi se spunea, nu se găsește la mai mult de 50 km de coastă, e înconjurat de apă în orice punct s-ar afla. Aflu sunetul limbii acestei țări, văd litera ciudată din alfabetul danez, sînt învățată s-o pronunț, mi se recită (căci vecinii mei sînt intelectuali) acel faimos poem vechi despre cele cinci lebede albe care zburară împreună și nu se desprăriră reodată în zborul lor, ca o singură mare pasăre formată din cinci trupuri.

Sub cerul lui Tycho Brahe

COBORÎM din avion. Punem piciorul pe pămînt. Copenhaga. Primul lucru pe care îl văd e cerul ei, de un albastru primordial. E poate primul albastru pe care l-am văzut în hainele vechi, decolorate de soare ale tatălui meu. Soarele, zeu vizibil, cum spune Trismegistos, rupe acest cer și-l lasă să curgă în ramuri albastre. Îmi dă o amețală plăcută cerul de deasupra mea, e cerul lui Tycho Brahe, fondatorul astronomiei moderne. Din observatorul său din Uranienborg timp de 20 de ani o fi privit acest cer infinit. A fost un om mare în toate defectele și calitățile, se zice despre el, de pildă: violența l-a împins la conflicte cu însuși regele care-l sili pe astronom să părăsească țara. În exil unde a și murit a stabilit prezența stelelor

fixe, a desemnat orbita soarelui, a calculat drumul planetelor și cometelor. Despre planeta Marte știa atît de multe lucruri încît contemporanii noștri sînt uluiți. În seara zilei de 11 noiembrie 1572 a descoperit pe cer o nouă stea. El ar fi spus ca și Copernic că trebuie privit cerul ca să știm exact dimensiunea exactă a omului în univers. Dar mergem înainte, cineva drag ca un lucru nou se apropie. Orașul fumuriu precum o carte în care copertile strălucesc prin culorile preferate ale danezilor: roșu și alb. Pretutindeni capete blonde, din pricina lor culorile hainelor capătă o surprinzătoare claritate. Emoția mă aruncă într-un unghi care astupă unele priveliști și pe altele le deformează. Orașul, cu cît se apropie, cu atît viața lui devine stereoscopică și colorată. Sînt fragilă ca un desen, să zicem Snoopy al fermecătorului Charles M. Schulz. În fugă într-o curte doi băieți goi pină la brieu se stropesc cu furtunul. Nu văd decît aceste frînturi de viață, dar în ele o curățenie orbitoare ca în sălile unui palat, se face curat în toate orele zilei pe străzi, pe marile șosele. Arhitectura a păstrat în ea un curat stil danez venind de la vikingi, casele ca palatele din Andersen; arhitectura orașului îmi dă un dor de turtă dulce, îmi înfloresc limba către turtă dulce pe care o doream în copilărie citind Andersen. În momentele supreme de fericire, spune Kierkegaard, îmi doream să mănînc un lucru dorit în copilărie. Mă las ca un magnet atrasă de vraja acestor clădiri. Deși nu mă cunoaște nimeni mă simt ca o țintă mișcătoare pe punctul de a mă uni din toate părțile dispartate ale ființei mele: copilărie, adolescență, maturitate...

Bicicletele pentru care danezii au o deosebită considerație redau ritmului străzii acea atmosferă de după-amiază a vieții. Tinerii plutesc în singurătate ca globurile de Crăciun. Cei care muncesc (am observat numai oameni tineri muncind) au în ei aceeași ciudată indiferență față de întîmplările zilei. Poate să fie numai o gresită observație a uneia ca mine avînd toate simțurile în atac.

Picioarele lui Vișnu

La sfîrșitul zilei dăinuie în mine amintirea cerului și peste mirosul venind de demult cel al animalelor de la grădina zoologică, miros pe care cel antiseptic nu l-a putut acoperi. Parcul de distracții din Copenhaga are decoruri de operetă, un fel de prost gust elevat în care se plimbă fără țintă lume bine îmbrăcată, o paradă a păpușilor. Par indiferenți unii de alții, gustă fiecare pentru sine în exclusivitate un divertisment exact. Animalele junglei sînt ades fotografiate, urlul leilor nu produce nici un frison, auzul

pare atrofiat, mișcarea de vis a mai-muștelor rămîne o stenografie a naturii. Sufletul singuratic al danezului lasă deoparte unele întrebări, căci viața curge pe șosele ca un val neoprit. Totul are semnificație doar în iureș, ești om numai amestecat printre oameni. Singur ești doar singur, nimic mai mult. Dar vine un dor de înfrățire spirituală în mine și priveliștea aceasta o leg de priveliștea literaturii. E un tratament subtil acela de a relua lumea prin literatură. Îmi spun mereu ca să nu uit: cînd scriu imaginile fac spumă la suprafață, dar scrisul, ca și viața, se bazează mereu pe ceva neexprimat, acel ceva e solid și întreg. Oriunde m-aș afla sînt conștientă ca o frază dintr-o mare scriere.

Louisiana, 1974

APROAPE de Humlebaek se află muzeul Louisiana, culmea a arhitecturii daneze. Arhitecții Jorgen Bo și Vilhem Wohlert au creat acest muzeu din cărămizi pictate în alb: din stîncă, din lemn. Lungile galerii întrerupte de săli mari de expoziție se află în centrul unui magnific parc coborînd spre Sund. Suprafețele pereților sînt întrerupte de birne negre, de lemn laminat, iar plafoanele sînt îmbrăcate în lemn de pin. Sălile și galeriile au o asemenea succesiune încît toate curg către spațiile mari ale parcului. Forța naturii și binele artei puse față în față. În sălile mari ale muzeului, pentru lunile iulie și august se află expoziția indiană Tantra, strălucit eveniment. Există pe pereți explicații, fără întrerupere se rulează filme despre arta tantrică.

Tantrismul e un curent sincretic venind de la textele Tantra, preluînd elemente de religiozitate populară autohtonă. În această formă a religiei, magia și mistica joacă un rol predominant, fiind axate pe tehnici psihomactice de tip Yoga. Din bogăția expoziției, din nenumăratele diagrame ale cosmosului, din obiectele de cult magic, din hărțile universului în devenire, din fascinantele imagini ale erosului absolut am ales (din motive sentimentale) picioarele de vis ale lui Vișnu și portretul lui Krșna cel negru.

Picioarele lui Vișnu

VIȘNU în comparație cu Siva reprezintă aspectul tandru al forței divine. Tălpile sale sacre arată că el a călcat toate planetele, că toate căile cosmice îi sînt cunoscute. Tălpile lui sînt gingașe ca tălpile pruncilor care au călcat numai lichidul amniotic al mamei. Dar tălpile par și ale unui bătrîn cu mari riduri, tipare ale trecerii prin toate faptele vieții. Sînt înscrise pe tălpi toate semnele de planete, de zodii, toate ipostazele cerești ale materiei. Ca tălpile de cosmonaut ele încep mereu un drum peste lume. A-ți iubi picioarele...

Krșna cel negru

KRȘNA cel negru, avatarul lui Vișnu, soarele negru al nopții, prinț al războiului capabil de violenții, de îndrăzneții dar și de lășități. Prieten al exaltărilor bahice, adept al erosului absolut, el are un suris aparținînd vieții și morții, cu el privește la marile drame. Pe cele 7 capete ale sale sprijină o lume, pe umerii săi altă lume, în pintecul său roiesc cetățile cu toți regii în ele, picioarele sale se odih-

nesc pe temple. Lumea e ofranda zeilor. Găsesc în aceste imagini moduri de a remedia tristețea. Un poem indian spune: adevărata faptă e cea săvîrșită cu mintea.

Un suris al artei

LOUISIANA are și săli de pictură contemporană în care predomină obiectele pe care nu le mai văd din pricina celor indiene. Totuși intrăm aici pentru odihnă. M-am așezat în apropierea unei doamne care se odihnea și ea. Suridea, de mult, era un suris al eternității. Am îndrăznit s-o privesc pentru că deodată mi s-a părut că e anormal să surizi din eternitate. Nu era vie, dar toți îi dădeau dreptul să suridă de acolo, din eternitate. Ca un om mort fiind în viață, ca mării înghețați. Creatorul ei fusese un tipar al naturii, furase totul în afară de carnea cerească de om și de piele. Ședea acolo, printre noi, și mari deosebiri păreau că nu există, era acolo ca un avertisment, ca o frumoasă consolare.

După această vedere mă așteptam să năvălească copacii în sală, să am o scurtă convorbire cu o pasăre. Dar nu

Marea piatră runică de la Jelling, ridicată în anul 940 de Herald Dinte Albastru, un adevărat „act de naștere” al Danemarcei

s-a întîmplat așa ceva. În apropiere numai am văzut marii pictori și sculptori ai secolului nostru. Și nu era în jurul operelor lor nici o pază. Le puteai chiar atinge, le puteai chiar gusta (Giacometti are, de exemplu, gust de zăpadă solidificată) și printre nemuritorii secolului nostru un cap de piatră în visare, Brâncuși. De la el a pornit melancolia mea pe alea pietruită din care țîșnea iarba ca flăcările pe marginile unui cuptor alchimic. În toate pietrele naturii am văzut capul împietrit sculptat de Brâncuși, în toți pereții ocrotitori ai fîntînilor din parc, de pretutindeni venea, de unde natura era suverană. Afară, în răcoare, substanța artei se schimbă. Uți totul, natura îți flutură pe la ochi și urechi steagurile ei, te implică, te împletește în ea ca pe o plantă agățătoare. Îți ia cuvintele, le mină în galop printre copacii ei. Nu știi ce să mai spui. Parcă umblam de ani de zile prin acel parc.

Gabriela Melinescu

Meridiane

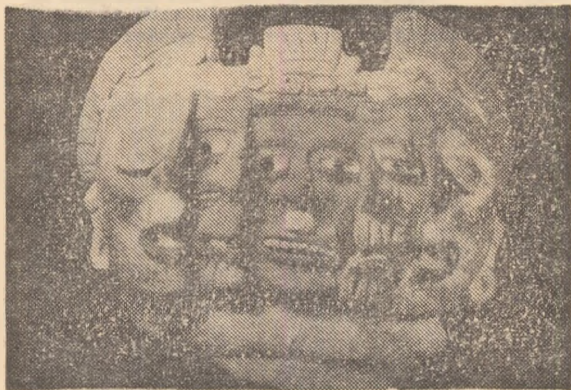
Balzac și pictura

● Pictura în creația balzaciană se intitulează cartea lui Olivier Bonard. Autorul se întreabă care este calitatea ce caracterizează privirea balzaciană? Observația sau viziunea? Și, după o minuțioasă analiză, răspunde: și una și alta. Cercetarea aplicată la Chef-

d'oeuvre inconnu și la Sarrasine sugerează, pentru aceste probleme delicate, puncte de plecare interesante. Bonard precizând din punct de vedere istoric sursele culturii picturale ale lui Balzac, și îndeosebi preferința sa pentru flamanzi. Marele merit al lucrării este de a plasa pe Balzac în adevărata lui perspectivă, aceea a unui romancier la care observația devine viziune.

Arta mexicană de la origini pînă astăzi

...este intitulată o expoziție deschisă la Essen, realizată cu concursul guvernului mexican (Museo Nacional de Antropologia) și al unor muzee și colecții europene. Expoziția, cuprinzând în special vestigiile ale vechilor culturi

din America latină, dar și valori ale artei populare sau opere ale artiștilor moderni (Rivera, Orozco, Siqueiros, Bejar), expune și fragmentul unei „Statuete cu trei fețe: tinerețe, bătrînețe, moarte”.

Expoziția „Gabriel Fauré” la Sorbona

● Expoziția itinerantă consacrată cincuantenarului mortii lui Gabriel Fauré, organizată în acest an de Biblioteca Națională Franceză, a fost adusă acum la Sorbona, după ce a poposit în Portugalia și la festivalurile din Divonne-les-Bains și Aix-en Provence. Viața și evoluția operei sale sint trasate prin portrete, caricaturi, scrisori, afise și machete, precum și cu fotografii de la reprezentările celor două capodopere ale sale, *Pro-meteu* și *Penelopa*. Anumite piese relevă că Fauré era considerat de muzicienii academizanti ca un „periculos revoluționar”, iar altele mărturisesc confuzia publicului de a-l asemăna unui tot atit de celebru omonim, baritonul Jean-Baptiste Fauré.

Flaubert și „viața obiectelor”

● Pierre Danger, în studiul *Sensation et objets dans le roman de Flaubert*, consideră că a descoperit în opera lui Flaubert un nou echilibru între obiect și personaj. Proust a fost primul care a observat că la Flaubert „lucrurile au tot atita viață cit și oamenii”. S-a observat, apoi, că în această operă „evenimentul este descripția” (G. Bollemé). Lucrarea lui Danger are ambiția de a sintetiza observații și remarci diferite. Tot ce reușește nu este nou, dar pot fi considerate ca originale și interesante studiile despre: „vocabularul obiectelor”, „limbajul materiei”, „simbolica formelor, culorilor, parfumurilor”.

„Pasărea albastră”

● La sfîrșitul anului, vor începe la Leningrad filmările la o coproducție sovieto-americană (regia: George Cukor), care va fi un musical după celebra piesă a lui Maurice Maeterlinck, *Pasărea albastră*. Protagonista acestui mare spectacol va fi Liz Taylor, într-un dublu rol.

O colecție de biografii

● Editura Pierre Charon perseverează în a publica biografiile consacrate „părinților” literaturii într-o colecție coordonată de criticul F. Fonvielle-Alquier. Volumele s-au bucurat de succes în rândul publicului, mai puțin în sfera criticii și a universitarilor. Ultimul volum apărut în această colecție este consacrat vieții lui Alfred de Musset (autor: Jeanne Delais).

„Legăturile primejdioase”

● La festivalul de la Avignon s-a prezentat un spectacol neobișnuit după romanul epistolar al lui Laclos, *Legăturile primejdioase*. Claude Pray „a citit” romanul ca pe un tablou muzical compus din arii. Fiecarei cîntăreț-actor îi corespunde cite un instrument muzical: clavicinul pentru violoncelul de Valmont, pianul imponent pentru machiavelica marchiză de Merteuil, harpa romantică subliniază prezența doamnei Tourvel, celesta cristalină pentru transparenta Cécile, orga respectabilă pentru gâlbuiul cavalier Danceny. Muzica — de la Mozart la Beatles.

Premiul literar „N. Ostrovski”

● Juriul Concursului național de literatură „Nikolai Ostrovski” a anunțat premiarea următoarelor lucrări: *Și toate acestea s'au numai despre el...* de Vil Lipatov și *Cosmosul — un drum fără sfîrșit* de Andrian Nikolaev (premiul I); *Nu poți muri de două ori* de Olga Kojuhova și culegerea de poezii *Eu vă iubesc* de Vladimir Kostrov (premiul al II-lea); culegerea de schițe *La poalele soarelui* de Veniamin Koliha-lov (premiul al III-lea). Premiul „N. Ostrovski” a fost acordat — post-mortem — și scriitorului Feliks Ovcearenko pentru cartea *La un centimetru de inimă*.

Două fragmente inedite din „Istoria florentină” de Machiavelli

● În „La Bibliofilia” cercetătoarea Eugenia Levi prezintă două fragmente inedite din *Istoria florentină* de Machiavelli. Ele au fost identificate în Biblioteca Națională din Florența, printre „Fondi da ordinare”. Primul fragment se referă la Cartea a VI-a, capitolele

I—III, al doilea la Cartea a VII-a, capitolele VIII—XV. Aceste texte confruntate cu cele tipărite îngăduie Eugeniei Levi citeva observații utile despre fazele de elaborare a lucrării lui Machiavelli.

Un portret necunoscut al lui Giosuè Carducci

● Torquato Barbieri publică în săptămînalul „Convivium” un portret fotografic al lui Carducci lucrat la Pistoia, în octombrie 1863, de amicul său Silvestro Bongiovanni. Portretul fusese dăruit de poet colegului său Pietro Piazza de la Universitatea din Bologna, probabil în 1868, an în care amîndoi au fost suspendați din învățămînt pentru motive politice.

Simenon, într-o anchetă literară

● 17 cititori pasionați ai lui Simenon, autori de romane (polițiști sau nu), ziariști, medici, psihologi și chiar un gastronom analizează pe scurt ceea ce

au descoperit particular în opera autorului lor preferat. Studiile lor s-au tipărit într-un volum apărut la Editura Plon, în îngrijirea lui Francis Lacassin și a lui Gilbert Sigaux. 8 autori care l-au cunoscut pe scriitor aduc, de asemenea, mărturia lor. Se adaugă apoi o serie de texte semnificative ale lui Simenon, dintre care unele inedite: corespondența lui cu Gide. Nu este de fapt o lucrare critică, cea mai mare parte din studii fiind mai degrabă elogii fără rezervă. Numai scrisorile lui Gide aduc o critică amicală și afectuoasă, dar foarte exigentă, și care — se pare — a fost de un real folos lui Simenon. Lucrarea a fost acuzată de lipsă de obiectivitate, dar ea are meritul de a sublinia importanța unui scriitor care depășește limitele înguste ale genului care l-a impus.

Un interviu cu Julien Green

● Într-un interviu realizat de Jean-Louis Ezine, apărut în „Les Nouvelles Littéraires”, celebrul scriitor Julien Green face interesante confesiuni, unele din ele constituindu-se în pagini de istorie literară. Întrebat, printre altele, de interlocutor: „Vă simțiți stînjnit în postura de scriitor?” — autorul *Trep-telor* dă următorul răspuns: „— Nu, deloc. Cu vremea te obișnuiești, și, nu uitați, eu îmi iubesc mult meseria. Dar după moartea mea voi fi, poate, ceea ce trebuia să fiu. Cred că prea adeseori trecem alături de destinul nostru. Aș fi putut și eu să trăiesc într-o mănăstire. E ceea ce încă de tînră îmi doream. Dar cei mai mulți din lumea asta credeți că sint la locul lor?”

Din nou despre romantism

● În lucrarea sa *Poe-tic style in Wordsworth, Foscolo, Keats and Leopardi*, K. Kroeber, intervenind în discuțiile și controversele asupra romantismului literar, propune o distincție nouă între tendința anglo-italiană și cea franco-germană. Teza se bazează pe o serie de analize dezvoltate în cele patru părți ale volumului, care tratează despre democratizarea culturii, celebrarea vieții umane, temporalizarea spațiului, idealuri mitizate.

Ugo Foscolo și poliția napoleonică

● „Revue des études italiennes” publică sub semnătura lui Ferdinand Boyer *Un dossier al poliției napoleoniene despre Ugo Foscolo*. E vorba despre rapoarte trimise în 1805 poliției napoleoniene de un zelos spion torinez, Augusto Hus, referitoare la difuzarea piemonteză a lucrării *Ortis*, considerată ca avînd un caracter anti-francez.

Jurnalul lui Elio Schmitz

● Apariția *Jurnalului* înedit al fratelui lui Italo Svevo, Elio Schmitz, constituie o contribuție deosebită și semnificativă în actualele dezbateri critice asupra personalității marelui scriitor italian. Volumul cuprinde și un capitol *Elio Schmitz, personaj svezian*. Nu încapă în douăzeci de personaje ca Alfonso Nitti, Emilio Brentani și Zeno Cosini reflectă date autobiografice ale autorului lor. Dar *Jurnalul* îngăduie să presupunem că în ele se reflectă și caracterul fratelui său.

Poezii de Pico della Mirandola

● Vittorio Fanelli publică în „Rinascimento”, însoțind-o de o ilustrație critică, scrisoarea trimisă în 1529 de Girolamo Tasti lui Angelo Colocci, text în care se păstrează — reprodus — un capitol în terține de Giovanni Pico della Mirandola, intitulat *De vita quieta*, versurile fiind inspirate de idealul unei vieți echilibrate, departe de ambiții și fast în modestia senină a naturii. Puținele poezii lirice rămase de la Pico della Mirandola se îmbogățesc astfel cu un nou capitol prețios.

Am citit despre...

Eliberarea Franței

APAR liste de cărți. Liste lungi. În „Le Monde”, Paul Gillet recenzează dintr-o dată un morman de cărți despre „Eliberarea Franței”, apărute în colecția cu același nume, dirijată de Henri Michel, președintele Comitetului de istorie a celui de-al doilea război mondial și alt morman de cărți despre debarcarea aliată în Normandia, editate disparat. Prima serie: *Corsica* de generalul Gambiez, *Toulouse și regiunea inconjurătoare* de Pierre Bertaux, *Bretania* de Marcel Baudot, *Bordeaux* de Pierre Bescamps, cu o prefață de Jacques Chaban-Delmas, *Ținuturile Loarei* de Yves Durand și Robert Vivier, *Ain* de colonelul Roman Petit, *Languedoc-ul mediteranean* de Roger Bourderon, *Auvergne* de Henry Ingrand, *Marsilia* de Pierre Guiral, cu o prefață de Gaston Deferre, *Nordul și Pas de Calais* de Etienne Dejonghe și Daniel Laurent. *Patru ani de luptă în regiunea Limoges* de Georges Guingouin. Cu excepția ultimului, sună a titluri de monografii, de descrieri geografice. Pînă la eliberarea Parisului și după cea, tîrziu, pînă spre vara lui 1945, harta Franței libere s-a reconstituit bucată de pămînt cu bucată de pămînt prin acțiuni aparținînd, aparent autonome, ale forțelor de rezistență locale, dar în fapt prin acțiunea unitară, perfect coordonată, a Rezistenței. Autorii acestor cărți (cu excepția citorva istorici de profesie) sînt foști comandanți militari sau foști comisari ai Republicii, veniți să reconstituie, după trei decenii, extraordinara faptă de arme a națiunii franceze, temporar înfrîntă dar nici o clipă resemnată.

Acum, cînd Parisul își sărbătorește odată cu noi a XXX-a aniversare a eliberării, amintindu-și de marșul triumfal al trupelor generalului Leclerc, noua colecție de studii dă o imagine a amploarei efortului militar și a victoriilor Forțelor Francezilor Liberi pe întregul teritoriu al țării. În sud-vest, ca și în sud-est, în Provence — unde ele au deschis calea trupelor comandate de generalul de Lattre de Tassigny — în Bretania — unde corpul VIII al armatei americane condus de generalul Patton, practic cîvîrșit de masa partizanilor, a luptat, de fapt, în rîndurile lor — în Corsica, în Auvergne, în marile orașe, pretutindeni, eroismul popular a dat înfrîntării dintre cotropiți și cotropitori dimensiunea decisivă. Ce configurația aceea unitate de luptă? Ce ne spun mărturiile despre vremea izbeliștei și a revoltei în legătură cu forma pe care

avea s-o ia un viitor și e astăzi de domeniul trecutului? „Un popor întreg se ridică, crescînd din revoltă. Și acum, aluatul cade iar”, nota, la sfîrșitul războiului, unul dintre cei mai înflăcărați și dintre cei mai contradictorii șefi ai Rezistenței, Georges Guingouin. Dar era oare aceasta și părerea tovarășilor săi de luptă? Istoria războiului din interior, scrisă pe capitole disparat concepute și exprimînd concepții diferite, este pentru cititorul francez nu doar un aide-mémoire, ci, mai ales, o sursă de idei și explicații pentru ceea ce avea să vină și chiar pentru ceea ce urmează, încă, să vină.

Cărțile despre debarcarea aliată continuă să fie citite ca niște pasionante povești de aventuri, atît de spectaculoasă, de surprinzătoare și de bine pusă la punct a fost îndelung așteptată „operațiune Overlord”, înclt oamenilor le place să asculte iarăși și iarăși acest năstrușnic basm cu happy-end de parcă nu l-ar mai fi auzit niciodată. Și astfel apar o reconstituire a debarcării pentru tinerii care nu i-au fost contemporani (*Ziua cea mare* de Gilles Perrault, autorul cărților de mare succes *Secretul zilei Z* și *Orchestra Roșie*), o geografie a debarcării (*Ghidul plajelor debarcării* de Patrice Boussel, cu o prefață de generalul Koenig), o exhaustivă documentată relatare a întregii debarcări (*Ziua Z* de Warren Tute, John Castello și Terry Hughes) și, ca și în cazul cărților dedicate Rezistenței, relatări episodice (*Bătălia de la Calvados* de Albert Grandais și *Der Rückmarsch* (retragerea din Normandia) de Eddy Florentin).

Lucrări originale sau traduceri, librăriile franceze le expun acum, în luna august, în aceeași vitrină de onoare, omagiu fierbinte fierbintelui August de acum 30 de ani.

Felicia Antip

Un epistolarium Paul Claudel- André Gide

● Această carte nu a apărut în Franța, cum ar fi fost normal, ci în Italia, din inițiativa criticului R. Mallet (care semnează introducerea și îngrijirea volumului). Schimbul epistolar durează 27 de ani (1889-1926) și este un extraordinar document sufletesc al celor două mari personalități, care, cu egocentrism, se opun ideatic și se mistifică sincer. „De ce nu vă convertiți?“, întreabă insistent Claudel. Dar Gide, spirit refuzând dogmele, răspunde prin însinuări conciliante. Scriitorii sînt permanent într-un pasionant conflict spiritual, mereu în dispoziție ironică, deschise, în același timp, ideii de ordine și libertate.

Camus — dramaturg de tip aristotelic

● **Forces in modern French drama** este titlul eseului semnat de B. G. Garnham în revista londoneză „The Penguin“. Autorul încearcă să răstoarne opinia acelora care consideră că teatrul lui Albert Camus este sub valoarea epicii lui. Subliniind diferențele funda-

Albert Camus

mentale dintre cele două genuri, Garnham demonstrează că piesele lui Camus trebuie analizate independent de restul creației sale, fiind concepute ca nucleu dramatic închise, cu situații conflictuale categorice. Camus a iubit teatrul pentru funcția lui apreciativă în raport cu lumea contemporană. Dorința lui reală a fost aceea de a reinvia tragedia, tensiunea dramatică și, mai presus de orice, ambiguitatea tragică, lupta între două adevăruri. Aportul real al lui Camus la teatrul contemporan constă în reînvierea la acțiunea de tip aristotelic, în care renunță la introspecțiile și speculațiile psihologice.

„La Nouvelle revue française“

● Numărul 259 din iulie 1974 al cunoscutei reviste literare franceze este bogat și variat, susținut, în plus, de o serie de semnături de prim rang. Francis Ponge scrie **Texte despre Picasso**, sub forma unor scrisori-eseu către decedat. Un fragment de proză, **Bălațul mării**, semnează Louise Reymond, iar un ciclu excelent de poeme aparține lui Richard Vernon. Critica este bine reprezentată, dintre textele exegetice desprinzându-se **Note la opera lui Gongora** de Philippe Jacottet, și **Baudelaire prin scrisorile sale** de Roger Judrin.

Risul spectatorului

● Revista „Cahiers du théâtre“ se întreabă dacă spectatorul de azi ride ca și spectatorul din Evul Mediu, din secolul al XVIII-lea sau ca cel de la începutul secolului nostru? Întrebarea poate să trezească un suris. Credem că nu ne înșelăm — scrie Etienne Moreau — afirmând că spectatorul timpului nostru ia mult mai puțin în serios personajele sau acțiunea care îl fac să ridă, decât spectatorul care l-a precedat. În Evul Mediu, risul era determinat de autori care ridiculizau personajele pe care spectatorul le recunoștea ușor; în zilele noastre personajele au mult mai puțină importanță. Se ride pur și simplu, și, dacă piesa place, n-are importanță dacă e chiar stupidă. Gustul publicului pentru spectacole are la bază acest ris nou, care nu știm dacă înseamnă o evoluție sau un regres.

Legenda din Bali

● Trupa de balet a tinerului coregraf indonezian Sardono Kusumo — cunoscută în Europa din 1972, prin reprezentațiile din cadrul Festivalului internațional de teatru de la Nancy — a evoluat din nou, nu de mult, în Franța. Noul spectacol este construit pe motivele unei legende din Bali, ce se aseamănă mult cu renumita epopee indiană **Ramayana**. Revista „Express“ subliniază faptul că „în spectacolul trupei indoneziene se îmbină în mod fericit dansul domol din Java, cu mișcările încărcate de semnificații proprii, cu tendința spre improvizație, a dansului din Bali“.

Despre experiența noeziei

● În revista „Poétique“ Jean Onimus dezbatte șapte „experiențe poetice“, acelea ale lui Saint-John Perse, Henri Michaux, René Char, Guillevic, J. Tardieu, Jean Follain și Pierre Emmanuel. Cunoscut din lucrările sale anterioare — **Reflexii asupra artei actuale**, **Învățămîntul literelor și viața**, **Comunicația literară și Cunoașterea poetică** — pentru Jean Onimus poezia este în mod esențială comunicare, cunoaștere, existență. Excludînd analiza formală și lingvistică, el vede poezia lui Saint-John Perse ca pe „o poezie a transcendenței“, aceea a lui Michaux ca fiind întemeiată pe teamă, a lui Guillevic pe o anumită geometrie; Jean Follain dezvăluie „profundimile insignifiante“, Pierre Emmanuel e un „visător de Geneza“. Un mare poem e expresia Dorinței umane. Dar a visa, spune Onimus, nu înseamnă a evada, ci a pătrunde în profundimile realului și ale existenței. De aceea poezia ar trebui să aibă un loc ales în educație și să însuflească un spirit nou educatorilor. Desigur, poemele nu se explică, dar trebuie să învățăm să descindem în poezie, fiindcă poezia e mai mult ca niciodată necesară. Ea ar fi antidotul prozei, care ne momește și ne sufocă — conchide Jean Onimus.

Un roman de Alberto Bevilacqua

● Alberto Bevilacqua este unul dintre cei mai în vogă scriitori italieni, tradus în 23 de limbi. Romanul său **Umana avventura** are un mare succes la public și critică (autorul însuși este un cunoscut critic și jurnalist). Scriitorul, născut la 25 iunie 1934, într-un sat în apropiere de Parma, vine la Roma și începe colaborarea la cele mai mari reviste literare ca „Il Contemporaneo“, „Il Caffè“, „La Fiera Letteraria“. Debutează cu o culegere de nuvele, **Pulbere pe iarbă** (1955), urmează o culegere de poezii, **Pierduta prietenie** (1961), care cîștigă premiul „Libera Stampa“. În 1962 publică romanul **Orașul unei iubiri**. În 1969 cîștigă premiul de mare prestigiu „Bancarella“, cu **Călătoria misterioasă**. Noul său roman se prezintă ca o călătorie inițiată, bogată în miraje și revelații. Criticul Adolfo Bioy Casares crede că: „**Umana avventura** este punctul cel mai înalt al creației lui Alberto Bevilacqua“.

Expoziția mexicană de gravură și artizanat

O nouă solie artistică din partea poporului mexican: expoziția deschisă în aceste zile în pavilioanele A și B din parcul Herăstrău. Regăsim aici, cu toată dimensiunea concentrată a expoziției, unele din trăsăturile care stăruie în amintirea mereu uimită și încântată a unei neuitate experiențe: marea expoziție de artă mexicană veche și nouă, oferită publicului românesc acum câteva luni. Aceeași forță a sentimentului și a expresiei; aceeași siguranță a demersului în trecerea de la gîndul și emoția trăite pe plan interior la gestul făuritor de forme; aceeași solemnitate meditativă în toila stărilor celor mai pasionale; aceeași capacitate de concentrare a conținuturilor de vitalitate explozivă, caracterizează acum, ca și atunci, creațiile artiștilor mexicani.

Prin felul în care este concepută, expoziția se prezintă ca o confruntare directă între imagine și cititorul ei, ca o probă a intensității și elasticității unui limbaj fără vreun intermediu explicativ, fără altă încadrare decît cea a prezenței în contemporaneitate. Lucrările nu sînt însoțite de obișnuita precauție a documentării, privind data lor, sau alte amănunte referitoare la autori. Operele sînt lăsate să vorbească prin ele însele; și o fac. Cîteva nume fruntașe ale gravurii mexicane, începînd cu A. Beltran, desfășoară o demonstrație a inepuizabilelor resurse ale tehnicilor „clasice“ de gravare: xilo, linogravura și litografia. Aplicare cel mai adesea la teme cu substrat social, teme

tratate cu o familiaritate și un firesc al înregistrării care arată că astfel de subiecte sînt însăși viața cotidiană a imagisticii mexicane, litografia, dar mai ales xilo și linogravura își constituie — în conformitate cu tradițiile vizualității mexicane — un teritoriu al ornamentului expresiv, care trăiește nu nu-

Moment din spectacolul prezentat la vernisajul expoziției

mai prin temă, dar și dincolo de ea. Observăm acest fapt în gravurile lui A. Bracho, J. Escobedo (**Discriminare**), R. Olivares (**Durere cîmpenească**), Celia Calderon (**Nu trebuie să trăim așa**). O îmbinare asemănătoare între ornament și expresie face și farmecul produselor artizanale expuse.

Amelia Pavel

Rabelais pus pe muzică

● Viața lui Rabelais a inspirat partitura unei opere corale, instrumentale și electro-acustice compusă de compozitorul Guy Reibel și prezentată la sfîrșitul lunii iulie (dirijor Stéphane Caillat, regizor Pierre Barrat) în minăstirea ordinului Celestiniilor. Materia sonoră se vrea egală mării inventivității verbale a operei scriitorului.

François Rabelais văzut de J. Redon

Charles Spaak și Marcel Carné

● După o lungă absență, Charles Spaak care a scris scenariul faimosului film **Iluzia cea mare** și alte scenarii în perioada anilor '30 și '40, se întoarce la cinema. De curînd, Charles Spaak a terminat scenariul **Un cadou e fiecare zi**, care va fi regizat de Henri Helman. În distribuție, un „monstru sacru“ al cinematografilor franceze: Marcel Carné.

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

● ÎN cadrul manifestărilor consacrate celei de a XXX-a aniversări a eliberării patriei, poetul Vasile Nicolescu a făcut o călătorie în Peru, Costa-Rica, Mexic și S.U.A. Cu această ocazie a participat la deschiderea expoziției de carte românească la Biblioteca Națională din Lima, unde a vorbit despre „Destinul umanist al cărții românești, cartea ca mesager al prieteniei, colaborării și înțelegerii între popoare“. În continuare, dînd curs invitației d-lui Armando Sanchez Malaga, directorul general executiv al Centrului național de cultură peruană, vorbitorul a ținut conferința „Poezia română contemporană, pa-

triotism și valoare“. La Institutul Național de Cultură a fost organizată o masă rotundă închinată dezvoltării literaturii și artei românești în ultimele trei decenii. Totodată, la Asociația Națională a Scriitorilor și Artiștilor s-a desfășurat o emoționantă seară literară, un viu dialog între oaspete și poezii peruani pe tema raportului și perspectivei de comunicare dintre literatura peruană și română. Dialogul a fost completat cu lectura unui mare număr de poezii aparținînd celor două literaturi. Au participat personalități prestigioase ca dr. Tauro del Pino, președintele Asociației Naționale a Scriitorilor,

Winston Orillo, Arturo Concuera și alții. În cadrul colegiului „Hans Christian Andersen“, poetul român a susținut un recital de poezie contemporană românească în versiunea spaniolă a lui Darie Novăceanu. Televiziunea peruană a difuzat un interviu consacrat fenomenului literar românesc actual. După ultimul răspuns, oaspetele a interpretat poemul eminescian „Ce-ți doresc eu tie, dulce Românie“ în traducerea spaniolă a lui C. Sturmer Popescu.

În prezența unui mare număr de scriitori și personalități artistice costaricane, la Biblioteca Națională din San José s-a inaugurat o importantă expoziție de

carte și discuri românești. Televiziunea costaricană a transmis fragmente din cuvîntul de deschidere al poetului român și lectura unui poem. În continuarea aceleiași serii, la Teatrul Național din San José a avut loc o reuniune literară dedicată literaturii române și unde participanții — scriitori vîrstnici și tineri, artiști — au pus întrebări privind specificul literaturii noastre, raportul dintre tradiție și actualitate, exegeza folclorică, politica traducerilor etc. În sala de conferințe a Muzeului Național din Ciudad de Mexico poetul român a vorbit despre „Prezența literaturii române în contemporaneitate“. Con-

ferința a fost urmată de un rodnic schimb de păreri între vorbitor și participanți privind misiunea scriitorului, modalitățile de expresie ale literaturii noastre, interferența cu unele tendințe estetice înnoitoare ale secolului 20. Cu ocazia deschiderii săptămîinii filmului românesc la Cinemateca mexicană, oaspetele a prezentat unele aspecte și momente semnificative din dezvoltarea cinematografilor române actuale.

La Biblioteca Română din New York a întreprins un dialog cu cititorii acesteia pe marginea stadiului criticii literare de azi, a finalității și responsabilității actului critic. Discuția a fost

condusă de criticul Dan Grigorescu. A participat și criticul Silviu Iosifescu.

În semn de sinceră prețuire pentru cultura românească, pentru esența ei umanistă, numeroase ziare, reviste au marcat cu titluri semnificative toate aceste evenimente („Ojo“, „Expreso“, „El Comercio“ — Peru; „El Nacional“, „La Republica“ — Costa-Rica; „El Herald de Mexico“ etc.). Marele cotidian mexican „Excelsior“ a publicat un amplu interviu intitulat „România după 30 de ani de la eliberarea de sub dominația fascistă, pe drumul unui mare avînt spiritual“.

Prezențe românești

Italia

DEVENITA oarecum tradițională, activitatea desfășurată de **Accademia di Romania** din Roma, în vederea cunoașterii culturii și artei românești în Italia, a dobândit în ultima vreme un ritm relativ intens. Către sfârșitul lunii iulie Edgar Papu și Ion Vitner au conferențiat despre o seamă de **Aspecte actuale ale culturii române**, bucurându-se de prezența unui public numeros și receptiv. La 8 august, actrița Irina Răchitanu-Șirianu a susținut un apreciazabil și cuprinzător recital de poezie română contemporană, iar la 13 august grupul folcloric **Balada** din București s-a prezentat cu un frumos spectacol de cîntece și dansuri populare. Pînă la sfârșitul lunii august se vor mai organiza: un spectacol de cîntece și dansuri populare românești al grupului folcloric **Doina** de la Universitatea București și un concert de sonate și lieduri susținut de instrumentiștii Cornelia Bronzetti, Florența Barbălat și Gabriel Amiras și de baritonul Eduard Tumageanian. Se vor deschide, în același timp, două expoziții, una a Elenei Ută Chelaru și alta de fotografii, intitulată **România socialistă la 30 de ani**, aproape fiecare astfel de manifestare fizică fiind urmată de filme românești documentare și artistice.

În paralel, conducătorul interimar al acestei instituții, italianistul Alexandru Mircan, pregătește pentru tipar volumul II al interesantului periodic **Columna** (cu colaborări din țară și din Italia), ca și un număr dublu din **Bulletin del Accademia di Romania**, publicații care, alături de altele, contribuie la mai buna cunoaștere și la stimularea legăturilor dintre cele două culturi și popoare.

Totodată, biblioteca Accademiei a început, prin Ioan Gostian, conducătorul ei, o amplă acțiune de cunoaștere a prezenței cărților românești în bibliotecile italiene și de îmbunătățire a acestei prezențe, scop în care desfășoară o semnificativă corespondență cu respectivele instituții, trimițându-le, în același timp, apreciable stocuri de carte românească (acțiunea ar trebui preluată, în parte, și de editurile noastre care ar putea trimite direct asemenea bunuri). Simultan, prin apel la casele de edituri, se constituie un notabil stoc de carte italiană despre România, inclusiv de traduceri din română în italiană, ceea ce va putea conduce la realizarea în timp a unei atît de necesare bibliografii italo-române și româno-italiene, la care Accademia di Romania din Roma va veni cu partea ei de contribuție, amplificîndu-și astfel meritoria-i activitate culturală, artistică și științifică.

George Muntean

U. R. S. S.

A TRECUT mai bine de un an de la organizarea festivalului dramaturgiei românești în U.R.S.S. Astăzi, în momentul zilelor culturii române, organizate cu prilejul aniversării a XXX de ani de la eliberarea României de sub dominația fascistă, examinînd repertoriul teatrelor sovietice, putem constata că cele 56 de spectacole cu piese românești, prezentate cu ocazia festivalului, au intrat definitiv în viața teatrală, adăugîndu-li-se alte cîteva noi (**Fli cuminte, Cristofor**, la Vilnius, **Steaua fără nume** la Sverdlovsk etc.)... Dacă ar fi să trasăm o hartă a spectacolelor cu piese românești jucate de teatrele sovietice, aceasta s-ar dovedi convingătoare și în ce privește distanțele geografice, — extremul sud întîlnindu-se cu extremul nord, Așhabad cu Vorkuta, Baku ar figura alături de Krasnoiarsk, și tot atît de convingătoare ar fi și în ce privește varietatea limbilor în care se joacă aceste spectacole. De pildă, piesele lui Mihail Sebastian se joacă nu numai în limba rusă, dar și în ucraineană, estonă, azerbaidjană, bielorusă. Piesa lui Victor Eftimiu, **Omul care a văzut moartea** — în limbile rusă, armeană, georgiană, ucraineană. **Opinia publică** a lui Aurel Baranga, — în rusă și kirghiză. De un interes special s-au bucurat comediile. Spectatorii gustă din plin **Opinia pu-**

La Asociația Unională de teatru din Moscova a avut loc o reuniune a oamenilor de teatru români și sovietici, consacrată temei „Intruchiparea contemporaneității pe scenele românești și sovietice”. Au prezentat scurte comunicări primul regizor al Teatrului de satiră din Moscova, Valentin Pluck, realizatorul primului spectacol sovietic cu

piesa „O scrisoare pierdută” de I. L. Caragiale (în imagine o scenă din spectacolul regizat în 1952), prof. B. N. Roștocki și Elena Azernikova, doctor în științe estetice, Teofil Vilcu, directorul Teatrului Național „Vasile Alecsandri” din Iași, regizoarea Letiția Popa și criticul Valeriu Răpeanu.

blică, aplaudă cu entuziasm comedia irizată de melancolie **Ion Anapoda** a lui G. M. Zamfirescu, ca și farsa nu lipsită de o undă de lirism a lui Victor Eftimiu, **Omul care a văzut moartea**.

...La trei teatre din Uniunea Sovietică — Teatrul din Kirghizia, Teatrul Mare de dramă din Leningrad și Teatrul de pe Malaia Bronnaia din Moscova — se joacă **Opinia publică**. Fiecare din aceste spectacole aduce altă interpretare a piesei... Actorii O. Borisov la Leningrad, V. Smirnovski la Moscova, A. Toktobaev în Kirghizia, fiecare în felul său au găsit modalitatea de a completa și largi mesajul eroului principal, exploatînd resursele sale de caracter, spirituale, puternic nuanțate de elemente contemporane, capabile a suferi transformări cerute și dictate de viața însăși. La Teatrul „I. Rainis” din Riga, piesa Ecaterinei Oproiu **Nu sînt Turnul Eiffel** capătă un desen plastic precis. Elementele bufe au fost supuse unor mutații pline de efect, gestul fizic obișnuit obținînd expresivitatea pantomimei. O îmbinare și o succesiune de procedee a celor mai variate genuri...

Elena Azernikova

Franța

AFLAT la cea de a III-a ediție, Festivalul internațional „Musique dans la rue”, de la Aix-en-Provence, conține, chiar în titlul său, elementele de bază care îl deosebesc de tradiționalul Festival internațional de artă lirică, desfășurat în același oraș.

Este, așadar, o inovație, datorată Radioteleviziunii franceze (France Musique) și asociației „Relais culturels d'Aix-en-Provence”, care, prin mijloace variate, vrea să asigure acest rol de „relais” între cei care primesc animația muzicală și cei care o creează și o difuzează.

În programul festivalului sînt înscrise toate genurile, de la muzica din Evul Mediu, pînă la creațiile cele mai avangardiste ale secolului al XX-lea.

Interpreții — soliști, ansambluri, formații — sînt, bineînțeles, în cea mai mare parte, francezi, dar sînt invitați și din străinătate (anul acesta, de exemplu, din Anglia, Canada și România).

În vederea schimbării radicale a atitudinii tradiționale — pasive! — a spectatorilor, s-a organizat un **Auditorium**, unde, zilnic, între orele 10 și 12 și după-amiaza, se prepara concertul din seara respectivă (proiecții de diapozitive asupra operelor, autorilor, instrumentelor și a interpreților), se făcea bilanțul concertului din ziua precedentă (prin reascultarea acestuia, parțială sau totală), se comparau mai multe interpretări ale aceluiași opere și se iniția lectura unor partituri inedite etc.

Populația Aix-ului, ca și miile de turiști veniți din toată lumea, participă, într-o ambianță excepțională, la toate etapele creației artistice.

Prezența românească a fost, și de data aceasta, bine marcată: s-a audiat, în concertul din 6 iulie, „States of Silence” a lui Anatol Vieru, care a impresionat prin ideile și acustica originală, iar concertul de închidere a Festivalului „Musique dans la rue”, desfășurat în piața primăriei din Aix, a fost oferit lui Gheorghe Zamfir și ansamblului său.

Cînd prezentatoarea, nemaigăsind cuvinte pentru a elogia folclorul românesc și arta interpretării lui Gheorghe Zamfir, a pronunțat, cu cea mai aleasă intonație, invitația: „Place à la Roumanie!”, miile de spectatori (un număr mare de spectatori nu a putut găsi un loc liber, cu mult înaintea începerii concertului; au fost utilizate posturile de radio de la mașini) au izbucnit în ropote prelungite de aplauze. Inutil să mai amintim atmosfera finală, cînd aplauzele, bis-urile nu mai conteneau, pînă spre miezul nopții...

Sub bolțile platanilor din Piața Primăriei din Aix, în inima Provansei, atît de iubită de Alecsandri, se derula o noapte de Sinziene, cu eroi luați nu din basme, ci de pe plaiurile românești, în cea mai firească înfățișare.

Valeriu Rusu

Cu coif de irozi, cu săbii de lemn

PRIMUL om pe care l-am întîlnit venind de la mare a fost Tamango. Și eu bronzat și el bronzat. Amîndoi veseli. Aveam și de ce: ne aflam în fața Teatrului Savoy și trupa de balet, numai petale și fructe exotice, consuma răcoritoare (și pe vedeta spectacolului) la bufetul din hol. Eu timid, el timid, ne-am întors cu spatele și-am schimbat în fugă cîteva idei artistice, după care am intrat cu dinții în halca noastră cea de toate zilele: fotbalul. Cu această ocazie m-am convins că echipa națională a ajuns un fel de cocteil pe bază de buză de iepure; o plimbăm prin lume ca pe irozi și de fiecare dată o aducem acasă cu gîtul tăiat și cu talpa spartă-n cei mai nenorociți mărăcini și continuăm s-o ținem de subțiori și s-o sărutăm în ceafă, cînd de fapt ar trebui împrăștiată pe ulița cîldărilor. Eintracht Braunschweig, o formație înecată-n ceață și-n cîlți, ne-a spulberat c-un simplu bobîrnac și nici n-a fost nevoie să se chinuiască prea mult. „Două din cele trei goluri ale nemților mi le-a înscris fundașul Antonescu, zice Tamango, și ceea ce n-ai să crezi e că mi le-a înscris cu genunchiul, pe viața mea că nu m-a mai bătut niciodată nimeni în felul ăsta”. Nu face nimic, dragă Rică, l-am consolată eu, important este că vă căutați drumul și că ați mai încercat o experiență utilă. Și ne-am despărțit, eu ca să merg la cuplajul de pe 23 August, el ca să bage un ochi în restaurantul Berlin să vadă dacă zidarii și zugravii l-au renovat așa cum trebuie. Mai bine mergeam să-i țin pereche fiindcă primul meci, Sportul studențesc — U. Craiova, a fost tot atît de prost ca o halbă de bere caldă și servită cu promptitudinea care l-a făcut celebri pe ospătarii de la T.A.P.L. Vulcan, ca să nu reamintesc decît un trust. Campionii au tras cu dinții ca să ne întărească în ideea că între ei și F.C. Galați nu există în momentul de față aproape nici o diferență și că peste cîteva săptămîni putem vedea două capete în același laț. Meciul vedetă, Dinamo—Steaua, ne-a curățat funinginea din suflet. Cele două mari echipe, bucureștene știu să ne țină cu inima lingă ele. Au cîștigat dinamoviștii prin punctele înscrise de excelentul Lucescu și de Zamfir, care, să bat în lemn, are toate datele unui foarte bun atacant. Steaua și mai cu seamă Dumitru mi-au lăsat impresia că vor să-l mînințe pe Teașcă. Dumitriu ar trebui să se specializeze în altfel de dueluri. Și-a luat lumea-n cap și nimeni nu-n-drăznește să-l aducă sub vechea pălărie. Olimpia Satu Mare a tăiat Dunărea-n două. Antrenorul Gheorghe Stai-cu a dat pe fața Galațiului c-un pumn de praf din mănăstirile de cretă — și pot să jur că nu se va opri aici.

Dobrin, îmi spune un prieten, se întoarce între prunii de la Argeș. Din aventura oltenească s-a ales cu mobila făcută țandări. Sîr ca publicul din Pitești nu-l va primi cu pietre, ci va tăia vițelul cel gras.

Fănuș Neagu

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Director GEORGE IVAȘCU

